

Тема:

НААУ і Рада суддів України розширюють професійний діалог

с. 3

Адвокат+ у бригадах: представлено перші результати пілотного проєкту

с. 6

Дайджест діяльності комітетів та секцій НААУ за березень – квітень 2026 року

с. 8

Історія адвокатури: Проєкт вшанування цінностей адвокатського спадку як напрямок співпраці адвокатури та місцевих громад

с. 58

ЗМІСТ

Новини та події

НААУ і Рада суддів України розширюють професійний діалог	3
Студенти отримали відзнаки за проекти безпекового договору для України	5
Адвокат+ у бригадах: представлено перші результати пілотного проекту	6
Kharkiv Unbreakable — 2026 об'єднає адвокатів, суддів і науковців з України та світу	7

Комітети НААУ

Дайджест діяльності комітетів та секцій НААУ за березень — квітень 2026 року	8
--	---

Міжнародний досвід

<i>О. Мурзановська</i> Про відповідність основних норм трудового законодавства Польщі директивам ЄС	32
<i>В. Ясевін</i> Погашення та зняття судимості в Угорщині	36

Цікава тема

<i>А. Понич</i> Суди проти бізнесу чи за бізнес: як змінився баланс у 2026 році	39
--	----

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Ізовітова Л. П.

Голова Національної асоціації адвокатів України, Ради адвокатів України

Гвоздй В. А.

Заступник Голови Національної асоціації адвокатів України, Ради адвокатів України

Кухар О. І.

Заступник Голови Національної асоціації адвокатів України, Ради адвокатів України

Місяць А. П.

в. о. Голови Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури

Крупнова Л. В.

Заступник Голови Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури України

Болдін М. Я.

Голова Вищої ревізійної комісії адвокатури

Ковтун М. С.

Шеф-редактор офіційного бюлетня «Вісник НААУ»

Офіційний бюлетень Національної асоціації адвокатів України

Реєстраційне свідоцтво серія КВ № 20370-10170 Р від 19.11.13 р.

Засновник

Національна асоціація адвокатів України

Юридична та фактична адреса засновника:

04070, м. Київ, вул. Борисоглібська, 3, поверх 2

Секретаріат НААУ

(044) 392-73-71
факс: (044) 392-73-70
E-mail: info@unba.org.ua
www.unba.org.ua

Адміністративні справи

С. Острик

Від перевантажених судів до адміністративної реформи: як Закон «Про адміністративну процедуру» може змінити ситуацію..... 42

Цивільні справи

О. Розгон

Окремі питання визнання недійсним патенту України на корисну модель і зобов'язання вчинити дії..... 45

Практика ЄСПЛ

В. Ковтун, М. Ковтун

Свобода отримувати та поширювати інформацію: аспект статті 10 Європейської конвенції..... 54

Історія адвокатури

Проект вшанування цінностей адвокатського спадку як напрямок співпраці адвокатури та місцевих громад..... 58

Головний редактор
Ізвітова Л. П.

Шеф-редактор
Ковтун М. С.

Загальний дизайн
Гладченко Ю. О.

Реєстраційне свідоцтво:
серія KB № 20370-10170P

Видавець
ТОВ «ФАКТОР-МЕДІА»

Редакція:
вул. Сумська, 106а,
м. Харків, 61002, Україна
тел.: (057) 76-500-76

e-mail: mskovtyn@gmail.com

www.i.factor.ua

Періодичність виходу
раз на місяць

Дата виходу
30.04.2026 р.

© ТОВ «ФАКТОР-МЕДІА», 2026.
Усі права на публікації захищені.
Відтворення та поширення
(розповсюдження) у будь-який
спосіб творів (окремих частин

творів), розміщених у бюлетені «Вісник Національної асоціації адвокатів України», допускається лише за дозволом Національної асоціації адвокатів України. При відтворенні матеріалів, що містяться у бюлетені «Вісник Національної асоціації адвокатів України», посилання на видання і вказівка імені (псевдоніма) автора твору обов'язкові.

НААУ І РАДА СУДДІВ УКРАЇНИ РОЗШИРЮЮТЬ ПРОФЕСІЙНИЙ ДІАЛОГ

24 квітня відбулася робоча зустріч голови НААУ, РАУ Лідії Ізовітової та голови Ради суддів України Віталія Саліхова. Серед порушених тем — формати взаємодії органів адвокатського і суддівського самоврядування, напрацювання спільних етичних стандартів, формування Конкурсної комісії з добору членів ВККС.

Нагадаємо, зустріч стала продовженням інституційного діалогу, започаткованого після звернення РАУ до РСУ щодо дотримання конституційних гарантій незалежності адвокатури. У відповідь Рада суддів підтвердила важливість належного захисту гарантій адвокатської діяльності та запропонувала провести двосторонню робочу зустріч для обговорення порушених питань.

Окрему увагу сторони приділили темі професійної етики у системі правосуддя. Лідія Ізовітова нагадала про спробу створити спільний кодекс етики для трьох правничих професій у 2018 році. Тоді РАУ, РСУ та Рада прокурорів України підписали резолюцію «Професійна етика правосуддя». Документ передбачав формування координаційного комітету, створення робочої групи для розробки Кодексу професійної етики та визначення спільних етичних принципів у сфері правосуддя, а також проведення спільного навчання суддів, прокурорів та адвокатів з питань захисту прав людини і професійної етики. Втім, ця ініціатива не була доведена до практичного результату.

Також це питання стало предметом нещодавньої професійної дискусії, організованої проектом Ради Європи «Зміцнення прав людини в системі кримінальної юстиції України — Фаза II». Участь у круглому столі «Міжінституційний діалог щодо етичних стандартів та викликів у професіях органів, які є частиною системи правосуддя або з нею пов'язані. Спільні та відмінні підходи в дисциплінарних провадженнях органів дисциплінарної юрисдикції» брали консультанти Ради Європи, народні депутати, Уповноважений Верховної Ради з прав людини, представники Етичної ради, Верховного Суду. Інститут адвокатури на заході представляли Л. Ізовітова, її заступник Валентин Гвоздій, а також т. в. о. голови ВКДКА Андрій Місяць.

Було висловлено позицію, що спільний етичний документ для різних правничих професій можливий насамперед на рівні загальних засад — верховенства права, законності, незалежності, поваги до прав людини та належного виконання професійної функції. На рівні конкретних правил поведінки і дисциплінарної відповідальності ці професії мають різну правову природу. Саме тому, наголошувалося під час зустрічі, подальша робота над етичними стандартами має враховувати відмінності у конституційних функціях, професійних обов'язках та змістовне наповнення гарантій незалежності.

Ще одним питанням робочої зустрічі стало питання подолання кадрової кризи в судах та формування Конкурсної комісії для проведення конкурсу на зайняття посади члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. Лідія Ізовітова наголосила, що до цього часу Конкурсна комісія не сформована у порядку, передбаченому статтею 95-1 Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Це є проблемою не лише процедурного характеру, а й питанням належного функціонування механізмів суддівського врядування, оскільки без сформованої Конкурсної комісії неможливо забезпечити подальший добір членів ВККС у спосіб, визначений законом.

Лідія Ізовітова повідомила, що на виконання статті 95-1 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» Рада адвокатів України як один із суб'єктів формування Конкурсної комісії у серпні 2025 року запропонувала

на розгляд Вищої ради правосуддя трьох кандидатів. Втім, відповідна процедура у ВРП залишається незавершеною.

У свою чергу Віталій Саліхов зазначив, що подолання кадрового голоду в судах є першочерговим завданням судової влади і Рада суддів України в межах повноважень буде докладати до цього зусиль.

За підсумками обговорення сторони домовилися розпочати підготовку до підписання меморандуму про співпрацю між РАУ та РСУ. Для цього мають бути створені відповідні робочі групи, які опрацюють напрями подальшої взаємодії.

Участь у зустрічі також взяли заступник голови Ради суддів України Володимир Соколов, секретар РСУ Тетяна Гребенюк та керівник секретаріату НААУ Вадим Красник.

Попередньо РСУ відреагувала на звернення РАУ щодо неприпустимості створення ВРП не передбаченого законом імунітету для члена ВРП, а також щодо порушення конституційних гарантій незалежності адвокатури та адвокатської таємниці.

Відповідний лист РСУ від 15.04.2026 рс-251/26 надійшов до секретаріату НААУ.

Нагадаємо, підставою для такої інституційної дискусії стали обставини участі адвоката Олександра Віхрова у конкурсних процедурах на посаду судді. Під час співбесіди у ВРП доповідач Роман Маселко, який також має статус адвоката, вимагав від кандидата надати документи та відеозаписи з адвокатського досьє, отримані в межах надання правничої допомоги, а також пояснення щодо договору з клієнтом. У зв'язку із цим РАУ заявила про втручання члена ВРП в адвокат-

ську діяльність та подала офіційні звернення і скарги. У відповідь ВРП ухвалила рішення про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності члена ВРП у зв'язку з діями органів адвокатського самоврядування. Це рішення РАУ назвала таким, що звужує конституційні гарантії незалежності адвокатури та фактично створює не передбачений законом імунітет для члена ВРП, який зберігає статус адвоката.

Рада суддів України повідомила, що взяла до уваги інформацію та повністю підтримує необхідність неухильного дотримання конституційних гарантій незалежності адвокатури, а також забезпечення адвокатської таємниці як невід'ємної складової прав людини та права на професійну правничу допомогу.

Також у РСУ погодилися, що незалежність адвокатури та незалежність судової влади є взаємопов'язаними елементами функціонування правової держави, а дотримання гарантій кожної з цих інституцій є запорукою забезпечення права на справедливий суд.

Водночас, відзначили в органі суддівського самоврядування, з огляду на засади інституційної незалежності органів у системі правосуддя та етичні стандарти, РСУ не наділена повноваженнями надавати оцінку актам ВРП. Це також пояснили необхідністю забезпечення поваги до конституційного статусу цього органу.

При цьому там окремо зауважили, що забезпечення належного балансу між повноваженнями органів у системі правосуддя значною мірою залежить від професійного рівня, добросовісності та незалежності членів таких органів.

З огляду на це, РСУ запропонувала РАУ провести конкурсні процедури в межах реалізації своїх повноважень щодо формування складу Вищої ради правосуддя за квотою адвокатури, приділивши особливу увагу висуненню кандидатів, здатних послідовно відстоювати конституційні гарантії незалежності адвокатури, додержання адвокатської таємниці та прав людини загалом.

Тож Рада суддів ініціювала двосторонню робочу зустріч із РАУ для обговорення порушених у зверненні питань та напрацювання узгоджених підходів, спрямованих на зміцнення гарантій незалежності правничих професій і забезпечення верховенства права. При цьому орган суддівського самоврядування підтвердив готовність до подальшого конструктивного інституційного діалогу з інститутом адвокатури.

СТУДЕНТИ ОТРИМАЛИ ВІДЗНАКИ ЗА ПРОЄКТИ БЕЗПЕКОВОГО ДОГОВОРУ ДЛЯ УКРАЇНИ

У НААУ відбулася церемонія нагородження переможців **Всеукраїнського конкурсу студентських правотворчих ініціатив «Нова Україна: безпековий договір очима молодих правників»**.

Конкурс був присвячений підготовці студентських проєктів міжнародно-правового договору для України після завершення війни. Його організували Центр правничої інформації, професійного розвитку та експертних досліджень Юридичного інституту КНЕУ ім. В. Гетьмана разом із Молодіжним комітетом НААУ — UNBA NextGen.

Перше місце посіла студентка Київського національного університету ім. Тараса Шевченка **Анжеліка Іваницька**. Її роботу відзначили за високий рівень юридичної техніки, структуру та доктринальну глибину. Друге місце отримала представниця цього ж вишу **Ірина Євдоченко** — за інноваційну концептуальну архітектуру, зокрема ідею цифрового посольства та алгоритму 24/72. Третє місце присудили **Анні Корніях** з Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого. Окремий приз організаторів отримав студент Івано-Франківського інституту «Одеська юридична академія» **Євген Жураковський** — за оригінальну правотворчу ідею, зокрема механізм неповної сесії та підхід до правонаступництва зобов'язань.

Переможці отримали грошові винагороди від 50 тис. до 200 тис. грн. Призовий фонд забезпечили адвокатські об'єднання **Barristers та DGRAVITY LEGAL**.

Під час церемонії голова Центру правничої інформації КНЕУ ім. В. Гетьмана **Олексій Шевчук** наголосив, що така ініціатива проводиться в Україні вперше, а її учасники фактично стали першопрохідцями у новому форматі залучення студентів до правотворчої роботи у сфері національної безпеки та міжнародного права.

За його словами, важливо, щоб талановита молодь не шукала можливостей для професійного розвитку лише за кордоном, а могла реалізовувати себе в Україні. Саме тому організатори планують зробити конкурс щорічним.

Роботи переможців не залишаться лише конкурсними проєктами. У подальшому їх планують презенту-

вати у дипломатичному середовищі, зокрема за участю представників Ради Європи, а також представити на рівні державних інституцій, залучених до питань міжнародної відповідальності за злочини, вчинені Російською Федерацією проти України.

Олексій Шевчук звернув увагу студентів і на практичне значення участі в конкурсі. За його словами, перемога у всеукраїнському конкурсі з підготовки безпекового договору може стати для молодих правників важливим елементом професійного портфоліо та першим кроком до роботи в міжнародних правових інституціях.

Переможці подякували організаторам за можливість представити власні ідеї. Зокрема, Анжеліка Іваницька зазначила, що, навчаючись за спеціалізацією законодавчої діяльності та нормопроектування, шукала можливість проявити себе саме в такому форматі. Євген Жураковський пояснив, що під час підготовки проєкту договору намагався звернутися до механізмів міжнародного права, які існували ще до Другої світової війни, та перевірити, як вони можуть працювати в сучасних умовах.

Завершуючи церемонію, організатори закликали студентів не зупинятися на конкурсній роботі, а продовжувати писати, виступати, брати участь у професійних ініціативах і використовувати такі можливості для подальшого розвитку в юридичній професії.

АДВОКАТ+ У БРИГАДАХ: ПРЕДСТАВЛЕНО ПЕРШІ РЕЗУЛЬТАТИ ПІЛОТНОГО ПРОЄКТУ

У Вінниці представили **перші результати пілотного проєкту «Адвокат+»**, у межах якого адвокатів закріплюють за військовими частинами для надання правничої допомоги військовослужбовцям і членам їхніх родин.

9 квітня Комітет НААУ з питань захисту постраждалих від збройної агресії проти України, компенсаційних механізмів та євроінтеграційного правового забезпечення відновлення провів виїзне засідання. Йшлося про роботу в бригадах, співпрацю з Координаційним штабом з питань поводження з військовополоненими, а також про практичний посібник для військових.

До участі у заході долучилися представники адвокатської спільноти, обласних військових адміністрацій, Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими, Військово-медичного клінічного центру, апеляційних судів, окружних адміністративних судів, міських судів, а також представники бізнесу.

Голова Комітету **Андрій Єрмак** повідомив, що «Адвокат+» став першим великим проєктом новоствореного Комітету. За його словами, мета полягає в тому, щоб у кожному підрозділі військові мали доступ до кваліфікованого адвоката, який може надати первинну правничу допомогу і допомогти захистити права в конкретній ситуації. Він зазначив, що члени Комітету вже відвідали три перші пілотні бригади,

де вже почалася практична робота і надаються консультації. Також голова Комітету сказав, що перший місяць відведено для тестування моделі, після чого Комітет розраховує створити електронну платформу, яка спростить доступ військових до консультацій і дасть змогу напрацьовувати системні відповіді на типові питання.

Під час засідання зазначалося, що такий формат виявився затребуваним як для самих військовослужбовців, так і для командування. Звернення стосуються не лише проходження служби, а й цивільних проблем, які залишаються актуальними для військових та їхніх родин: документів, кредитних зобов'язань, соціальних питань, отримання статусу учасника бойових дій, звільнення, виплат, представництва в суді чи захисту у кримінальному провадженні. Окремо обговорили супровід родин зниклих безвісти та військовополонених.

Також члени Комітету представили перший практичний посібник для військовослужбовців. Він містить алгоритми дій у типових ситуаціях: які документи слід зберігати, які збирати і як діяти для оформлення статусу, виплат, відпустки для лікування чи встановлення причинного зв'язку поранення із захистом Батьківщини. У Комітеті розраховують, що цей матеріал буде корисним як військовим, так і адвокатам, які працюють із такими справами.

КНАРКІВ UNBREAKABLE — 2026

ОБ'ЄДНАЄ АДВОКАТІВ, СУДДІВ І НАУКОВЦІВ З УКРАЇНИ ТА СВІТУ

14 — 15 травня 2026 року відбудеться другий Міжнародний форум адвокатів «Kharkiv Unbreakable — 2026», який є майданчиком комунікації та дискусії щодо актуальних викликів адвокатури, формування сучасних правових підходів і зміцнення міжнародної правничої взаємодії.

Захід організують Факультет адвокатури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого спільно з НААУ, Радою адвокатів Харківської області та партнерами за підтримки Харківської обласної військової адміністрації.

Програма передбачає поєднання стратегічних дискусій і практико-орієнтованих форматів. Учасники зможуть долучитися до експертних панелей, тематичних дискусій та дебатних форматів, а також майстер-класів.

Серед заявлених напрямів — міжнародне правосуддя, верховенство права та європейська інтеграція, кримінальна юстиція й антикорупційна політика, захист прав адвокатів у кримінальному провадженні, воєнні злочини, дисциплінарна відповідальність адвоката, цифрова трансформація адвокатури, AI та цифрові технології в адвокатській діяльності, податкові, фінансові та майнові спори, а також питання прав людини й соціального відновлення.

Візія форуму — створення надійного фундаменту для плідної співпраці між представниками органів адвокатури, судової влади, працівниками правоохоронних органів, інших правничих професій, провідними науковцями й практиками, громадськими об'єднаннями України та зарубіжних країн для вирішення актуальних проблем і викликів, що стоять перед інститутом адвокатури України та світовою адвокатською спільнотою, посилення професійної незалежності, а також

підвищення ефективності діяльності адвокатури, її авторитету і ролі у суспільстві, зміцнення верховенства права.

У 2026 році форум розширює географію проведення. Окремі формати проходять одночасно у Харкові, Києві, Ужгороді, Львові, Луцьку та Одесі. Також передбачено участь представників правничої спільноти з більш як 20 країн світу. Загалом очікується участь суддів міжнародних судових інституцій, представників Венеційської комісії, суддів Верховного Суду та Конституційного Суду, органів адвокатського самоврядування України та іноземних держав, а також провідних науковців і практиків.

Захід акредитовано у Вищій школі адвокатури НААУ (10 годин, 2 ПАЕ): [URL: hsa.org.ua/blog/start-rejestraciyi-na-kharkiv-unbreakable-2026-profesiini-dialog-nezlamnix](https://hsa.org.ua/blog/start-rejestraciyi-na-kharkiv-unbreakable-2026-profesiini-dialog-nezlamnix).

Реєстрація для участі відкрита за посиланням: [URL: bit.ly/advocate_forum](https://bit.ly/advocate_forum).

Додаткова інформація про форум розміщена на сторінці заходу: [URL: nlu.edu.ua/international-advocates_forum/](https://nlu.edu.ua/international-advocates_forum/).

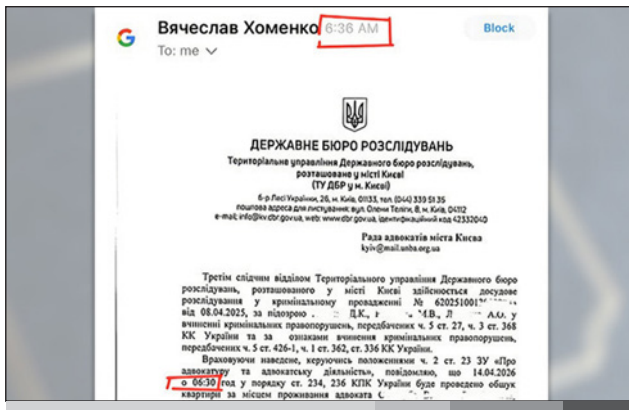

ДАЙДЖЕСТ ДІЯЛЬНОСТІ КОМІТЕТІВ ТА СЕКЦІЙ НААУ ЗА БЕРЕЗЕНЬ – КВІТЕНЬ 2026 РОКУ

КОМІТЕТ ЗАХИСТУ ПРАВ АДВОКАТІВ ТА ГАРАНТІЙ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

За період з **20 березня** по **20 квітня** представники Комітету забезпечили участь у **8 слідчих (розшукових) діях** — обшуках. Окрім цього, було розглянуто **7 звернень** адвокатів.

Слідчий Державного бюро розслідувань «завчасно» повідомив органи адвокатського самоврядування про обшук в адвоката через 6 хвилин після часу, на який у повідомленні було призначено обшук.

Скрин відповідного повідомлення слідчого ДБР про проведення обшуку за місцем проживання адвоката оприлюднив член Ради Комітету НААУ **Богдан Кушнір**.

З документа вбачається, що слідчий, посилаючись на ч. 2 ст. 23 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», повідомляє про проведення обшуку в квартирі адвоката, який має розпочатися 14 квітня о 06:30 і просить забезпечити участь представника адвокатського самоврядування при проведенні вказаної слідчої дії. Водночас сам лист, як видно з технічних даних поштового клієнта, був надісланий о 06:36, тобто після запланованого часу початку слідчої дії.

Нагадаємо, стаття 23 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» закріплює гарантії адвокатської діяльності. Однією з таких є встановлені особливості

проведення окремих слідчих дій. Так, згідно із частиною 2 цієї статті під час проведення обшуку чи огляду житла, іншого володіння адвоката, приміщень, де він здійснює адвокатську діяльність, тимчасового доступу до речей і документів адвоката має бути присутній представник ради адвокатів регіону.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/qfakhf.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ МІЖНАРОДНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

Для українців у Шотландії запит на правничу підтримку давно виходить за межі побутових консультацій: ідеться і про розуміння місцевих правил, і про фахову допомогу у складніших ситуаціях. Саме на цьому акцентували під час робочої зустрічі в Консульстві України в Единбурзі.

Днями у приміщенні Консульства України відбулася зустріч консула України **Андрія Мадзяновського** з офіційним представником Національної асоціації адвокатів України у Шотландії **Олександром Черних**.

У центрі розмови були питання системної підтримки українських громадян, які перебувають на території Шотландії. Зокрема, йшлося про підвищення рівня правової обізнаності українців щодо особливостей місцевого законодавства, а також про можливості надання фахової юридичної допомоги тим, хто потребує захисту своїх прав. Окремо обговорювалися ситуації,

в яких така допомога може бути особливо затребуваною, у тому числі в межах кримінальних проваджень.
Детальніше за посиланням: URL: surl.li/fjplan.

Отримання тимчасового захисту у Чехії дає українцям не лише право на легальне перебування, а й відкриває доступ до низки соціальних і трудових гарантій. Але на практиці важливо розуміти існуючі правила.

Практичні умови отримання тимчасового захисту, особливості його реалізації у Чехії, а також пов'язані соціальні та трудові права громадян України окреслила представниця НААУ в цій країні **Олена Максименко** під час вебінару «**Легалізація перебування українців в Чехії (тимчасовий захист)**».

Учасникам вебінару пояснили, як у Чехії застосовується інститут тимчасового захисту, передбачений Директивою Ради ЄС 2001/55/ЄС від 20.07.2001. Особливу увагу приділили чеському регулюванню, яке базується на Законі № 65/2022 Sb. «Про деякі заходи у зв'язку зі збройним конфліктом на території України, спричиненим вторгненням військ Російської Федерації».

Під час заходу лекторка розглянула актуальні умови отримання тимчасового захисту. Зокрема, йшлося про необхідність мати чинний документ для виїзду за кордон, який посвідчує особу громадянина України, а також підтвердити факт перебування в Україні станом на 24.02.2022. У цьому контексті звернули увагу на можливість отримання відповідної довідки через Сервісну службу Державної прикордонної служби України.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/ulzwa.

У березні в Шотландії відбувся тижневий інституційний навчальний візит у межах програми Institutional

Study Visit за участю 10 українських адвокатів і 30 суддів. Програма була присвячена ознайомленню з шотландською судовою системою, професійними стандартами та практикою роботи судів і правничої спільноти.

Одним із організаторів цієї програми виступив представник Національної асоціації адвокатів України у Шотландії **Олександр Черних**.

Українські правники відвідали Шерифський суд Інвернесу (Inverness Sheriff Court), Шерифський суд Глазго (Glasgow Sheriff Court), а також Вищий кримінальний суд Шотландії (High Court of Justiciary). Під час зустрічей вони знайомилися з особливостями організації судочинства, процесуальними підходами та практикою роботи шотландських судів.

«Шотландська правова система, що органічно поєднує романо-германську традицію та систему загального права, вважається однією з найавторитетніших у світі. Тож подібні програми створюють платформу для обміну практичним досвідом, впровадження в Україні найкращих світових стандартів, зміцнення професійних зв'язків та формування спільного бачення розвитку правових систем демократичного світу», — зауважив Олександр Черних.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/cc/ftfygn.

14 квітня опубліковано статтю представника НААУ в Республіці Польща (м. Краків) **Ірини Василик** на тему «Кримінальна відповідальність за забруднення навколишнього середовища у Республіці Польща».

Питання про охорону навколишнього середовища для українських громадян у Польщі важливе тим, що у процесі життя і діяльності, безпосередньо чи опосередковано, вони також включені у цей процес, оскільки користуються природним середовищем

держави (ліси, річки і т. п.), громадським транспортом чи власним авто, послугами з вивезення сміття тощо. Найважливішою темою в цьому контексті є контроль за використанням транспорту і відходів. Тому важливо розуміти відповідальність, в тому числі кримінальну, за правопорушення в сфері екології.

«Рівень розкриття екологічних злочинів у Польщі залишається низьким», — адвокат Ірина Василик.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/nlazlw.

15 квітня опубліковано статтю представника НААУ в Республіці Кіпр (м. Ларнака) **Вікторії Поліщук** на тему «Оскарження кадрових рішень у військовій службі: уроки кіпрської практики щодо гендерної рівності».

Кадрова дискримінація у військовій службі не завжди оформлюється одним очевидно незаконним рішенням. Часто вона виникає з поєднання правил, квот, порядку формування списків і рішень про розподіл посад. Тому ключовим стає питання: що саме треба оскаржувати в суді, аби захист був ефективним?

Відповідь на це частково дає рішення Верховного Конституційного Суду Кіпру від 25.02.2026 у справі про застосування принципу гендерної рівності, яке може бути корисним і для української практики.

«Жінки професійно служать у Національній гвардії Кіпру вже понад три десятиліття», — адвокат Вікторія Поліщук.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/jhmxbs.

Інститут CEELI відкрив набір на п'яту щорічну літню школу Legal Skills in a Time of War. Програма розрахована на українських студентів-правників і молодих юристів. Для 32 відібраних учасників організатори покривають вартість навчання, проживання, харчування та витрати на дорогу.

Школа відбудеться у Празі з **20 до 31 липня 2026 року**. Заявки приймаються до **30 квітня 2026 року**. Деталі програми та форма реєстрації розміщені на сайті CEELI Institute, там само доступна інформація про торішню школу.

Подати заявку можуть українські студенти-юристи, які на початок курсу завершили третій рік навчання, а також молоді юристи в межах трьох років після випуску, незалежно від того, чи вони перебувають в Україні, чи тимчасово проживають в інших країнах Європи.

Мова навчання — англійська, тож учасники мають вільно нею володіти та мати робоче знання юридичної лексики. Відбір проводитиметься за відповідями в апікаційній формі.

*«Це унікальна програма повного дня, створена саме для тих, хто прагне не лише теоретичних знань, а й практичних навичок, необхідних у воєнний час, — відзначила представниця НААУ у Республіці Чехія **Олена Максименко**. — Програми CEELI Institute орієнтовані на практичну підготовку, якої зазвичай бракує в академічному навчанні. Учасники братимуть участь у дебатах, розвиватимуть практичні компетенції та формуватимуть стійкі професійні зв'язки на все життя».*

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/feykwa.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ЗАХИСТУ ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ, КОМПЕНСАЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДНОВЛЕННЯ

Військовослужбовці, резервісти, військовозобов'язані під час зборів, члени добровольчих формувань територіальних громад та інші особи, на яких поширюється дія Закону «Про Військового омбудсман», мають отримати кращий доступ до професійної правничої допомоги.

Саме на це спрямований меморандум про співпрацю, який **25 березня** підписали Військовий омбудсман **Ольга Кобилінська** та голова НААУ, РАУ **Лідія Ізовітова**.

«Ми би хотіли, щоб підтримка адвокатури була повноцінною, щоб ми могли працювати разом і підтримати наших військових. Головне завдання — забезпечити захист прав людини. І, підписуючи меморандум, ми сподіваємося, що зможемо повноцінно виконувати

цю місію разом із *Офісом Військового омбудсмана*, — відзначила **Лідія Ізовітова**.

«Ми бачимо кейси, в які не можемо втручатися в межах нашої компетенції. До прикладу, виконання судових рішень зараз є великою проблемою для військовослужбовців. Офіс Військового омбудсмана не уповноважений здійснювати контроль над виконанням рішення суду. Але адвокати мають право на вчинення відповідних процесуальних дій. Щодо таких скарг ми вже готові розпочати співпрацю», — прокоментувала підписання меморандуму **Ольга Кобилинська**.

«Є питання, які ми могли б разом відпрацювати на рівні законодавчих змін, — зауважив голова Комітету НААУ **Андрій Єрмак**. — Це дало б можливість зменшити частину проблем, які сьогодні супроводжують мобілізаційні процеси. Безумовно, цю сферу треба впорядковувати, але водночас треба бути реалістами й шукати ті рішення, які можуть дати практичний результат уже зараз».

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/hhgvst.

Військовослужбовці Національної гвардії, члени їхніх сімей та ветерани мають отримати додаткові правові інструменти для захисту своїх прав, а юридичні служби Нацгвардії — методичну й експертну підтримку.

Національна гвардія України та НААУ уклали меморандум про співпрацю.

Документ передбачає спільну діяльність сторін у сфері соціального і правового захисту особового складу Національної гвардії України та членів їхніх сімей, правового супроводу післявоєнного відновлення, а також забезпечення захисту прав постраждалих від військової агресії шляхом напрацювання компенсаційних механізмів і правових інструментів відшкодування завданої шкоди.

Координацію співпраці з боку НААУ здійснюватиме голова Комітету **Андрій Єрмак**.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/fttjji.

В рамках засідання Комітету НААУ учасники обговорили комплексний підхід до правового забезпечення військовослужбовців.

У роботі Комітету взяли участь голова Комітету **Андрій Єрмак**, заступниця голови **Жанна Грушко**, члени Комітету, профільні експерти.

Йдеться про комбіновану модель правового забезпечення військовослужбовців — поєднання онлайн-інструментів та офлайн-консультацій безпосередньо в підрозділах.

Модель «Адвокат+» (таку назву матиме пілотний проєкт) забезпечить військовослужбовцям системну первинну правничу допомогу на рівні бригад. В її основі — цифрова маршрутизація через сайт і чат-бот для простих масових запитів та живі первинні консультації й правова підтримка в підрозділах для складніших випадків.

У тестовому режимі проєкт почне працювати для трьох бригад ЗСУ та Національної гвардії.

За підрозділами будуть закріплені адвокати — перша точка контакту для військових у типових правових питаннях: консультації, роз'яснення, допомога зі складанням рапортів, заяв і скарг, визначення алгоритму дій у конкретній ситуації. Консультування триватиме протягом місяця, якщо справа потребуватиме повноцінного представництва, воно здійснюватиметься за окремим договором.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/wlwg7q.

На початку квітня відбулися перші виїзди адвокатів безпосередньо до підрозділів у зоні бойових дій в межах виконання рішення Комітету НААУ про започаткування проєкту «Адвокат+».

Першими до ініціативи долучилися, а також провели зустрічі з військовослужбовцями та надали їм консультації голова профільного Комітету НААУ **Андрій Єрмак**, члени його Комітету **Ігор Андрєєв**, **Поліна Марченко**, **Вадим Гатєж**, а також радник голови НААУ **Артемій Карпенко**.

У межах пілоту військові 157-ї окремої механізованої бригади та 79-ї окремої десантно-штурмової Таврійської бригади Збройних Сил України, а також 3-ї бригади оперативного призначення «Спартан» Національної гвардії України змогли напряму поспілкуватися з адвокатами, окреслити найбільш актуальні проблеми у сфері захисту своїх прав та отримати перші узагальнені роз'яснення і рекомендації.

Йдеться про практичну реалізацію моделі «Адвокат+» — системи правничої підтримки військовослужбовців на рівні бригад, яка в майбутньому буде поєднувати цифрові інструменти з офлайн-роботою адвокатів безпосередньо в підрозділах.

Перші виїзди підтвердили запит на живу юридичну підтримку в частині базових і водночас критичних питань: проходження служби, грошове забезпечення, ВЛК, переведення, оформлення документів і рапортів.

Паралельно триває формування мережі адвокатів для масштабування проєкту.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/frzuva.

Звільнені з полону військовослужбовці, члени родин військовополонених, цивільні особи, позбавлені особистої свободи внаслідок збройної агресії, а також особи, зниклі безвісти у зв'язку з війною, отримують додаткові можливості доступу до правничої допомоги та захисту своїх прав.

Саме на це спрямований меморандум про співпрацю, який уклали Координаційний штаб з питань поводження з військовополоненими та Національна асоціація адвокатів України. Від Координаційного штабу документ підписав його секретар **Дмитро Усов**, від НААУ — голова НААУ, РАУ **Лідія Ізовітова**. Участь у підписанні меморандуму також взяв голова Комітету НААУ **Андрій Єрмак**.

Метою документа визначено організацію взаємодії сторін для належного реагування на потреби цих категорій осіб у сфері доступу до правничої допомоги, дотримання прав людини та громадянина.

Одним із ключових практичних напрямів співпраці є залучення адвокатів НААУ до роботи в регіональних представництвах Координаційного штабу. Це створює основу для більш системної правничої підтримки людей, чії права порушені внаслідок збройної агресії, а також для оперативнішого реагування на конкретні звернення на місцях.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/cc/hsaubn.

3 квітня у Міністерстві у справах ветеранів України відбулась робоча зустріч із представниками Національної асоціації адвокатів України, присвячена питанням підвищення ефективності правового захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей.

Участь у заході взяли заступник Міністра у справах ветеранів **Фархад Фархадов**, голова НААУ, РАУ **Лідія Ізовітова**, голова Комітету НААУ **Андрій Єрмак**, координатор комітетів НААУ **Світлана Грушко** та керівник Секретаріату НААУ, РАУ **Вадим Красник**.

Сторони обговорили системні виклики, з якими стикаються ветерани під час захисту своїх прав, та узгодили необхідність переходу від точкових рішень до комплексної моделі правового захисту.

Ключовим напрямом визначено формування спеціалізації адвокатів у справах ветеранів — через навчальні програми, обмін практиками та напрацювання єдиних підходів до правничої допомоги з урахуванням особливостей їхнього статусу.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/fiptgc.

Ветерани війни, члени їхніх сімей, а також члени сімей загиблих Захисників і Захисниць України мають отримати покращений доступ до професійної правничої допомоги та додаткові можливості для незалежного правового захисту.

Саме на це спрямований Меморандум про співпрацю, який уклали Міністерство у справах ветеранів України та НААУ.

Участь у підписанні меморандуму також взяв голова Комітету НААУ **Андрій Єрмак**.

Метою документа є координація спільних дій та консолідація зусиль сторін для належного реагування на потреби ветеранів війни та членів їхніх сімей

у сфері доступу до професійної правничої допомоги, забезпечення дотримання прав і свобод людини та прав ветеранів, а також гарантування можливості отримання ними незалежного правового захисту, що здійснюється адвокатами. Окремо Меморандум охоплює сприяння правовому захисту осіб, які постраждали внаслідок збройної агресії.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/okymaa.

У Вінниці представили перші результати пілотного проєкту «Адвокат+», у межах якого адвокатів закріплюють за військовими частинами для надання правничої допомоги військовослужбовцям і членам їхніх родин.

9 квітня Комітет НААУ провів виїзне засідання. Йшлося про роботу в бригадах, співпрацю з Координаційним штабом з питань поводження з військовополоненими, а також про практичний посібник для військових.

До участі у заході долучилися представники адвокатської спільноти, обласних військових адміністрацій, Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими, Військово-медичного клінічного центру, апеляційних судів, окружних адміністративних судів, міських судів, а також представники бізнесу.

Голова Комітету **Андрій Єрмак** повідомив, що «Адвокат+» став першим великим проєктом новоствореного Комітету. За його словами, мета полягає в тому, щоб у кожному підрозділі військові мали доступ до кваліфікованого адвоката, який може надати первинну правничу допомогу і допомогти захистити права в конкретній ситуації. Він зазначив, що члени Комітету вже відвідали три перші пілотні бригади, де

вже почалася практична робота і надаються консультації. Також голова Комітету сказав, що перший місяць відведено для тестування моделі, після чого Комітет розраховує створити електронну платформу, яка спростить доступ військових до консультацій і дасть змогу напрацьовувати системні відповіді на типові питання.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/jpukrh.

КОМІТЕТ НААУ З ПИТАНЬ АДВОКАТСЬКОЇ ПРАКТИКИ

Для тисяч українців у Польщі правові питання давно стали частиною щоденного життя — від документів і консульських дій до праці, сімейних справ та доступу до правничої допомоги. Саме тому взаємодія дипломатів і адвокатури виходить за межі протоколу.

20 березня у Посольстві України в Республіці Польща відбулася зустріч керівника консульського відділу **Данила Запєвалова** з представниками Національної асоціації адвокатів України — головою Комітету **Богданом Кушніром** та його заступником **Володимиром Мартиненком**.

Під час зустрічі сторони обговорили питання підтримки українських адвокатів, які перебувають на території Польщі, а також можливі підходи до спрощення доступу до професії. Особливу увагу приділили спільним заходам, спрямованим на підвищення правової обізнаності громадян України, які нині проживають або тимчасово перебувають у Республіці Польща.

Детальніше за посиланням: URL: surl.lu/unmnbj.

Для студентів третього курсу Національної академії внутрішніх справ Комітет НААУ організував зустріч, присвячену особливостям професійної діяльності адвоката та практичним аспектам кримінального права.

Практичне заняття провів заступник голови Комітету **Володимир Мартиненко**.

Під час заходу спікер приділив увагу ролі захисника в системі правосуддя та статусу НААУ як єдиного професійного об'єднання адвокатів, діяльність якого врегульована спеціальним законом. Але заняття не обмежалося розмовою про інституційні засади адвокатури — студенти працювали і з практичними кейсами.

Майбутні правники аналізували кримінально-правові ситуації разом із адвокатом, тобто з представником професії, яка в роботі дізнавачів, слідчих та оперативних працівників є процесуальним опонентом.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/gnephx.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРИВАТИЗАЦІЇ

21 березня було опубліковано колонку голови Комітету НААУ Андрія Шабельнікова про те, як Україна приваблює інвесторів навіть під обстрілами. Автор зазначає, що індекс інвестиційної привабливості України у 2025 році зріс до 2,7 бала з 5 можливих, наблизившись до рівня кінця 2021 року. Привабливість

обумовлена можливістю інвестувати на ранніх стадіях проєктів із мінімальною конкуренцією, широкими можливостями у різних сферах економіки, курсом на євроінтеграцію та дерегуляцією. ЄС ініціював проєкт Ukraine Investment Framework, який передбачає

гарантії на 7,8 мільярда євро та гранти на 1,5 мільярда євро. Одна з ключових сфер — зелена енергетика, яка повинна зайняти 40 % енергобалансу до 2050 року. Водночас залишаються серйозні ризики: воєнні загрози, корупція, нестабільна податкова політика та бюрократичні перепони. Андрій Шабельников пропонує комплексні заходи: підвищення захисту прав інвесторів, податкові стимули для нерезидентів, спрощення процедур, стабілізація законодавства та відкритий діалог між бізнесом і державою.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/wrsnso.

24 березня було опубліковано аналітичну статтю адвоката Андрія Шабельникова про реформу державного нагляду через законопроект № 14030. Автор розглядає комплексне перезавантаження підходів до контрольних функцій держави, яке замінить закон, що діє понад 15 років. Ключовим елементом є ризик-орієнтована модель: планування перевірок залежить від ступеня ризику господарської діяльності, для суб'єктів із незначним ризиком перевірки проводитимуться не частіше ніж один раз на п'ять років. Очікується скорочення кількості планових перевірок приблизно на третину. Новацією є впровадження аудиту як інструменту превенції порушень замість санкційної моделі: новостворені суб'єкти госпдіяльності можуть отримати безоплатний одноразовий аудит. Законопроект передбачає процесуальні гарантії: зупинення діяльності можливе лише за судовим рішенням, запроваджується обов'язкова аудіо- та відеофіксація перевірок, цифровізація взаємодії з використанням електронних кабінетів. Адвокат наголошує, що закон сприятиме формуванню прозорого регуляторного середовища, залучатиме близько 250 млн євро фінансування з програми Ukraine Facility та забезпечить перехід від каральної до сервісної системи державного контролю.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/cc/wquuar.

25 березня було опубліковано колонку адвоката Андрія Шабельникова про те, як іноземні інвестиції змінюють модель українського агросектору. Автор підкреслює, що аграрний сектор покриває більше половини експортної виручки країни, але у 2025 році галузь втратила близько двох мільярдів доларів експортних надходжень. Він розглядає, що іноземні інвестиції спрямовуються не в розширення посівних

площ, а в переробку, логістику та енергоефективність — актив з прогнозованим грошовим потоком. Автор наголошує на ролі міжнародних фінінституцій (ЄБРР, IFC), які маркують сектор як інвестиційно придатний, одночасно привносячи стандарти звітності, екологічні вимоги та комплаєнс. Андрій Шабельников визначає три стоп-фактори: безпекова невизначеність, регуляторні непередбачуваності та слабка контрактна захищеність. Автор пропонує фокус на переробці — олійно-жировому, протейновому і харчовому напрямах — як на найбільшому потенціалі для злету агросектору та переходу від експорту сировини до дорожчого продукту.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/knsfsf.

29 березня було опубліковано статтю адвоката Андрія Шабельникова про зниження податкових ризиків через перевірку контрагентів. Автор розглядає, що Податковий кодекс фактично закріплює обов'язок перевірки контрагента, оскільки компанія вважається винною у податковому правопорушенні, якщо не вжила достатніх заходів обачності. Судова практика підтверджує, що бізнес повинен мати докази розумних заходів для перевірки документів та контрагента. Він виокремлює шість ключових маркерів ризику: статус компанії та наявність банкрутства; вік компанії та адреса реєстрації; аномалії з КВЕД; податковий бекграунд та ліцензії; директор, статутний капітал та засновники; судовий шлейф та участь у тендерах. Для перевірки можна використовувати безкоштовні державні ресурси: ЄДРПОУ, Єдиний реєстр судових рішень, реєстр боржників, електронний кабінет платника податків. Комплексні IT-рішення (LIGA360, YouControl, Opendatabot) аналізують ризик-фактори та судову інформацію. Андрій Шабельников також рекомендує OSINT-методи: Wayback Machine, WHOIS-сервіси, аналіз соцмереж. Автор підкреслює, що належна обачність — це щоденна гігієна бізнесу, яка захищає від податкових проблем та судових спорів.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/uqhwui.

1 квітня було опубліковано статтю про користування криптовалютою без страху перед фінмоніторингом, у якій Голова Комітету Андрій Шабельников пояснив правові аспекти. В Україні криптовалюта розглядається як віртуальний актив, а не як платіжний засіб,

тому операції з нею не заборонені, але підпадають під законодавство про фінансовий моніторинг, податки та банківський комплаєнс. Фінмоніторинг перевіряє походження коштів, економічний зміст операцій, відповідність активності доходам і підозрілі транзакції. Адвокат рекомендує: підтвердити походження коштів документами; користуватися легальними криптобіржами з KYC; декларувати податки на отримані доходи; вести прозору фінансову поведінку; зберігати історію операцій. Ризиковими діями є використання різних карток, приймання коштів за «винагороду», приховування походження активів та P2P-операції без документування. Він підкреслює, що правова визначеність і прозорість — найефективніший спосіб користуватися криптою без страху перед контролем. Україна посідає восьме місце у світі за використанням криптовалют, й НБУ розробляє законодавче регулювання, орієнтуючись на європейські норми MiCA.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/yawjxl.

7 квітня було опубліковано статтю адвоката Андрія Шабельнікова про форс-мажор у зовнішньоекономічних контрактах. Автор розглядає, що зовнішньоекономічний договір (ЗЕД-контракт) — це важлива форма договірних відносин із міжнародними контрагентами, яка регламентує ділові відносини та порядок виконання зобов'язань. Він пояснює, що форс-мажор — це механізм договірних відносин, який звільняє від відповідальності за невиконання зобов'язань через непереборні обставини. За міжнародним правом (Віденська конвенція ООН 1980 року) сторона звільняється від відповідальності, якщо доведе, що невиконання викликане перешкодою, яку не могла контролювати, від якої не можна було розумно очікувати врахування і уникнути було неможливо. В Україні форс-мажор регулюється Законом «Про торгово-промислові палати» та Цивільним кодексом. Підтвердження форс-мажору видається уповноваженим органом країни, де виникла подія, або Торгово-промисловою палатою України. Адвокат виокремлює типові помилки: відсутність чітких строків повідомлення, невизначеність форми повідомлення, відсутність переліку документів. Автор рекомендує ретельно врегулювати форс-мажор у ЗЕД-контрактах та чітко прописати порядок дій сторін.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/enhrdx.

14 квітня було опубліковано новину про паливні збори у туризмі, у якій адвокат, Голова Комітету Андрій Шабельніков пояснив їх законність. На фоні військової операції США проти Ірану ціна нафти стрибнула з 70 до понад 100 доларів за барель, а ціна дизеля в Україні зросла з 61 до 90+ гривень за літр за один місяць. Туроператори запроваджують «паливні збори» для компенсації витрат на трансферти. Адвокат зазначив, що поняття «паливний збір» у законодавстві відсутнє, але введення таких зборів дозволено статтею 20 Закону України «Про туризм», яка передбачає право на зміну ціни туристичного продукту у разі зміни тарифів на транспортні послуги. Проте адвокат наголосив на обов'язкових умовах: повідомлення не пізніше як за 20 днів до початку подорожі та підвищення ціни не більше ніж на 5 % від початкової вартості. Якщо паливний збір повідомляють за 1 день до туру, це незаконно, і турист має право вимагати розірвання договору. Туристам рекомендується закладати додатковий бюджет 2–3 тисячі гривень на людину і уважно читати умови договору.

Детальніше за посиланням: URL: surl.lu/mcwbqgd.

15 квітня було опубліковано новину про нелегальну каву в Україні, у якій адвокат Андрій Шабельніков прокоментував системні проблеми тіншового обігу. За оцінками експертів, кожна друга чашка кави потрапляє на ринок поза належним митним та податковим контролем, офіційний імпорт становить лише близько 49 тисяч тонн. Він підкреслює, що це не окремі порушення, а системна проблема, яка реально б'є по легальному бізнесу. Легальні імпортери зобов'язані задекларувати митну вартість, сплатити ввізне мито, 20 % ПДВ, пройти фітосанітарний контроль та забезпечити простежуваність. Тіншовий сектор ігнорує ці правила, маючи конкурентну перевагу через втричі дешевішу ціну. Схеми включають: недекларування або чорний імпорт, видавання кави під виглядом інших товарів, перепакування, дроблення бізнесу через мережу ФОП, заниження митної вартості. Андрій Шабельніков наголошує, що справжній захист легального бізнесу лежить у ліквідації чорного ринку, а не в посиленні бюрократії, та виокремлює роль Бюро економічної безпеки у відслідковуванні схем і зупиненні проблемних партій на кордоні.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/qnwmer.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ТРУДОВОГО ПРАВА

Публікації членів Комітету

Вікторія Поліщук:

- Дискримінація у політиці: сигнал ЄСПЛ, який не можна ігнорувати
- Практика Верховного Суду з питань трудових спорів за березень 2026 р.

- Про EU Labour Law для українського адвоката та нові горизонти правозастосування
- Оскарження кадрових рішень у військовій службі: уроки кіпрської практики щодо гендерної рівності

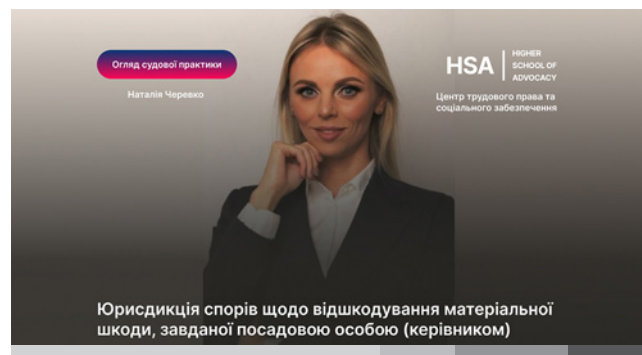
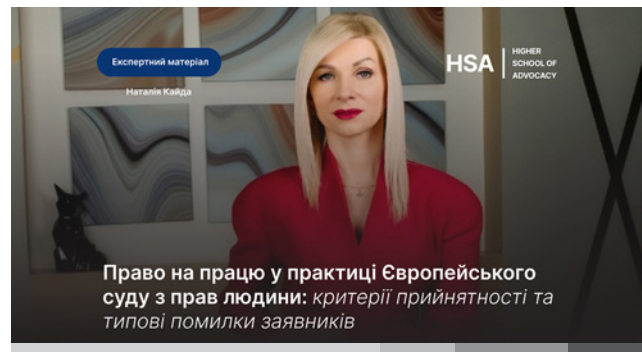
Валерія Долгоєр:

- Гендерна політика крізь призму судового захисту

Наталія Кайда:

- Оплата праці у проєкті нового Трудового кодексу: що пропонує Кабмін
- Право на працю у практиці Європейського суду з прав людини: критерії прийнятності та типові помилки заявників

Наталія Червко:

- Юрисдикція спорів щодо відшкодування матеріальної шкоди, завданої посадовою особою (керівником)

Комітет підготував зауваження і пропозиції до законопроекту № 14386 від 15.01.2026.

Комітет констатував, що запровадження локауту в запропонованому вигляді може стати формою одностороннього колективного тиску, обмежити реалізацію права на страйк і порушити баланс інтересів у механізмі врегулювання колективних трудових спорів. Локаут не може нівелювати право працівників на страйк, а за відсутності чітких законодавчих умов і судового контролю існує ризик невідповідності проєкту ст. 6 Європейської соціальної хартії.

Також висловили зауваження стосовно інших положень проєкту, зокрема щодо нестандартних форм зайнятості, відеоспостереження за працівниками, часу відпочинку, медіації у трудових спорах, ролі Національної служби посередництва і примирення, а також питань безпеки та охорони здоров'я працівників.

Детальніше за посиланням: [URL: lnk.ua/RyEeoUO0p](https://lnk.ua/RyEeoUO0p).

26 — 27 березня у Львові відбувся дводенний тренінг для тренерів (ToT) у межах Програми HELP «Освіта в галузі прав людини для юристів», що реалізується Рада Європи у рамках проекту «HELP для України, в тому числі під час війни».

Подія об'єднала представників адвокатури, суддів, системи безоплатної правничої допомоги, освіти та публічного управління з метою створення спільноти тьюторів, які впроваджуватимуть сучасні стандарти навчання у сфері прав людини.

Програма HELP спрямована на підвищення професійної спроможності юристів у застосуванні стандартів Європейської конвенції з прав людини та практики Європейського суду з прав людини.

Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/lpNWFdWXa.

19 — 20 березня у Празі відбувся міжнародний семінар «Застосування антидискримінаційного права ЄС», організований Академією європейського права за підтримки Чеської адвокатської палати в межах програми Citizens, Equality, Rights and Values.

Захід був присвячений практичному застосуванню антидискримінаційного законодавства ЄС у національних спорах, зокрема у трудових питаннях. Учасники розглядали непряму дискримінацію, перерозподіл тягаря доказування, релігійну дискримінацію, захист прав осіб з інвалідністю, а також вплив алгоритмів і штучного інтелекту на рівність у сфері праці.

Особливу увагу приділили практиці Суду ЄС та застосуванню директив 2000/43/ЄС і 2000/78/ЄС, а також сучасним підходам до доведення дискримінації у трудових спорах.

«У трудових спорах дискримінація дедалі частіше проявляється не у формі прямої заборони, а через формально нейтральні правила роботодавця — критерії відбору, внутрішні політики, підходи до оцінювання чи розподілу функцій. І семінар у Празі показав, що в таких справах вирішальними стають аналіз реального ефекту цих правил, правильна побудова презумпції дискримінації, робота з доказами та вміння використовувати практику Суду ЄС. Особливо цікавими були обговорення справ щодо інвалідності, релігійних проявів на роботі та алгоритмічних рішень у сфері праці», — поділилася голова Комітету **Вікторія Поліщук**.

Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/FmDvkb5O.

У квітні опубліковано 3 збірки:

Дайджест судової практики з питань мобілізації.

Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/KizgzMP3Y.

Дайджест судової практики щодо захисту прав військовослужбовців. *Детальніше за посиланням: URL: <https://lnk.ua/WectYt5Vi>.*

Практика ЄСПЛ з протидії дискримінації. *Детальніше за посиланням: URL: <https://lnk.ua/5OsQYK4iR>.*

КОМІТЕТ З ГУМАНІТАРНИХ ПИТАНЬ І ТВОРЧИХ ІНІЦІАТИВ

У квітні Комітет анонсував проведення всеукраїнського літературного конкурсу «Палітра слова». Його мета — виявлення творчо обдарованих адвокатів і популяризація їхніх творів в професійному середовищі.

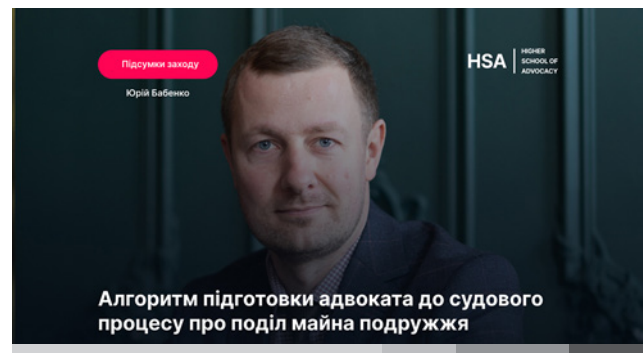
Проект реалізується за ініціативи Комітету НААУ з гуманітарних питань і творчих ініціатив у співпраці з Центром досліджень адвокатури і права.

Конкурс проводиться у таких номінаціях: пісенна поезія, лірична поезія, любовна лірика, драматична поезія, сатирична поезія, поезія для дітей, поезопроба, казка.

Детальніше за посиланням: URL: lnk.ua/CV8zclYMYV.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ СІМЕЙНОГО ПРАВА

25 березня на сайті ВША НААУ були оприлюднені підсумки заходу на тему «Алгоритм підготовки адвоката до судового процесу про поділ майна подружжя», лектором якого був заступник голови Комітету **Юрій Бабенко**.

Лектор докладно проаналізував разом з учасниками алгоритм підготовки адвоката до судового процесу про поділ майна подружжя, а саме:

1. Визначення обсягу майна, яке підлягає поділу.
2. З'ясування підстав для відступу від рівності часток.
3. Обрання способу поділу майна.
4. Визначення вартості майна.
5. Збір та подача доказів.
6. Стягнення витрат на адвоката.

Детальніше за посиланням: URL: is.gd/IWO4Nx.

30 березня на сайті НААУ була оприлюднена стаття голови Комітету **Лариси Гретченко** на тему «Справи про булінг: цифри, межі, тенденції».

Булінг у школі давно перестав бути лише педагогічною проблемою: дедалі частіше він переходить у площину адміністративної відповідальності. А тут значення набуває здатність системи правильно кваліфікувати цькування, належно оформити докази та представити справу в суді.

Портрет відповідальності

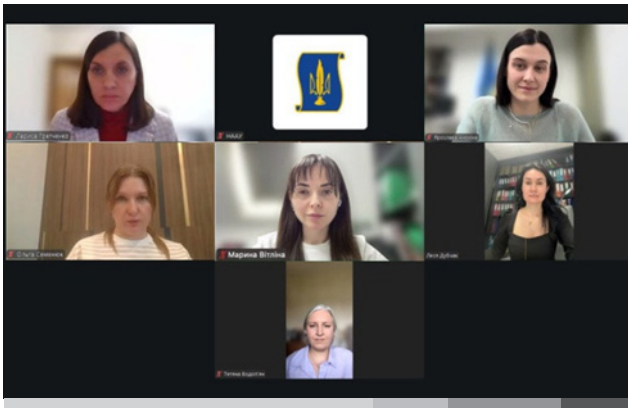
Аналіз практики застосування ст. 173-4 (булінг) КУпАП у 2024 і 2025 роках показує, як суди реагують на такі випадки й де система все ще працює фрагментарно.

Так, у 2025 році на судовому розгляді перебувало 312 справ (у 2024 році — 311), з яких розглянуто 246 (у 2024 році — 255). Кількість нових надходжень залишилася практично незмінною (286 у 2025 році проти 283 у 2024 році), що вказує на сталий рівень виявлення випадків булінгу.

Водночас спостерігається зростання на 5 % кількості накладених адміністративних стягнень: у 2025 році їх було застосовано 126, тоді як у 2024 році — 120.

Детальніше за посиланням: URL: is.gd/VeZeeL.

30 березня у НААУ відбувся вебінар на тему «Судовий контроль у справах щодо надання права на шлюб неповнолітнім», ініціатором якого був Комітет.

Тему балансу між правом на шлюб і захистом прав дитини підняла членкиня Ради Комітету **Ярослава Анохіна**. Вона підкреслила, що це питання загострюється в контексті рекодифікації цивільного законодавства. В центрі дискусії фактично перебуває зіткнення двох цінностей: приватного життя особи та обов'язку держави забезпечити належний захист дитини як носія прав, що підлягають особливому захисту, а отже — потреби у правильній юридичній процедурі на всіх етапах.

Детальніше за посиланням: URL: is.gd/b7RxOH.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ТА КОМПЛАЄНСУ

На сайті НААУ та на порталі LIGA ZAKON опубліковано статтю члена Ради Комітету **Богдана Пулинець** «Ціна помилки: що керівник підприємства має знати про допит».

«Межа між свідком і майбутнім підозрюваним інколи проходить не в процесуальному документі, а в характері дій і правоохоронних органів, змісті запитань, а також у суб'єктивному ставленні самої людини — наскільки вона розуміла ці запитання і чи були реально забезпечені її процесуальні гарантії».

КОМІТЕТ МЕДИЧНОГО І ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ПРАВА ТА БІОЕТИКИ НААУ

Активності відповідно до затвердженого плану

15 квітня відбувся Науково-практичний круглий стіл на тему «Реалізація та захист прав пацієнтів у сфері допоміжних репродуктивних технологій: правові та етичні аспекти», який був організований та проведений Комітетом спільно з Всеукраїнською фундацією компаній з організаційно-правового забезпечення програм допоміжних репродуктивних технологій та Науково-експертним центром медичного та репродуктивного права.

Метою заходу було обговорення актуальних проблем правового регулювання допоміжних репродуктивних технологій, формування науково обґрунтованих підходів до захисту прав пацієнтів та обмін практичним досвідом між правниками, науковцями та фахівцями у сфері репродуктивної медицини, приурочене до Європейського дня захисту прав пацієнтів (18 квітня).

Відкрила захід і виступила з вітальним словом голова Комітету **Ірина Сенюта**, яка окреслила актуальність тематики заходу, що зумовлена, зокрема, законодавчими ініціативами та судовою практикою, та наголосила на важливості захисту прав людини у сфері охорони здоров'я. Круглий стіл був модерований членом Ради Комітету **Сергієм Антоновичем**.

Ольга Данченко виступила з доповіддю на тему «Репродуктивні права людини за проектом оновленого Цивільного кодексу України».

Сергій Антонов висвітлив тему «Цивільно-правова відповідальність за помилковий ембріотрансфер у програмах допоміжних репродуктивних технологій: проблеми кваліфікації та підходи до компенсації шкоди».

Альона Кальчук представила тему «Захист персональних даних пацієнтів у сфері допоміжних репродуктивних технологій: межі конфіденційності, обсяг обов'язкового інформування та особливості доступу до інформації для громадян України та іноземців».

Катерина Москаленко виступила з доповіддю на тему «Право пацієнта на посмертне відтворення: проблеми чинного українського законодавства».

Детальніше за посиланням: URL: [youtube.com/watch?v=qR0pLQsLLww](https://www.youtube.com/watch?v=qR0pLQsLLww).

Онлайн-марафон до Європейського дня захисту прав пацієнтів

20 квітня Комітет організував та провів інформаційний марафон, присвячений актуальним питанням у сфері медичного права, зокрема у сфері захисту прав пацієнтів.

Відкрила захід і виступила з вітальним словом голова Комітету **Ірина Сенюта**, яка висвітлила історію заснування цього дня в Європі, наголосила, що темою цього річного заходу в Європі визначено: «Уповноважені громадяни, персоналізована допомога: нова ера профілактики в Європі» та окреслила актуальність відзначення цього дня в Україні.

Захід модерований членом Комітету **Мілою Хмарою**. Учасниками марафону були члени Комітету.

Голова Комітету **Ірина Сенюта** представила доповідь на тему «Косметологія і пластична хірургія: краса, здоров'я пацієнта v. проблем».

Член Ради Комітету **Зінаїда Чуприна** висвітлила тему «Конфлікт між лікарем та пацієнтом. Причини, наслідки та шляхи вирішення».

Член Ради Комітету **Юлія Миколаєць** презентувала тему «Онлайн-консультування: чи законно і як забезпечити права пацієнтів».

Регіональний представник Комітету у Сумській області **Лариса Четвертак** виступила з доповіддю на тему «Права пацієнтів: дітей і законних представників».

Регіональний представник Комітету у Миколаївській області **Андрій Саченко** представив доповідь на тему «Оскарження рішення експертних команд, судова практика та перспективи».

Член Ради Комітету **Яна Бабенко** виступила з доповіддю на тему «Профілактика як право пацієнта».

Регіональний представник Комітету у Київській області **Євгенія Тарасова** висвітлила тему «Пацієнт — партнер у лікуванні: права, роль, безпека».

Член Ради Комітету **Наталія Маркочева** виступила з доповіддю на тему «Право пацієнта на гідну комунікацію: виклики української медицини та європейської орієнтації».

Активності членів Комітету поза затвердженням планом

20 березня голову Комітету **Ірину Сенюту** вшосте обрано головою Професійно-етичної комісії Поважної ради. Відзнаки за професіоналізм та милосердя «Орден Святого Пантелеймона».

27 березня член Ради Комітету **Юлія Миколаєць** взяла участь в Національному телемісті «Обшуки в закладах охорони здоров'я: алгоритм дій керівників та персоналу» та виступила із темою «Як підготувати заклад до перевірок, обшуків і запитів правоохоронців».

27 березня член Ради Комітету **Ольга Данченко** взяла участь у фаховому вебінарі кафедри цивільного права ННіП Київського національного університету ім. Т. Шевченка та представила доповідь на тему «Постмортальна репродукція в цивільному праві України: теорія і практика».

31 березня голова Комітету **Ірина Сенюта** взяла участь у відкритті тренерського курсу HELP Ради Європи «Психічне здоров'я і права людини», співавторкою якого вона є.

2 квітня голова Комітету **Ірина Сенюта** взяла участь в нараді щодо розробки та впровадження «Положення про процедуру другої думки в патоморфологічній діяльності».

7 квітня голова Комітету **Ірина Сенюта** взяла участь як доповідачка у Весняній науковій школі медичного права з нагоди Всесвітнього дня здоров'я «Правові гарантії охорони здоров'я» та виступила з темою доповіді «Телемедицина як інструмент доступності медичної допомоги в умовах воєнного стану».

8 квітня член Ради Комітету **Юлія Миколаєць** взяла участь як лектор у вебінарі «Підготовка до перевірок на випередження: зони ризику та готовність підприємства без наслідків».

15 квітня голова Комітету **Ірина Сенюта** взяла участь як лектор у 86-й Всеукраїнській науково-практичній студентській конференції з міжнародною участю з лекцією на тему «Етико-правова система координат лікаря».

17 квітня відбувся семінар для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту права Державного податкового університету в межах викладання вибіркової дисципліни «Медичне право» на тему «Оцінка повсякденного функціонування особи: практичні виклики», у якому взяла участь як доповідачка член Ради Комітету **Юлія Савелова**.

Захід було проведено кафедрою цивільного права та процесу спільно з Комітетом медичного права та біоетики Національної асоціації адвокатів України та приурочено до Всесвітнього дня пацієнтів.

Під час зустрічі обговорили актуальні питання правового супроводу, труднощі оцінювання повсякденного функціонування особи та важливість комплексного підходу у вирішенні таких справ.

19 квітня голова Комітету **Ірина Сенюта** взяла участь у програмі «Твоє право» на Українському радіо. Ведуча Наталія Парака, тема розмови «Естетична медицина, захист прав пацієнтів».

Підготовка тематичних статей, книг та публікацій у медіа

Миколаєць Ю. М. Правила поведінки з медвідами в 2026 році. Частина 2. Електронний журнал «Практика управління медичним закладом» № 04 / 2026, квітень.

Миколаєць Ю. М. Як організувати виїзні консультації лікаря з іншого закладу. Електронний журнал «Управління закладом охорони здоров'я» № 03 (230) березень, 2026.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ

26 березня на сайті НААУ була опублікована стаття заступниці голови Комітету **Валерії Долгоєр** на тему «Гендерна політика крізь призму судового захисту».

Європейський орієнтир

Результати стратегічних судових процесів нерідко призводять до зміни або вдосконалення гендерної політики.

Яскравим прикладом є рішення Європейського суду з прав людини у справах, які виявили недоліки державної реакції на гендерно зумовлене насильство. Так, у справі «Левчук проти України» (2020) ЄСПЛ уперше чітко окреслив проблему неефективного реагування на випадки домашнього насильства: національні суди відмовилися виселити колишнього чоловіка заявниці, який неодноразово вчиняв щодо неї психологічне і фізичне насильство в присутності дітей. Суд констатував, що така бездіяльність порушує права постраждалої, і вказав на системні прогалини.

Детальніше за посиланням: URL: is.gd/0eGwdc.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Національна асоціація адвокатів України підтримала проєкт Закону № 15095 від 20.03.2026 «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу щодо вдосконалення порядку виклику особи та вручення процесуальних документів у кримінальному провадженні».

Проєкт було опрацьовано НААУ на запит Комітету ВР з питань правоохоронної діяльності.

Адвокати вважають, що запропоновані зміни спрямовані на усунення застарілих процедур та мають поліпшити порядок повідомлення осіб у тих випадках, коли особисте вручення повістки чи процесуальних документів є об'єктивно неможливим.

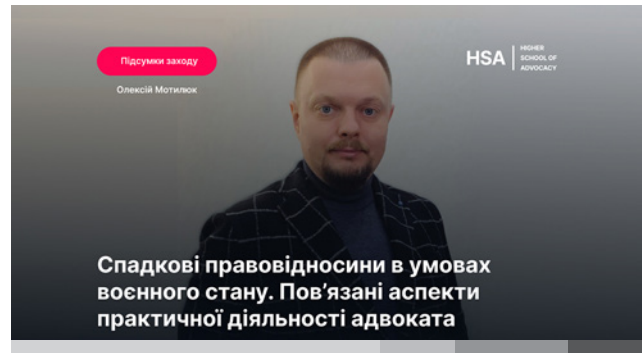
Чинне кримінальне процесуальне законодавство вимагає у визначених випадках публікувати повістки у засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження. Пропонується відмовитися від такої моделі, виходячи з того, що друковані ЗМІ вже не забезпечують реального й ефективного доведення інформації до відома особи, а сама процедура дедалі більше набуває формального характеру і спричиняє лише додаткові витрати для судової системи.

Тож проєктом пропонується внести зміни до відповідних статей 135, 297-5 та 323 КПК.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/agaxew.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

24 березня на сайті ВША НААУ були оприлюднені підсумки заходу на тему «Спадкові правовідносини в умовах воєнного стану. Пов'язані аспекти практичної діяльності адвоката», лектором якого був член Ради Комітету **Олексій Мотилюк**.

Лектор докладно проаналізував разом з учасниками аспекти практичної діяльності адвоката у спадкових правовідносинах в умовах воєнного стану.

Детальніше за посиланням: URL: is.gd/5k1DN1.

3 квітня в режимі відеоконференції відбулося засідання Комітету Верховної Ради України з питань правової політики з таким порядком денним: проєкт Закону про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо врегулювання факторингу, реєстр. № 12307 (Гетманцев Д. О. та інші) та інші, проєкт Закону про внесення змін до деяких законів України щодо спрощення виконавчого провадження через цифровізацію, реєстр. № 14005 (друге читання); різне. Участь у засіданні взяла секретар Комітету **Валерія Шкварко**.

На засіданні були прийняті відповідні важливі для держави рішення.

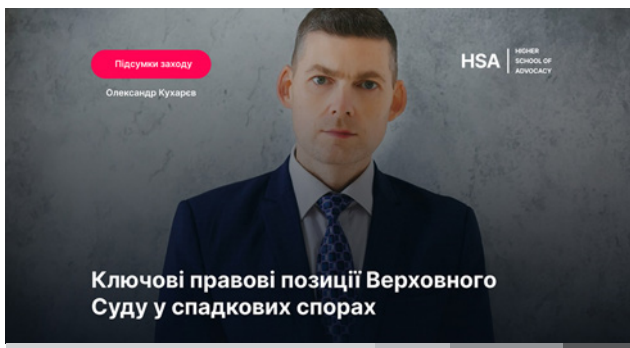
3 квітня голова Комітету **Олег Простибоженко** взяв участь як один з доповідачів у XV Міжнародному цивілістичному форумі «Оновлений Цивільний кодекс України: перспективи та проблеми праворозуміння і правозастосування».

4 квітня голова Комітету **Олег Простибоженко** взяв участь в заході Національної асоціації медіаторів України та Європейського університету для учасників Family Law & Mediation та виступив із темою «Поділ бізнесу між подружжям».

14 квітня на сайті ВША НААУ були оприлюднені підсумки заходу на тему «Ключові правові позиції Верховного Суду у спадкових спорах», лектором якого був радник Комітету **Олександр Кухарєв**.

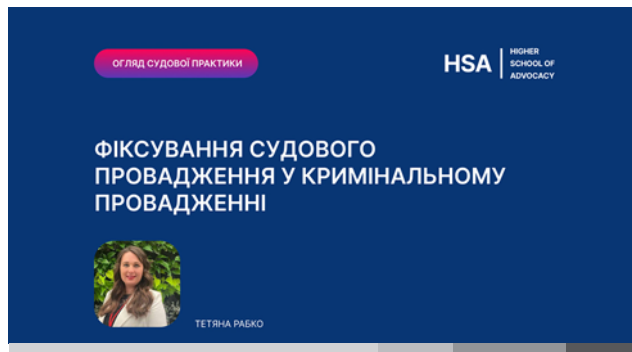

Лектор докладно проаналізував разом з учасниками ключові правові позиції Верховного Суду у спадкових спорах.

Детальніше за посиланням: URL: is.gd/9BlkgR.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ЕЛЕКТРОННОГО СУДОЧИНСТВА ТА КІБЕРБЕЗПЕКИ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У березні — квітні заступниця голови Комітету **Тетяна Рабко** провела 4 вебінари та опублікувала 6 статей.

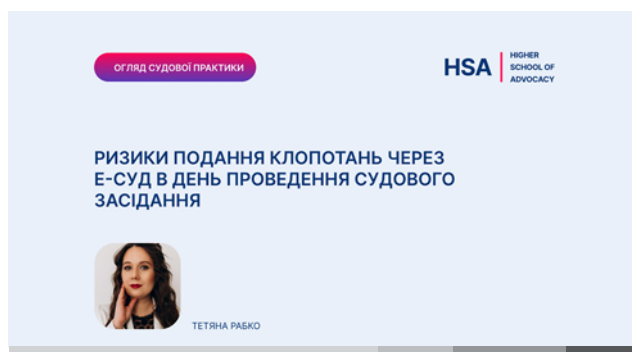

Заходи:

- **18.03.2026** вебінар «Електронне судочинство: подання позову без помилок»
- **26.03.2026** вебінар «ШІ у адвокатській діяльності: відповідальне використання та оцінка судом використання. ШІ у процесуальних документах»
- **30.03.2026** вебінар «Оскарження судових рішень в умовах електронного судочинства»
- **13.04.2026** вебінар «Ефективний захист інтересів Відповідача у цивільному процесі через призму електронного судочинства»

Публікації:

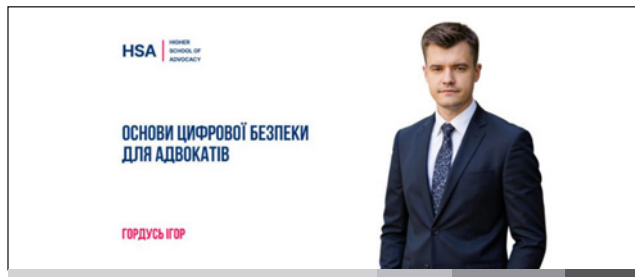
- Фіксування судового провадження у кримінальному провадженні
- Ризики подання клопотань через е-суд в день проведення судового засідання

- Виправлення опіски у судовому рішенні
- Незабезпечення участі представника у відеоконференції як істотне порушення вимог КПК
- Процесуальні наслідки подання паперових документів без власноручного підпису
- Практичні аспекти електронної подачі виконавчих документів

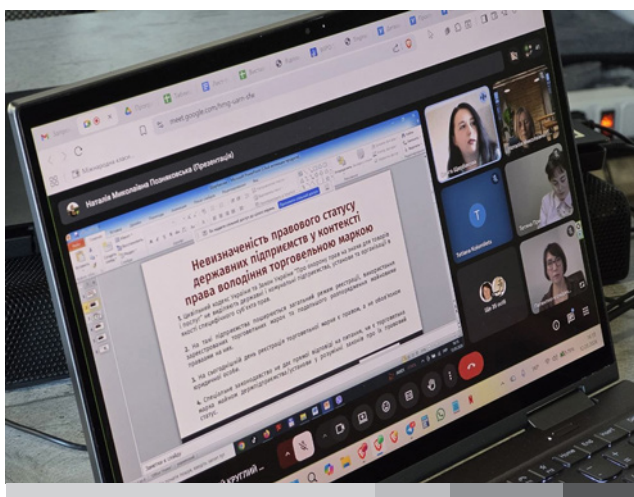
Член Ради Комітету **Ігор Гордусь** провів 2 вебінари:
— **14.03.2026** вебінар «OSINT для адвокатів: практичний інструментарій. Захід для адвокатів Запорізької області»

— **28.03.2026** вебінар «Основи цифрової безпеки для адвокатів. Захід для адвокатів Рівненської області»

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

12 березня відбувся Всеукраїнський круглий стіл «Інтелектуальна власність у воєнний час: правозастосування, оцінка та роль торговельних марок для держави».

Із темою «Торговельні марки державних і комунальних підприємств, установ, організацій: законодавчі прогалини та судова практика» виступила членкиня Комітету **Ольга Щербакова**.

Детальніше за посиланням: URL: is.gd/bn0RMP.

25 березня на Факультеті менеджменту та права Вінницького національного аграрного університету відбувся відкритий виступ адвокатки, фахівчині з інтелектуальної власності, членкині Комітету **Ольги Щер-**

бакової на тему «Академічна доброчесність: від етики навчання до професійного успіху». Захід був спрямований на формування у студентів першого курсу розуміння академічної доброчесності як фундаменту майбутньої професійної діяльності.

Під час виступу спікерка окреслила ключові принципи доброчесної роботи з інформацією, наголосила на важливості коректного цитування, перевірки джерел та формування власної аргументованої позиції під час написання робіт. Особливу увагу було приділено взаємозв'язку між етикою навчання та професійною репутацією, що формується ще під час здобуття освіти.

Учасники заходу обговорили практичні аспекти дотримання академічної доброчесності в навчанні та її вплив на подальшу кар'єру.

Детальніше за посиланням: URL: is.gd/byWsee.

15 квітня здобувачі вищої освіти другого курсу спеціальностей «Менеджмент» та «Маркетинг» факультету менеджменту та права Вінницького національного аграрного університету взяли участь у відкритій лекції «Інтелектуальна власність як актив агробізнесу», яку провела на запрошення університету адвокат, фахівець з інтелектуальної власності, членкиня Комітету **Ольга Щербакова**.

Лекція охопила ключові аспекти управління нематеріальними активами в аграрному секторі: від торговельних марок і сортів рослин до комерційної таємниці та географічних зазначень. Особливу увагу було приділено практичним інструментам захисту інтелектуальної власності та моделям її монетизації.

Лекція відбулася в рамках співпраці факультету з практикуючими фахівцями різних галузей економіки та є частиною серії зустрічей, спрямованих на поглиблення зв'язку між академічним середовищем і реальною юридичною та бізнесовою практикою.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ЗАХИСТУ БІЗНЕСУ ТА ІНВЕТОРІВ

Чому бізнес програє податкові спори у 2026 році?

У новому відео член Ради Комітету **Дмитро Мамчик** розбирає ключові зміни у судовій практиці та типові помилки, які коштують бізнесу перемог у податкових спорах.

Дивіться на YouTube-каналі НААУ: is.gd/hPeRTY.

Партнерство в бізнесі: можливість чи ризик?

У новому відео заступник голови Комітету **Сергій Лисенко** пояснює, чому відсутність чітких домовленостей часто призводить до конфліктів і втрати інвестицій.

Дивіться на YouTube-каналі НААУ: is.gd/ICLygD.

2 квітня на порталі LIGA ZAKON була опублікована стаття члена Ради Комітету **Дмитра Мамчика** на тему «Диявол у деталях: як формалізм працює і проти бізнесу, і проти податкової».

Ключова проблема податкових спорів сьогодні в тому, що формальні помилки в первинних документах та ігнорування або неповна відповідь на запит ДПС можуть перекреслити навіть реальну господарську операцію і позбавити бізнес податкової вигоди.

Тривалий час суди ставали на бік платників податків, керуючись принципом правової визначеності: якщо податкова не деталізувала перелік необхідних документів у квитанції про зупинення податкової накладної, рішення про відмову визнавалося протиправним.

Детальніше за посиланням: [URL: is.gd/8smVxe](https://is.gd/8smVxe).

13 квітня на порталі LIGA ZAKON була опублікована стаття члена Ради Комітету **Святослава Болінського** на тему «Рахунки компанії заблокували: причини, дії, наслідки».

Сьогодні бізнес може втратити доступ до рахунку через операцію, яка зовні виглядає звичайною. Проблема в тому, що на фоні посилення фінмоніторингу застосовують непрозорі критерії ризику. Компанія не завжди розуміє, що саме викликало підозру і як правильно реагувати.

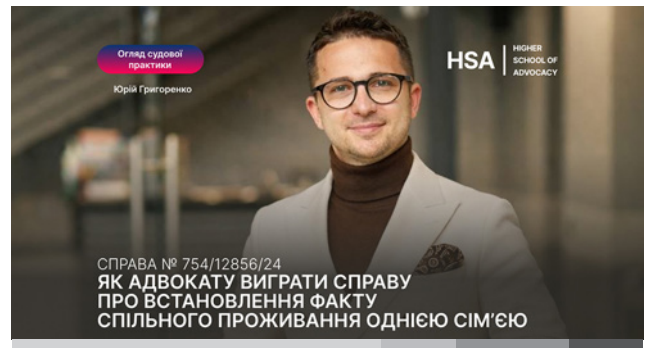
Сигнали ризику. Особливу увагу фінмоніторингу може викликати як операція або діяльність компанії, так і операції контрагентів. Перевірятимуть одних — перевірять і інших. Моніторять такі економічні правопорушення: ухилення від сплати податків, легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, схеми з транскордонними операціями, схеми дроблення бізнесу та використання P2P-переказів. Через банки Держфінмоніторинг аналізує фінансові операції, податкова надає дані про податкову звітність і схеми мінімізації, а БЕБ використовує матеріали як підставу для кримінальних проваджень.

Детальніше за посиланням: [URL: is.gd/Pb5jPI](https://is.gd/Pb5jPI).

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ БАНКРУТСТВА

Статті секретаря Комітету **Юрія Григоренка**: Незалежна експертиза при НАБУ: оксюморон, запропонований законопроектом

Як адвокату виграти справу про встановлення факту спільного проживання однією сім'єю

Митні правопорушення і БЕБ: де закінчується контроль і починається тиск на бізнес

Процедура неплатоспроможності фізичної особи як інструмент звільнення від податкових боргів моделі OnlyFans

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ВЗАЄМОДІЇ ІЗ ЗМІ

8 квітня опубліковано статтю заступника голови Комітету НААУ **Дмитра Бузанова** на тему «Межі суду в перевірці повноважень адвоката окреслила ВРП».

Воєнний стан поставив перед судами і адвокатурою нову колізію: як оцінювати повноваження адвоката, який проходить військову службу, але не зупинив право на заняття адвокатською діяльністю? Помилка у відповіді на це питання може обернутися обмеженням доступу до правосуддя для учасника справи, а для судді — дисциплінарною відповідальністю.

У центрі історії — звичайна заява в інтересах юридичної особи про заміну сторони у виконавчому провадженні, подана до районного суду. Заяву підписав і подав через систему «Електронний суд» адвокат, який одночасно проходив військову службу. Він перебував на посаді з 2022 року, виконував бойові (спеціальні) завдання та надав суду відповідну довідку. При цьому він діяв як адвокат на підставі укладеного договору про надання правничої допомоги та ордеру. Відомостей про зупинення права на заняття адвокатською діяльністю до ЄРАУ внесено не було.

Суд звернув увагу на факт перебування представника на військовій службі. Посилаючись на п. 2 ч. 1 ст. 7 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», який визначає військову службу як несумісну з адвокатською діяльністю, суддя дійшла висновку, що адвокат не мав повноважень подавати заяву. Тож її ухвалою було залишено без розгляду на підставі п. 2 ч. 1 ст. 257 ЦПК.

Основний аргумент полягав у тому, що адвокат зобов'язаний був у триденний строк з дня виникнення обставин несумісності подати до ради адвокатів регіону за адресою свого робочого місця заяву про зупинення адвокатської діяльності. Оскільки така заява відсутня, а адвокат продовжував здійснювати професійну діяльність, повноваження представника суд вважав недійсними. Також було враховано роз'яснення Ради адвокатів України від 02.08.2022 № 60, згідно з яким раніше ухвалене рішення РАУ від 03.03.2022 № 24

тимчасово не дозволяло застосовувати суміщення як підставу для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, але не звільняло від обов'язку подати заяву про зупинення адвокатської діяльності. На думку судді, сам факт перебування на військовій службі унеможлилював здійснення представницьких повноважень, навіть за наявності ордеру та договору.

Повний текст рішення Третьої Дисциплінарної палати № 193/Здп/15-26 від 11.02.2026 оприлюднено на сайті Вищої ради правосуддя.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/fkmppr.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ

6 квітня було опубліковано новину про системні збої у безоплатній правничій допомозі. Голова Комітету НААУ Оксана Каденко наголосила, що ситуація у системі критично погіршується, а зміни ухвалюються без урахування позиції інституту адвокатури.

НААУ двічі звертався до уряду з пропозицією створити спільну робочу групу, однак розгляд передоручався Мін'юсту. Комітет представив конкретні кейси проблем: зміни до порядку обрахунку винагороди адвокатам БПД, коли пропуск скороченого 45-денного терміну подання звітів може призвести до пониження коефіцієнта до нуля, незважаючи на реальні обставини війни та блекаутів; питання конфлікту інтересів, коли центр БПД наполягав на безперервності допомоги всупереч позиції адвоката.

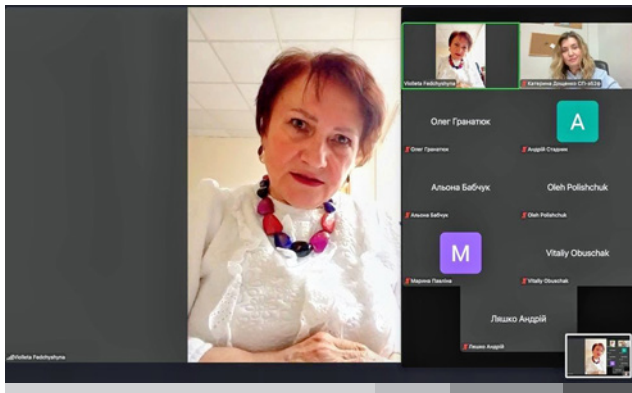
Детальніше за посиланням: URL: surl.li/munxgi.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ЕКСПЕРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

13 квітня відбулось засідання Комітету. Члени Комітету обговорили наукову та публікаційну активність,

підготовку до II Міжнародного адвокатського форуму «Харків незламний» та організаційні питання діяльності секції «Експертне забезпечення адвокатської діяльності».

Віолетта Федчишина відзначила важливість консолідації роботи Комітету й активної участі у заходах НААУ, зокрема у вказаному Форумі.

Під час засідання затверджено перелік модераторів і спікерів панелі «Експертне забезпечення адвокатської діяльності», а також визначено перелік ключових тем для обговорення — від судово-економічних до лінгвістичних експертиз.

Окрему увагу приділено підготовці круглого столу «Судова експертиза об'єктів інтелектуальної власності: об'єкти дослідження промислової власності і стратегія захисту в практиці адвоката», який заплановано на 14 квітня 2026 року за участю провідних наукових та експертних установ України.

За підсумками засідання вирішено забезпечити активну участь членів Комітету у міжнародних заходах, підтримати регулярну публікаційну діяльність і посилити співпрацю між адвокатами та судовими експертами.

14 квітня відбувся круглий стіл на тему «Судова експертиза об'єктів інтелектуальної власності (промислової власності) в адвокатській практиці».

Круглий стіл модерувала голова Комітету **Віолетта Федчишина**. Під час заходу були розглянуті питання щодо: ролі судової експертизи у системі доказування в судочинстві України, порядку підготовки, організації та проведення експертизи винаходів і корисних моделей: правові та процедурні аспекти, дослідження торговельних марок як об'єктів інтелектуальної власності, особливостей призначення та проведення

судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності: поради для адвокатської практики, висновку експерта у сфері інтелектуальної власності: процесуальні та непроцесуальні аспекти.

На сайті НААУ опубліковано статтю голови Комітету **Віолетта Федчишина** «Коли висновок судового експерта перетворюється на нікчемний папірець».

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ АГРАРНОГО, ЗЕМЕЛЬНОГО ТА ДОВКІЛЕВОГО ПРАВА

24 березня на порталі LIGA ZAKON була опублікована стаття члена Ради Комітету **Сергія Пироженка** на тему «Як перевірити земельну ділянку перед купівлею: індикатори шахрайства і небезпечні сигнали».

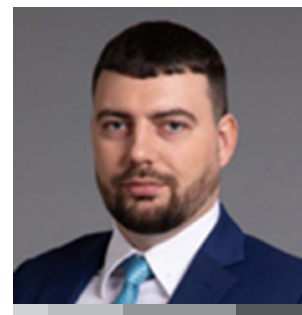
Угода із землею може обернутися для покупця не набуттям права, а судовим спором чи навіть кримінальним провадженням. Одна з типових причин — шахрайство з документами та реєстрами, не виявлене до укладення договору. Розглянемо типову ситуацію.

Особа купує земельну ділянку із цільовим призначенням для будівництва та обслуговування житлового будинку господарських будівель і споруд. Через деякий час зводить там будинок. Однак під час спроби продажу раптом дізнається, що на її нерухомість накладено арешт в рамках розслідування кримінального провадження за ст. 358 (підроблення та використання документів) та ст. 190 (шахрайство) Кримінального кодексу. Виявляється, що земельна ділянка фактично нікому не передавалася, а перша реєстрація права власності відбулася на підставі неіснуючого, тобто підробленого рішення сесії сільської ради.

Детальніше за посиланням: URL: is.gd/sLrRwT.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ БУДІВЕЛЬНОГО ПРАВА

13 квітня було опубліковано статтю адвоката Віталія Глянцева про те, як ринок нерухомості замінив фінансову систему в Україні. Автор розглядає феномен «будівельного банкінгу», коли девелопери фактично виконують функції

фінансової системи без її інструментів і відповідальності. Глянцев аналізує, що у розвинених юрисдикціях девелопмент спирається на проєктне фінансування та іпотеку, але в Україні обидва інструменти не працюють. В результаті девелопери сформуvalи альтернативну модель через механізм розстрочки, яка за своєю сутністю є кредитом, але оформляється як інвестиція чи купівля майнового права. Автор підкреслює парадокс: покупець одночасно є кредитором, фінансуючи будівництво без гарантій, і позичальником, сплачуючи за розстрочку. Глянцев пропонує практичні кроки: впровадження ескроу-механізмів як обов'язкового стандарту; законодавче розмежування інвестиційних і кредитних відносин; забезпечення зобов'язань забудовника банківськими гарантіями; реальну імплементацію спеціальних майнових прав.

Детальніше за посиланням: URL: surl.lt/ydsbxo.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ТРАНСПОРТНОГО ПРАВА

17 квітня було опубліковано матеріал члена Комітету НААУ Сергія Козирева про юридичні передумови відновлення цивільної авіації в Україні. Автор наголошує, що публічні заяви авіаперевізників про готовність відновити польоти не мають нормативного значення і не створюють правових наслідків —

вони лише формують ринкові очікування. Козирев розглядає правові основи: закриття повітряного простору у 2022 році було реалізацією суверенного права держави за Чиказькою конвенцією 1944 року, а відкриття — складним адміністративно-правовим рішенням, що вимагає нормативного акта держави та включає відновлення аеронавігаційного обслуговування. Ключовий бар'єр — відсутність належного страхового покриття воєнних ризиків: стандартні поліси містять виключення щодо збройних конфліктів, а премії після 2022 року зросли до економічно неприйняттого рівня. Козирев вказує на роль EASA та ICAO: навіть при відкритті повітряного простору України європейські перевізники можуть бути обмежені через

оцінку ризиків. Автор пропонує механізми державного втручання: державні гарантії, спеціальні фонди, участь міжнародних фінансових організацій. Без нормативного закріплення механізму державного покриття ризиків виконання польотів залишається юридично неможливим або економічно необґрунтованим.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/hjlzww.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ У СФЕРІ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я

9 квітня відбулось перше засідання Комітету, за результатами якого:

1. Обговорили стратегію роботи Комітету й роботу кожного з членів.

2. Обговорили мету діяльності й першочергові кроки для забезпечення поінформованості (Україна / світові організації колег) про Комітет та його діяльність.

Голова Комітету **Ганна Іщенко** зазначила, що до наступного засідання Комітету необхідно визначитись з кандидатурами секретаря та заступника голови Комітету, надати бачення кожного члена Комітету щодо обраної спеціалізації та обрати формат, комфортний для роботи в Комітеті (активна участь / у міру можливості) та визначити, що є необхідним для комфортної участі в роботі Комітету.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ НАФТИ, ГАЗУ ТА НАДРОКОРИСТУВАННЯ

25 березня було опубліковано інтерв'ю з головою Комітету НААУ **Сергієм Антоненком** про розвиток нафтогазової галузі в умовах війни. Антоненко розглядає місію новоствореного Комітету як формування фахового майданчика для роботи з державними

органами, галузевими компаніями та міжнародними партнерами. Автор наголошує, що інвестор заходить туди, де існують зрозумілі правила та прогнозованість. Ключові проблеми включають: недостатню прозорість ліцензування, необхідність цифровізації реєстрів, реанімацію механізму угод про розподіл продукції. Антоненко пропонує публічно-приватне партнерство як найбільш реалістичний інструмент для відновлення зруйнованої інфраструктури. Комітет планує участь у робочих органах при Міністерстві енергетики, налагодження діалогу між адвокатами та юристами видобувних компаній, аналіз правозастосовної практики та підвищення кваліфікації адвокатів у цій сфері.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/qkесаe.

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ СТАНДАРТІВ ПРОФЕСІЇ АДВОКАТА

У Національній асоціації адвокатів України з'явився Комітет з питань стандартів професії адвоката, роботу якого буде зосереджено на формуванні єдиних підходів до професійних функцій адвоката, вимог до компетентностей, підвищення кваліфікації та захисту адвокатської таємниці.

Постійно діючий колегіальний дорадчий орган було створено розпорядженням голови НААУ, РАУ від 31.03.2026 № 102. Головою Комітету призначено адвоката **Андрія Йосипова**.

Серед завдань нового Комітету визначено створення переліку функцій адвоката та помічника, інтеграцію міжнародних стандартів у повсякденну практику, формування бази для оновлення програм підвищення кваліфікації, а також розробку і регулярне оновлення змісту професійних стандартів з урахуванням змін у законодавстві та судовій практиці.

Детальніше за посиланням: URL: is.gd/XOOZ0b.

МОЛОДІЖНИЙ КОМІТЕТ НААУ — UNBA NEXTGEN

27 березня регіональний представник Молодіжного Комітету НААУ у Волинській області **Тарас Манькут** очолив журі XII Обласного конкурсу учнівської молоді «Ерудити правознавства Волинського краю», що відбувся на базі Фахового коледжу технологій, бізнесу та права Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Цьогоріч конкурс об'єднав команди з п'яти закладів загальної середньої освіти Волинської області, які продемонстрували ґрунтовні знання у сфері права, креативність, патріотизм та справжній командний дух.

Користуючись нагодою, **Тарас Манькут** розповів учасникам про діяльність Національної асоціації адвокатів України та UNBA NextGen, а також закликав в майбутньому долучитись до адвокатської спільноти.

Перемогу у конкурсі здобула команда «Щит гідності» Жиричівського ліцею Ратнівської селищної ради.

Щиро вітаємо переможців і бажаємо подальших успіхів на шляху до професійного становлення.

2 квітня у НААУ відбувся майстер-клас на тему «Фінансова грамотність для адвоката», організований Молодіжним комітетом в Івано-Франківській області.

Фінансові радники **Андрій Галько** та **Олексій Каптур** представили підходи до фінансової організації адвокатської практики, ведення обліку та формування базового резерву.

Спікери наголосили, що сам по собі дохід ще не гарантує фінансової стабільності. Без системи планування заробіток може залишатися «плаваючим», а будь-яка пауза в роботі або нерівномірність надходжень створює додаткову напругу. На їхню думку, вирішальне значення має наявність системи, яка дозволяє розуміти власні цілі, поточний стан і планувати подальші дії. А у фінансовому плануванні важливо знати не лише бажаний результат, а й вихідні дані — поточні витрати,

великі цілі, наявні ресурси і строки, в які людина хоче їх досягти. Це дає можливість перейти від хаотичних рішень до системного планування.

Детальніше за посиланням: URL: is.gd/MLOgMR.

3 квітня у НААУ відбулась стратегічна зустріч Молодіжного комітету, участь у якій взяли регіональні представники.

Один із ключових акцентів подальшої роботи — освітні заходи, орієнтовані не лише на теорію, а насамперед на практичні навички, потрібні молодому адвокату на старті професійної діяльності. Йдеться про створення додаткових механізмів фахового обміну між молодими адвокатами та досвідченими представниками професії.

У Комітеті планують посилити регіональний напрям. «Такий підхід має забезпечити більш активне залучення молодих адвокатів у різних областях до спільних ініціатив, професійного спілкування та заходів, пов'язаних із розвитком адвокатської практики», — зауважив очільник Молодіжного комітету **Ігор Андреев**.

Детальніше за посиланням: URL: is.gd/L2pdGP.

17 квітня на сайті НААУ була опублікована стаття регіонального представника Молодіжного комітету у Луганській області **Максима Сібілева** на тему «Молодий адвокат в Україні — бар'єри входу та перші роки практики».

Між набуттям статусу адвоката та адвокатською діяльністю часто прірва, яку молоді адвокати зазвичай долають наодинці. Момент отримання свідництва не означає, що адвокат уже впевнено стоїть на ногах у професії. Фінансові складнощі, розрив між університетською програмою та завданнями клієнтів, відсутність наставництва та психологічні виклики перших років практики, це те, що згадується відразу.

Щорічно до лав адвокатури приєднуються молоді правники, які пройшли шлях отримання вищої освіти, набуття двох років стажу, складання кваліфікаційного іспиту, проходження стажування та нарешті отримали свідцтво.

Здається, що найважча частина вже пройдена і найскладніше позаду. Але, насправді, саме в цей момент розпочинається важливіше, перші роки самостійної практики.

Детальніше за посиланням: URL: is.gd/SWzbCL.

СПІВПРАЦЯ КОМІТЕТІВ

Право на захист у перші години після затримання нерідко зводиться нанівець, коли адвокатів не допускають до підзахисних в ІТТ через відомчі бар'єри, вимогу документів, не передбачених КПК, та практику тримання людей там під приводом «заходів безпеки».

Про реальні і уявні перешкоди в реалізації прав дискутували адвокати та правоохоронці **24 березня** під час круглого столу «**Системна проблема недопуску захисників до підзахисних в ізоляторах тимчасового тримання: аналіз практики та шляхи вирішення**». Захід організували Комітет захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ спільно з Комітетом з питань захисту прав людини.

Заступник голови останнього Комітету **Сергій Старенький** одразу наголосив, що недопуск адвокатів до людей у місцях несвободи — не нова, а давня проблема, яку обговорювали ще кілька років тому, але вона так і не була знята. При цьому, за його спостереженням, у СІЗО це питання не має такого масштабу, натомість саме ІТТ залишаються проблемною ланкою, і дискусія має дати відповідь, чому доступ до підзахисних там досі ускладнений. Крім того, Сергій Старенький акцентував увагу на тому, що в ІТТ нерідко тримають осіб, які фактично не повинні там перебувати, а відео- і подекуди звукова фіксація ставить під загрозу конфіденційність зустрічі адвоката з клієнтом.

Практичний вимір проблеми окреслив член Комітету захисту прав адвокатів **Максим Стригун**. Він розповів, що ще у 2021 році, прийшовши до клієнта в ІТТ, зіткнувся з вимогою надати «довідку про залучення», хоча КПК такого документа не передбачає. Після виклику поліції, заяв і скарг адвокат був змушений звернутися до слідчого судді з клопотанням за ст. 206 КПК, і лише після відповідної ухвали його допустили до підзахисного. За його словами, проблема не зникла й після зміни відомчого регулювання: вже за новими правилами адвокатів знову не допускають, посилаючись на відсутність підтвердження їх «залучення» до справи. Максим Стригун також наголосив, що така практика фактично ставить адвоката в залежність від слідчого.

Детальніше за посиланням: URL: surl.li/wxujok.

ПРО ВІДПОВІДНІСТЬ ОСНОВНИХ НОРМ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПОЛЬЩІ ДИРЕКТИВАМ ЄС

Олена Мурзановська, адвокат (місто Київ), юрист-консультант (місто Варшава)

Правове регулювання трудових відносин у Польщі базується на положеннях Кодексу праці (Kodeks pracy), однак значний вплив також мають норми Європейського Союзу. Польща, як держава-член Європейського Союзу, зобов'язана імплементувати директиви ЄС, а також враховувати практику Суду Європейського Союзу (Court of Justice of the European Union (CJEU)). Це поступово гармонізує польське трудове законодавство з європейськими стандартами, особливо у сфері захисту прав працівників. У цій статті наведено відповідність окремих норм трудового законодавства Польщі директивам ЄС та приклади судової практики.

Ключовими актами права ЄС, що впливають на польське законодавство у сфері трудових відносин, є:

— Directive 2003/88/EC of the European Parliament and of the Council of 4 November 2003 concerning certain aspects of the organisation of working time (Директива 2003/88/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 04.11.2003 щодо деяких аспектів організації робочого часу);

— Council Directive 1999/70/EC of 28 June 1999 concerning the framework agreement on fixed-term work concluded by ETUC, UNICE and CEEP (Директива Ради 1999/70/ЄС від 28.06.1999 щодо рамкової угоди про строкову працю, укладеної ETUC, UNICE та CEEP);

— Council Directive 2000/78/EC of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation (Директива Ради 2000/78/ЄС від 27.11.2000, що встановлює загальні рамки рівного ставлення у сфері зайнятості та професійної діяльності);

— Directive (EU) 2019/1152 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on transparent and predictable working conditions in the European Union (Директива (ЄС) 2019/1152 Європейського Парламенту та Ради від 20.06.2019 про прозорі та передбачувані умови праці в Європейському Союзі).

Ці директиви встановлюють мінімальні стандарти, які держави-члени ЄС, включаючи Польщу, повинні впровадити у національне законодавство.

Так, у розділі регламентування робочого часу і відпочинку польське право (Kodeks pracy), зокрема, містить такі статті:

— Стаття 129 встановлює норму 8 годин на добу і в середньому 40 годин на тиждень у розрахунковому періоді, допускає застосування систем робочого часу;

— Стаття 131 визначає, що середній тижневий робочий час разом з понаднормовими не може перевищувати 48 годин у розрахунковому періоді;

— Стаття 132 гарантує працівникові право на щонайменше 11 годин безперервного відпочинку протягом кожної доби;

— Стаття 133 забезпечує мінімум 35 годин безперервного відпочинку щотижня, як правило включаючи неділю;

— Статті 151 — 151⁴ регулюють умови допустимості понаднормової роботи, її ліміти, підстави (особливі потреби роботодавця або рятувальні дії), а також компенсацію у вигляді доплат або відгулу;

— Стаття 134 надає право на перерву щонайменше 15 хвилин, якщо робочий день становить не менше 6 годин; така перерва включається до робочого часу;

— Статті 152 — 173, де визначено право працівника на щорічну, безперервну та оплачувану відпустку, її тривалість (20 або 26 днів залежно від стажу), правила надання, поділу, перенесення та компенсації);

— Стаття 151⁷ визначає нічний час (8 годин між 21:00 і 7:00), статус працівника нічної зміни, обмеження та право на додаткову оплату.

Це фактично повна імплементація Директиви 2003/88/ЄС про робочий час, адже польські норми права відповідають вимогам, що встановлені директивою, а саме:

- максимум 48 годин на тиждень (включаючи понаднормові);
- мінімум 11 годин щоденного відпочинку;
- щонайменше 4 тижні оплачуваної відпустки на рік.

Щодо строкових трудових договорів польський Kodeks prasy містить такі статті:

— Стаття 25 визначає основні види трудових договорів: на строк випробування, на визначений строк і на невизначений строк;

— Стаття 25¹ встановлює, що загальна кількість строкових трудових договорів між тим самим працівником і роботодавцем не може перевищувати 3, а їх сукупна тривалість 33 місяці; перевищення цих меж призводить до автоматичного перетворення договору на безстроковий;

— Стаття 30 регулює способи припинення трудових відносин: за згодою сторін, шляхом розірвання з повідомленням або без нього, а також із закінченням строку, на який договір був укладений;

— Стаття 36 встановлює тривалість строків попередження при розірванні трудового договору залежно від стажу роботи у цього роботодавця — 2 тижні, 1 місяць або 3 місяці.

Це є реалізацією Директиви 1999/70/ЄС, яка забороняє зловживання послідовними строковими договорами з метою уникнення укладання безстрокових трудових договорів. Польща встановила більш чіткі обмеження, ніж вимагає директива.

Щодо рівного ставлення і запобігання дискримінації польські норми права відповідають стандартам Директиви 2000/78/ЄС, якою передбачено різні види дискримінації (вік, стан здоров'я, раса, релігія, сексуальна орієнтація). Так, зокрема, Kodeks prasy містить статті:

— Стаття 18^{3a} визначає поняття рівного ставлення у праці та забороняє як пряму, так і непряму дискримінацію;

— Стаття 18^{3b} визначає, що вважається порушенням, включаючи дискримінацію, домагання та сексуальні домагання;

— Стаття 18^{3c} гарантує право на однакову оплату за однакову працю або працю однакової цінності;

— Стаття 18^{3d} надає працівнику право на відшкодування у разі порушення принципу рівного ставлення; не нижче мінімальної зарплати;

— Стаття 18^{3e} забороняє негативні наслідки для працівника, який скористався правами щодо захисту від дискримінації;

— Стаття 94 покладає на роботодавця обов'язок протидіяти дискримінації у трудових відносинах.

Польський Kodeks prasy майже дослівно відтворює рамки директиви. Це новий напрям розвитку польського трудового права, який щороку удосконалюється.

Імплементація Директиви 2019/1152 значно розширила обов'язки роботодавців у Польщі щодо прозорості умов праці. Нижче наведено відповідні статті, зокрема ті, якими у 2023 році Kodeks prasy був доповнений з метою імплементації норм ЄС:

— Стаття 29 зобов'язує роботодавця письмово повідомити працівника про основні умови праці, зокрема час роботи, оплату, відпустку, строки повідомлення тощо;

— Стаття 29¹ передбачає додаткові обов'язки інформування, включаючи правила понаднормової роботи, змінність графіка, право на навчання та інші елементи після імплементації директиви;

— Стаття 29³ надає працівнику право вимагати більш стабільних і передбачуваних умов зайнятості, зокрема зміну типу договору або режиму роботи;

— Стаття 26¹ встановлює правила укладення договору на строк випробування, його максимальну тривалість та обмеження залежно від подальшого типу договору;

— Стаття 94 зобов'язує роботодавця організувати роботу належним чином, інформувати працівників, забезпечувати безпечні та справедливі умови праці;

— Стаття 188¹ передбачає право працівника, зокрема батьків або осіб, які здійснюють догляд, звернутися з проханням про гнучку організацію праці — дистанційну роботу, індивідуальний графік тощо.

Отже, як можемо переконались, польське законодавство про працю формально відповідає основним

директивам ЄС щодо захисту прав працівників, однак практика їх застосування часто формується саме під впливом рішень Суду Європейського Союзу (Court of Justice of the European Union) (далі — CJEU).

Одним із ключових рішень CJEU є рішення у справі C-55/18 *Federación de Servicios de Comisiones Obreras (CCOO) v Deutsche Bank SAE*. У цій справі суд встановив, що роботодавці зобов'язані створити об'єктивну систему обліку робочого часу. Це рішення вплинуло на практику застосування норм про облік робочого часу у Польщі та посилило контроль за понаднормовою працею.

Іншою, не менш важливою, є справа C-212/04 *Adeneler and Others*, де у своєму рішенні суд підкреслив необхідність запобігання зловживанню строковими договорами. Це стало основою для обмежень, закріплених у польському законодавстві (відповідні норми *Kodeksu prasy* наведено вище).

Під час розгляду справ у суді норми права ЄС мають пріоритет у випадку конфлікту з нормами національного законодавства, тому польські суди зобов'язані тлумачити національне право відповідно до директив ЄС та застосовувати практику CJEU. Це забезпечує єдність правового простору Європейського Союзу.

У формуванні законодавчих норм Польщі важливу роль відіграє також практика Верховного Суду Польщі (*Sąd Najwyższy*). Як приклад можемо розглянути рішення Верховного Суду Польщі від 17.01.2007 р. у справі I PK 176/06 щодо мобінгу на основі статті 94³ Кодексу праці (один з найпоширеніший видів судових справ у сфері трудових відносин). У зазначеному рішенні суд сформулював принципову правову позицію щодо тлумачення критерію «тривалості» (*długotrwałość*) мобінгу, не визначеного чітко у статті Кодексу. Суд наголосив, що неможливо встановити універсальний мінімальний період, після якого поведінка може бути кваліфікована як мобінг. *Верховний Суд підкреслив, що оцінка «тривалості» повинна здійснюватися з урахуванням конкретних обставин справи, зокрема:*

- інтенсивності дій;
- їх частоти;
- характеру трудових відносин;
- впливу на психічний стан працівника.

Верховний Суд також акцентував увагу на необхідності врахування реальних наслідків для працівника, що свідчить про функціональний, а не формальний підхід до кваліфікації мобінгу. Також суд підкреслив, що саме роботодавець несе відповідальність

за створення безпечного психологічного середовища для працівників.

Законодавство ЄС не містить чіткого визначення мобінгу, відповідні явища розглядаються у межах заборони дискримінації та домагань, закріплених, зокрема, у Директиві 2000/78/ЄС.

На відміну від польського законодавства, Суд ЄС (CJEU) не вимагає доведення «тривалості» як обов'язкової ознаки. У рішеннях CJEU (зокрема, у справах щодо дискримінації та harassment) підкреслюється об'єктивний критерій оцінки — чи могла поведінка об'єктивно створити вороже середовище, незалежно від наміру суб'єкта.

Отже, можемо зробити висновок, що польський підхід є більш формалізованим (вимагає тривалості і систематичності), а підхід ЄС є більш гнучким і орієнтованим на наслідки. Водночас інтерпретація Верховного Суду Польщі у справі I PK 176/06 наближає польський підхід до підходу ЄС, зменшуючи значення формального критерію часу і запровадивши гнучкий, контекстуальний стандарт оцінки.

Інша поширена категорія судових справ (часто за результатами перевірок Державної інспекції праці (*Państwowa Inspekcja Pracy*) — перекваліфікація цивільно-правових договорів у трудові. У своїх рішеннях в цій категорії справ суд неодноразово зазначав, що вирішальне значення має фактичний характер відносин, а не назва договору. Такий підхід цілком відповідає підходу CJEU.

Загалом проблема використання цивільно-правових договорів (*umowa zlecenia, umowa o dzieło*) замість трудових є однією з ключових у сучасному трудовому праві, для вирішення якої важливою є практика Верховного Суду.

Усталена позиція Верховного Суду полягає в тому, що назва договору не має вирішального значення для визначення його правової природи, вирішальним є спосіб виконання роботи та реальний зміст прав і обов'язків сторін.

Суд сформулював так званий типологічний підхід: якщо договір містить ознаки різних типів (трудового і цивільного), необхідно визначити домінуючі ознаки.

У своїх рішеннях, зокрема у справі I PK 142/18 та справі I PK 267/18, Верховний Суд підкреслює, що підпорядкування є головною ознакою трудових відносин. Отже, суд прямо визнає, що договір може бути перекваліфікований на трудовий через спосіб його виконання.

У рішеннях Верховного Суду у цій категорії справ зазначається, що використання цивільних договорів для приховування трудових відносин є недопустимим, а виконання тієї ж роботи поза робочим часом згідно з цивільно-правовим договором може розглядатися як обхід норм про понаднормову роботу.

Підхід Суду Європейського Союзу є подібним:

- ключове значення має поняття «працівник»;
- визначальним є:
  - виконання роботи
  - під керівництвом іншої особи
  - за винагороду.

Суд Європейського Союзу також ігнорує формальну назву договору та застосовує функціональний підхід. Отже, польська судова практика є узгодженою з законодавством та судовою практикою ЄС.

Підсумовуючи, можемо стверджувати, що польське трудове законодавство значною мірою гармонізоване з правом ЄС; директиви ЄС, якими встановлено мінімальні стандарти, Польща часто деталізує; судова практика Суду Європейського Союзу відіграє ключову роль у розвитку трудового права країн Європейського Союзу, а національні суди забезпечують практичну реалізацію цих норм.

ПОРУШУЮТЬ ТВОЇ ПРАВА?

КОМІТЕТ ЗАХИСТУ
ПРАВ АДВОКАТІВ НААУ

☎ телефонуй

(067) 692-44-43*

*гаряча лінія працює цілодобово

ПОГАШЕННЯ ТА ЗНЯТТЯ СУДИМОСТІ В УГОРЩИНІ

Віктор Ясевін, адвокат, представник Національної асоціації адвокатів в Угорщині (Будапешт)

Питання погашення та зняття судимості в Угорщині постало не випадково. На жаль, щорічно значну кількість громадян України на підставі обвинувальних вироків угорських судів визнають винними у вчиненні злочинів. Кримінально-правовим наслідком, після відбуття покарання, настає наявність у особи судимості в Угорщині.

Для особи наявність судимості в Угорщині, поміж інших негативних наслідків, передбачає відмову, в першу чергу, імміграційних служб будь-якої країни Шенгенської угоди в отриманні дозволу на проживання, відмову в отриманні візи на в'їзд до США чи Великої Британії, репутаційні і професійні ризики тощо.

Оскільки тема надзвичайно актуальна, у статті розглянемо такі ключові питання, як погашення судимості і її характерні ознаки, підстави і ознаки зняття судимості, надамо висновки та рекомендації.

У випадках погашення та зняття судимості громадяни України, зазвичай, звертаються із стандартним запитом про правничу допомогу на кшталт: зробіть чим скоріше щось, щоб у мене не було більше судимості в Угорщині.

Зазначимо, що кожний випадок є індивідуальним і лише після ретельного та комплексного аналізу всіх обставин у конкретному випадку та ознайомленням із змістом таких документів, як обвинувальний вирок суду, на підставі якого особу було визнано винною у вчиненні злочину і призначено покарання, з Рішенням про умовно дострокове звільнення від відбування покарання (за наявності) та з Рішенням про депортацію з території Угорщини (за наявності) є можливість виробити оптимальний та дієвий алгоритм дій в інтересах клієнта.

У той же час, на жаль, не завжди і не за всіх обставин прохання, з яким звернувся клієнт, може бути реалізоване. Адвокати зобов'язані діяти в межах закону і відповідно до закону.

Для початку пропонуємо з'ясувати, як довго особа після відбуття покарання все ще вважається судимою і відомості про її судимість містяться в Реєстрі МВС Угорщини.

Так, § 99 Закону С від 2012 року «Про Кримінальний кодекс Угорщини» передбачає такі форми втрати судимості:

- погашення судимості;
- зняття судимості судом.

Отже, що таке погашення судимості?

Погашення судимості — це автоматичне припинення правових наслідків засудження після закінчення визначеного строку, якщо особа не вчинила нового злочину. Судимість анулюється без рішення суду, а особа вважається такою, що не має судимості.

Важливо пам'ятати! Строки погашення судимості відповідно до законодавства Угорщини також залежать від суб'єктивної сторони (вчинення злочину з необережності чи з умислом), тяжкості злочину та виду призначеного покарання.

Характерні ознаки погашення судимості:

- **Автоматичність** — не потребує звернення до суду. Судимість втрачається автоматично після завершення визначеного законодавством строку;
- **Відлік строку** — починається з дня відбуття основного та додаткового покарання;

— **Умова** — невчинення нового злочину протягом строку, встановленого для погашення судимості.

А що ж таке зняття судимості?

Зняття судимості — це дострокове припинення правових наслідків засудження особи за рішенням суду до спливу строків погашення.

Важливо пам'ятати! На відміну від автоматичного погашення, зняття потребує подання клопотання та доказів про те, що особа заслуговує на дострокове зняття судимості внаслідок виправлення. Після зняття судом судимості особа вважається такою, що не має судимості.

Які ж характерні ознаки судимості?

По перше, це **компетенція**. Виключна компетенція суду, за клопотанням особи, яка має судимість, або її захисника.

По друге, це УМОВИ. Особа після відбуття покарання заслуговує на дострокове зняття судимості (продемонструвала свою бездоганну поведінку), що доводить її виправлення.

Строки погашення судимості визначені § 100 Закону С від 2012 року «Про Кримінальний кодекс Угорщини».

Строки погашення судимості становлять:

— при призначенні покарання у виді позбавлення волі, штрафів та громадських робіт (у день набрання вироком суду законної сили);

— при призначенні покарання у виді депортації (у день повного виконання цього виду покарання або в день припинення його виконання);

— при призначенні покарання у виді заборони займати певні посади, заборони на керування транспортними засобами, заборони на відвідування спортивних заходів (у день набрання вироком суду законної сили);

— при призначенні покарання у виді позбавлення волі, призначеного за вчинення НЕОБЕРЕЖНОГО злочину, у день повного відбуття покарання або припинення його виконання;

— при призначенні покарання у виді позбавлення волі за **умисний** злочин до 1 року: через 3 роки після завершення повного відбуття покарання або припинення його виконання;

— при призначенні покарання у виді позбавлення волі за **умисний** злочин строком від 1 року, але не більше 5 років: через 5 років після повного відбуття покарання або припинення його виконання;

— при призначенні покарання у виді позбавлення волі за **умисний** злочин строком понад 5 років, але не більше 10 років: через 8 років після повного відбуття покарання або припинення його виконання;

— при призначенні покарання у виді позбавлення волі за **умисний** злочин строком понад 10 років: через 10 років після повного відбуття покарання або припинення його виконання.

Важливо пам'ятати! Відповідно до § 103 Закону С від 2012 року «Про Кримінальний кодекс Угорщини» у разі призначення особі поряд з основним покаранням, додаткового покарання, засуджена особа не має права на дострокове зняття судимості, доки не буде повністю виконано додаткове покарання або його виконання не припинять достроково.

Підстави для зняття судимості:

— пройшло не менше половини строку, встановленого законодавством для погашення судимості;

— ініціатива про дострокове зняття судимості у формі клопотання до суду від особи чи її захисника;

— особа повинна заслуговувати на дострокове зняття судимості.

Для цього судом враховується спосіб життя засудженої особи після відбуття нею покарання, а також чи було особою відшкодовано шкоду, завдану злочинном, який вона вчинила.

Приклад розрахунку строку автоматичного погашення судимості і строку, коли виникне право на її дострокове зняття в судовому порядку:

1. Обвинувальний вирок суду набув законної сили 19.06.2021 р. Ним особу визнано винною у вчиненні злочину і призначено основне покарання у виді позбавлення волі строком на 2 роки і 6 місяців і додаткове покарання у виді депортації з території Угорщини строком на 5 років.

2. Особу умовно достроково звільнено від відбування основного покарання у виді позбавлення волі 17.02.2023 р.

Розрахунок:

— Особа засуджена за вчинення злочину, основне покарання за який передбачене у виді позбавлення волі від 1 року до 5 років.

— Відповідно до § 103 Закону С від 2012 року «Про Кримінальний кодекс Угорщини» строк погашення судимості за умисні злочини такої категорії становить 5 років після повного відбуття покарання або припинення його виконання.

— Відлік строку погашення судимості за загальним правилом повинен був би розпочинатись з дати умовно дострокового звільнення особи, тобто з 17.02.2023 р., і судимість автоматично повинна була б бути погашена 17.02.2028 р., а право на дострокове зняття судимості в судовому порядку (за умови якщо особа заслуговує на зняття судимості) виникло б після сплину не менше половину строку, визначеного законодавством для погашення судимості, тобто 17.08.2025 р.

— Проте загальне правило для розрахунку строку на дострокове зняття судимості в судовому порядку у наведеному прикладі **не буде діяти**, оскільки відповідно до § 103 Закону С від 2012 року «Про Кримінальний кодекс Угорщини» у разі призначення особи,

поряд з основним покаранням, **додаткового** покарання, засуджена особа **не має права на дострокове зняття судимості**, доки не буде повністю виконано додаткове покарання або його виконання не припинить достроково.

— У цьому прикладі **додаткове** покарання у виді депортації з території Угорщини строком на 5 років **починає** виконуватись лише з дати умовно дострокового звільнення від відбування покарання у виді позбавлення волі, а саме з 17.02.2023 р., і буде повністю **виконано** 17.02.2028 р.

— Зауважимо, що у прикладі, який розглядаємо, строк автоматичного погашення судимості (17.02.2028 р.) збігається з датою виконання додаткового покарання (17.02.2028 р.).

— Підбиваючи підсумки, наголошуємо, що у випадках, коли особі, окрім основного покарання у виді позбавлення волі, призначене і додаткове покарання, вона не має права на дострокове зняття судимості в судовому порядку до дати завершення виконання додаткового покарання. Судимість особи буде автоматично погашена через 5 років від дати її умовно дострокового звільнення від відбування покарання у виді позбавлення волі, як у цьому кейсі, а саме 17.02.2028 р¹.

¹ Використані джерела: Закону С від 2012 року «Про Кримінальний кодекс Угорщини» net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200100.tv.

СУДИ ПРОТИ БІЗНЕСУ

ЧИ ЗА БІЗНЕС: ЯК ЗМІНИВСЯ БАЛАНС У 2026 РОЦІ

Анастасія Понич, старший юрист ESTER GUARDIANS

Ще донедавна відповідь на це запитання здавалася доволі очевидною — принаймні у категорії спорів про відшкодування шкоди, завданої війною. Судова практика демонструвала послідовну підтримку постраждалих суб'єктів господарювання, формуючи відчуття передбачуваності та справедливості правосуддя в умовах надзвичайних викликів.

Утім, уже у 2026 році цей баланс почав змінюватися. Рішення судів стають більш стриманими, підходи — формалізованішими, а процесуальні бар'єри — відчутнішими для бізнесу. Те, що раніше виглядало як усталена тенденція, сьогодні дедалі частіше викликає запитання.

Чи свідчать ці зміни про переосмислення підходів до таких категорій спорів, чи йдеться радше про уточнення стандартів доказування та процесуальних вимог?

ЯК БУЛО РАНІШЕ

24 лютого 2022 року — день, який змінив усе: для українців, для бізнесу і, без перебільшення, для всієї правничої спільноти. У певний момент могло здатися, що судові спори взагалі відійшли на другий план. Проте це відчуття було короточасним. Досить швидко стало очевидно: перед системою правосуддя постала нова категорія справ — позови про відшкодування шкоди, завданої війною, де відповідачем виступає держава-агресор — російська федерація.

Разом із цим виникла ціла низка запитань: хто є належним відповідачем? Яка юрисдикція таких спорів? Як визначити розмір шкоди? Чи підлягає сплаті судовий збір? і зрештою — як застосовувати звичні процесуальні механізми до настільки нетипової категорії справ?

Водночас варто зауважити, що сама по собі ідея відшкодування шкоди, завданої війною, не була абсолютно новою для українського правосуддя. Адже війна триває з 2014 року. Проте до 2022 року збройний конфлікт мав інший правовий режим — АТО та ООС, і в подібних справах відповідачем зазвичай виступала держава Україна.

Переломним моментом стала правова позиція Великої Палати Верховного Суду, викладена 14 квітня 2022 року у справі № 308/9708/19. Суд чітко визначив: відповідальність за шкоду, завдану громадянам та бізнесу внаслідок збройної агресії, несе виключно російська федерація. Ба більше, вчинення повномасштабного акту агресії виключає можливість для РФ посылатися на судовий імунітет із метою уникнення юрисдикції українських судів у таких спорах.

Фактично саме ця позиція Великої Палати Верховного Суду стала відправною точкою для формування нової судової практики та визначила подальший вектор розгляду відповідних категорій справ.

На початковому етапі судова практика була чітко зорієнтована на захист інтересів позивачів. Судовий збір за подання таких позовів не стягувався, а вимоги нерідко задовольнялися навіть за наявності мінімального обсягу доказів. Судові рішення в цій категорії справ досить швидко набули масового характеру (зокрема, рішення господарських судів у справах № 922/916/22 від 18.10.2022 та № 911/1832/22 від 08.02.2023).

У цьому контексті особливо показовими є висновки Великої Палати Верховного Суду, викладені

в постанові від 25.01.2024 у справі № 320/14843/23. Суд прямо наголосив, що надмірний формалізм у застосуванні процесуального законодавства фактично обмежує право особи на доступ до правосуддя.

У результаті сформувався підхід, який фактично відображав презумпцію вини держави-агресора у таких спорах. Це, своєю чергою, вплинуло і на поведінку позивачів: підготовка до звернення до суду часто носила доволі формальний характер, а сама категорія справ почала сприйматися як відносно прогнозована з погляду результату.

ЯКІ «ТРЕНДИ» СФОРМУВАЛИСЯ В СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ ЩОДО ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ВІЙНОЮ?

Згодом у судовій практиці сформувався окремий напрям — спори із залученням відповідачів за принципом *alter ego* («другого я»), за яким до участі у справі як співвідповідачі почали залучатися формально приватні юридичні особи російської федерації, які фактично виконують функції держави та діють виключно в її інтересах.

Варто зазначити, що на думку багатьох авторитетних правників, яку я поділяю, саме цей підхід виглядав найбільш перспективним із погляду реального виконання судових рішень і можливості фактичного отримання відшкодування завданої шкоди.

Адже ключовою проблемою цієї категорії спорів від початку залишалася не стільки можливість отримати позитивне судове рішення, скільки його подальше виконання. Очевидно, що російська федерація добровільно такі рішення не виконує і принаймні на цьому етапі виконувати не буде. У цьому контексті залучення юридичних осіб як *alter ego* держави відкривало для українського бізнесу нову можливість — звернення стягнення на майно таких осіб, зокрема те, що перебуває за межами України.

Фактично це стало важливим практичним інструментом, який дозволив переорієнтувати фокус із «формального виграшу справи» на перспективу реального відшкодування.

Протягом певного часу цей підхід активно розвивався і набув поширення, хоча через новизну концепції та процесуальну складність працювали з ним переважно окремі фахівці.

Водночас зі збільшенням кількості таких спорів та накопиченням практики суди почали поступово посилювати процесуальні вимоги до їх розгляду.

Як змінився підхід судів до розгляду справ про відшкодування шкоди, завданої війною?

Одним з найбільш чутливих проблемних питань стало належне повідомлення відповідачів — як російської федерації, так і юридичних осіб, залучених за принципом *alter ego*.

Якщо раніше суди допускали спрощений підхід і визнавали достатнім направлення нотаріально посвідченого перекладу ухвали про відкриття провадження, зокрема, на електронні адреси органів рф (як, наприклад, передбачено в Ухвалі Господарського суду Чернігівської області від 11.03.2024 у справі № 927/228/24), то згодом підхід суттєво змінився.

Станом на сьогодні суди дедалі частіше виходять із того, що направлення документів електронною поштою не забезпечує належного повідомлення сторін. Натомість на позивачів покладається обов'язок надсилати перекладені процесуальні документи — не лише судові рішення, а й усі матеріали у справі — через дипломатичні установи російської федерації за кордоном, у кількості примірників, що відповідає кількості відповідачів (як, наприклад, в Ухвалі Господарського суду Одеської області від 22.12.2025 у справі № 916/5006/25).

Варто зазначити, що виконання таких процесуальних вимог на практиці є вкрай складним з організаційного погляду. Передусім це пов'язано з обсягом матеріалів у справах цієї категорії. Зазвичай ідеться про багатотомні позови з великою кількістю додатків. Наприклад, у нашій практиці був випадок, коли лише позовна заява разом із доданими документами перевищувала 3 тисячі друківаних сторінок.

Однак складність полягає не лише у витратах на пересилання таких обсягів документів. Додатковою проблемою є сам механізм відправлення. Поштові оператори фактично не забезпечують можливості міжнародного відправлення з описом вкладення, що унеможлиблює належну фіксацію змісту надісланих документів. У результаті позивач опиняється в ситуації, коли довести суду факт належного направлення повного пакета документів відповідачу стає вкрай проблематично.

Паралельно із цим суди почали значно більш ризиковано підходити до оцінки доказової бази, зокрема в частині визначення розміру завданої шкоди.

Відомо, що для цієї категорії спорів було запроваджено спеціальний інструмент — експертну оцінку збитків, яка здійснюється відповідно до Методики

визначення шкоди та обсягу збитків, затвердженої наказом Міністерства економіки України та Фонду державного майна України від 18 жовтня 2022 року № 3904/1223. Такий висновок експерта тривалий час сприймався судами як самодостатній доказ для підтвердження розміру заявлених вимог.

Однак остання практика свідчить про зміну цього підходу. Суди дедалі частіше наголошують, що висновок експерта є лише одним із доказів у справі, який підлягає оцінці в сукупності з іншими доказами. Ба більше, як зазначають суди, перевірка обґрунтованості такого висновку є неможливою без дослідження первинних бухгалтерських документів — видаткових накладних, актів, фінансової звітності та інших підтверджувальних матеріалів (прикладом такої позиції є рішення Господарського суду м. Києва від 22.07.2025 у справі № 910/12269/24).

Отже, спостерігається поступовий відхід від спрощеного підходу до розгляду цієї категорії справ. Українські суди дедалі частіше відмовляють у задоволенні позовів, і підставою для цього зазвичай стають саме процесуальні аспекти — недостатність або неналежність доказів, недоведеність окремих елементів складу правопорушення чи розміру заявлених збитків.

Посилення вимог до повідомлення відповідачів про наявний судовий спір та доказування стало лише одними із проявів загальної зміни підходу судів. Не менш відчутними для бізнесу виявилися трансформації у питанні сплати судового збору за позовами до російської федерації та її alter ego.

Як відомо, відповідно до пункту 22 частини 1 статті 5 Закону України «Про судовий збір» позивачі звільняються від сплати судового збору у справах за позовами до держави-агресора російської федерації про відшкодування шкоди, завданої внаслідок збройної агресії, окупації та пов'язаних із цим порушень прав.

Тривалий час суди поширювали дію цієї норми й на спори, в яких відповідачами виступали юридичні особи, залучені за принципом alter ego. Такий підхід виглядав логічним і узгоджувався із самою сутністю цієї концепції — притягнення до відповідальності суб'єктів, які фактично виконують функції держави-агресора.

Однак у листопаді 2025 року підхід кардинально змінився. Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду в постановках від 11.11.2025 у справі № 911/591/25 та від 13.11.2025 у справі № 911/1595/25 фактично поставив крапку в цьому питанні.

Суд дійшов висновку, що пільга, передбачена пунктом 22 частини 1 статті 5 Закону України «Про судовий збір», має виключно вузьке застосування і не поширюється на позови до юридичних осіб, навіть якщо вони розглядаються як alter ego держави-агресора. Ключовим аргументом стало те, що закон прямо передбачає звільнення лише у спорах проти держави, тоді як у випадку з юридичними особами позивач фактично обирає інший суб'єкт відповідальності, на який така пільга не поширюється.

У результаті при зверненні до суду з позовами за принципом alter ego суди почали вимагати сплати судового збору на загальних підставах. З огляду на значні розміри заявлених вимог у цій категорії справ, у більшості випадків йдеться про максимальний розмір судового збору — 350 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, що у 2026 році становить 1 164 800 грн.

Очевидно, що такий фінансовий бар'єр є суттєвим, а подекуди фактично непосильним для значної частини бізнесу. Особливо якщо врахувати, що внаслідок збройної агресії підприємства вже зазнали значних втрат: як прямих, пов'язаних зі знищенням майна, так і непрямих — через втрату можливості здійснювати господарську діяльність. Для багатьох компаній, зокрема тих, що розташовані у прифронтових регіонах, діяльність фактично була зупинена ще з початку повномасштабного вторгнення.

На практиці це призвело до показового результату: значна кількість підприємств змушена відмовлятися від звернення до суду не через відсутність правової позиції, а через неможливість нести такі процесуальні витрати.

Тож повернімося до початкового питання: суди проти бізнесу чи за бізнес? І як змінився баланс у 2026 році?

Очевидно, що українські суди не стали «проти» бізнесу. Водночас заперечувати зміни також неможливо: вигравати такі спори стало суттєво складніше.

Проте сама по собі ця складність не є ознакою несправедливості. Навпаки, вона свідчить про формування зрілої правової системи, в якій результат визначається не контекстом чи емоційною частиною спору, а якістю доказів, дотриманням процесуального законодавства та обґрунтованістю заявлених позовних вимог.

Попри війну та об'єктивно складні умови, в яких функціонує держава загалом і судова система зокрема, суди продовжують здійснювати правосуддя, керуючись виключно нормами права. І саме в цьому, зрештою, полягає ключова гарантія довіри — навіть у найбільш чутливих і складних категоріях спорів.

ВІД ПЕРЕВАНТАЖЕНИХ СУДІВ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ РЕФОРМИ: ЯК ЗАКОН «ПРО АДМІНІСТРАТИВНУ ПРОЦЕДУРУ» МОЖЕ ЗМІНИТИ СИТУАЦІЮ

Сергій Острик, адвокат, м. Київ

Українська система адміністративного судочинства протягом останніх років працює в умовах постійного перевантаження. Найбільший масив справ формують спори щодо рішень територіальних центрів комплектування, висновків військово-лікарських комісій, військових частин, пенсійних нарахувань, соціальних виплат військовослужбовцям, статусів, компенсацій, грошового забезпечення та інших адміністративних рішень. При цьому характерною ознакою більшості таких спорів є не складність правових конструкцій, а процедурні дефекти адміністративних рішень. Органи влади часто не мотивують рішення, не повідомляють особу про розгляд справи, не досліджують докази, не дотримуються строків або взагалі не приймають адміністративного акта. У результаті суд стає першим, а не останнім етапом захисту прав. У цьому контексті Закон України «Про адміністративну процедуру» фактично закладає основу для системної реформи.

Закон України «Про адміністративну процедуру» № 2073-IX був прийнятий ще 17 лютого 2022 року та набрав чинності 15 грудня 2023 року¹. Тривалий час практичне застосування органами влади та судами було не поширене. Однак на сьогодні закон активно впроваджується органами державної влади та місцевого самоврядування, розробляються методичні рекомендації, проводяться навчання для посадових осіб, формується судова практика його застосування.

За цим законом змінюється логіка взаємодії між особою та державою. Адміністративний спір має вирішуватися не постфактум у суді, а на етапі прийняття рішення органом влади.

Саме ця трансформація може вплинути на найбільш конфліктні сфери, особливо, що стосується вкрай актуальних тем діяльності територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки², роботи військово-лікарських комісій³, пенсійних спорів, військових виплат та соціальних гарантій.

¹ Далі за текстом — ЗАП.

² Далі за текстом — ТЦК.

³ Далі за текстом — ВЛК.

ПЕРЕВАНТАЖЕННЯ СУДІВ У СПОРАХ З ТЦК

Це є системною проблемою — оскаржуються рішення про придатність до військової служби, відмови у відстрочках, направлення на ВЛК, рішення про мобілізацію, внесення до обліку, штрафи, бездіяльність органів. У значній частині таких справ суди фактично констатують порушення процедури. Рішення приймаються без участі особи, без належного дослідження документів, без мотивування, без зазначення підстав відмови.

Запровадження загальної адміністративної процедури змінює підхід до прийняття рішень. Орган зобов'язаний повідомити особу про початок провадження, надати можливість подати пояснення, дослідити всі матеріали, прийняти мотивоване рішення та належним чином повідомити про нього. Такі вимоги перетворюють адміністративне рішення на повноцінний акт, який формується з урахуванням прав особи. Це зменшує кількість спорів, оскільки частина конфліктів вирішується на етапі процедури.

ДІЯЛЬНІСТЬ ВЛК

Діяльність ВЛК є ще більш чутливою сферою — висновки ВЛК впливають на придатність до служби, встановлення інвалідності, зв'язок захворювання з виконанням обов'язків служби, право на виплати. Водночас такі рішення часто приймаються формально, без належного дослідження медичних документів, без ознайомлення особи з матеріалами, без можливості надати альтернативні висновки. Це призводить до масового оскарження у судах.

ЗАП змінює статус висновку ВЛК, фактично прирівнюючи його до адміністративного акта. Відтепер рішення повинно бути обґрунтованим, прийнятим з урахуванням усіх доказів, з можливістю участі особи у процедурі. Це створює механізм адміністративного перегляду без звернення до суду. Адвокат отримує інструмент подання заяви про перегляд адміністративного акта, що дозволяє виправляти помилки до судового спору. Такий підхід потенційно зменшує навантаження на судову систему у справах щодо придатності, інвалідності та медичних висновків.

ПЕНСІЙНІ СПОРИ

Пенсійні спори традиційно становлять одну з найбільших категорій адміністративних справ. Перерахунок пенсій, врахування стажу, призначення спеціальних пенсій військовослужбовцям, відмова у виплатах, перерахунок грошового забезпечення — ці питання формують тисячі судових проваджень. Причиною звернення до суду у більшості випадків є формальна відмова органу без належного розгляду документів або без витребування додаткової інформації.

ЗАП вводить іншу модель. Заява особи запускає адміністративне провадження, у межах якого орган зобов'язаний самостійно витребувати необхідні документи, дослідити подані матеріали, надати можливість подати пояснення та прийняти мотивоване рішення.

Це дозволяє вирішувати значну частину пенсійних спорів без суду. У випадку незгоди особа може ініціювати перегляд адміністративного акта, що створює додатковий фільтр перед судовим оскарженням.

ВІЙСЬКОВІ ВИПЛАТИ ТА СОЦІАЛЬНІ ГАРАНТІЇ

Військові виплати та соціальні гарантії є ще однією категорією, що перевантажує адміністративні суди. Оскаржуються рішення щодо одноразових грошових

допомог, виплат сім'ям загиблих, компенсацій по-раненим, грошового забезпечення, виплат зниклим безвісти.

У значній частині випадків спір виникає через бездіяльність органу або формальну відмову без дослідження документів. Суд змушений зобов'язувати орган повторно розглянути заяву, що фактично дублює процедуру.

Запровадження загальної адміністративної процедури змушує органи військового управління діяти у межах визначеного алгоритму.

Рішення повинно прийматися після повного розгляду документів, витребування відсутніх даних, дослідження обставин та мотивування. Це дозволяє вирішувати конфлікти адміністративно, без перенесення спору до суду.

У ширшому контексті ЗАП впливає не лише на окремі категорії справ, а й на модель функціонування державних органів.

Він устанавлює стандарти прийняття адміністративних рішень, які мають бути єдиними для всіх сфер. Це означає, що ТЦК, ВЛК, Пенсійний фонд, органи соціального захисту та військові органи повинні діяти за однаковими процедурними правилами.

Така уніфікація створює передумови для системної реформи без зміни інституційної структури.

Розвантаження судів є одним із ключових ефектів впровадження закону. Якщо адміністративна процедура буде застосовуватися системно, значна частина спорів вирішуватиметься до суду. Зменшиться кількість позовів щодо ТЦК, оскаржень ВЛК, пенсійних спорів, справ щодо військових виплат та бездіяльності органів. Суд залишиться інструментом контролю, а не первинного вирішення конфлікту.

У цій моделі особливу роль відіграє адвокат, який фактично стає учасником реформи адміністративної системи. Його діяльність переноситься з судового представництва на етап адміністративної процедури. Ініціювання провадження, подання доказів, вимога мотивованого рішення, контроль строків, ініціювання перегляду адміністративного акта — ці дії дозволяють вирішувати спір до звернення до суду. Такий підхід змінює практику захисту прав і формує нову адміністративну культуру.

ЗАП створює умови для переходу від судового вирішення спорів до адміністративного врегулювання. Його застосування у справах з ТЦК, ВЛК, Пенсійним

фондом та військовими органами може стати основою системної реформи. Рішення повинні бути законними ще на етапі їх прийняття, а не виправлятися після судового оскарження. Саме така логіка дозволяє зменшити кількість конфліктів, розвантажити судову систему та підвищити ефективність адміністративного управління.

У перспективі впровадження адміністративної процедури може змінити баланс між державою та особою. Громадянин отримує право бути почутим до прийняття рішення, орган влади зобов'язаний мотивувати свої дії, а спір вирішується у процедурі. Такий підхід посту-

пово формує нову модель адміністративної юстиції, у якій суд виступає гарантом, а не основним механізмом захисту прав.

Таким чином, Закон «Про адміністративну процедуру» має потенціал впливу на найбільш конфліктні сфери державного управління. Його застосування у питаннях ТЦК, ВЛК, пенсій та військових виплат дозволяє вирішувати спори до суду, зменшувати навантаження на судову систему та формувати нову практику прийняття адміністративних рішень. У цьому контексті адміністративна процедура стає не лише юридичним механізмом, а інструментом реформи державного управління.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВИЗНАННЯ НЕДІЙСНИМ ПАТЕНТУ УКРАЇНИ НА КОРИСНУ МОДЕЛЬ І ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ВЧИНИТИ ДІЇ

Ольга Розгон, доц., к. ю. н.

Статтю присвячено аналізу правових аспектів визнання недійсним патенту України на корисну модель і зобов'язання вчинити дії. Ця проблема є актуальною, оскільки потребує з'ясування питання: чи були порушені права позивача саме на момент видачі патенту.

Відповідно до ч. 1 ст. 418 Цивільного кодексу України¹ право інтелектуальної власності — це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений цим Кодексом та іншим законом.

До об'єктів права інтелектуальної власності належать, зокрема, винаходи, корисні моделі та промислові зразки (ч. 1 ст. 420 ЦК).

Згідно з абз. 4 ст. 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»² винахід (корисна модель) — результат інтелектуальної, творчої діяльності людини в будь-якій сфері технології.

Корисна модель вважається придатною для набуття права інтелектуальної власності на неї, якщо вона відповідно до закону є новою і придатною для промислового використання. Об'єктом корисної моделі може бути продукт (пристрій, речовина тощо) або процес у будь-якій сфері технології (частини 1, 2 ст. 460 ЦК).

Відповідно до ст. 462 ЦК право інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок підлягає державній реєстрації, якщо інше

не встановлено законом або міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України. Набуття права інтелектуальної власності на винахід і корисну модель засвідчується патентом, на промисловий зразок — свідоцтвом. Обсяг правової охорони визначається формулою винаходу, корисної моделі, зображенням промислового зразка. Умови та порядок державної реєстрації права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок, а також умови та порядок видачі патенту, свідоцтва встановлюються законом.

Права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок визнаються недійсними з підстав і в порядку, які встановлені законом (ст. 469 ЦК).

Згідно з абз. 4 ст. 1 Закону № 3687 винахід (корисна модель) — результат інтелектуальної, творчої діяльності людини в будь-якій сфері технології.

Правова охорона надається винаходу (корисній моделі), що не суперечить публічному порядку, принципам гуманності й моралі та відповідає умовам

¹ Далі за текстом — ЦК.

² Далі за текстом — Закон № 3687.

патентоздатності. Об'єктом винаходу (корисної моделі), правова охорона якому (якій) надається згідно з цим Законом, може бути: продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослини і тварини тощо); процес (спосіб), а також нове застосування відомого продукту чи процесу. Обсяг правової охорони, що надається, визначається формулою винаходу (корисної моделі). Тлумачення формули повинно здійснюватися в межах опису винаходу (корисної моделі) та відповідних креслень. Дія патенту (декларативного патенту), виданого на спосіб одержання продукту, поширюється і на продукт, безпосередньо одержаний цим способом (частини 1, 2, 5, 6 ст. 6 Закону № 3687І в редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин).

Відповідно до ч. 1 ст. 23 Закону № 3687 (в редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин) одночасно з державною реєстрацією патенту (декларативного патенту) на винахід або декларативного патенту на корисну модель Установа публікує у своєму офіційному бюлетені визначені в установленому порядку відомості про видачу патенту (декларативного патенту).

При цьому згідно зі ст. 1 наведеного Закону № 3687 термін «Установа» вживається у значенні «центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності».

Установа забезпечує реалізацію державної політики у сфері охорони прав на винаходи і корисні моделі, для чого забезпечує опублікування офіційних відомостей про винаходи і корисні моделі (ст. 3 Закону № 3687 (в редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин)).

Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України «Деякі питання оптимізації Національного органу інтелектуальної власності» від 28.10.2022 р. № 943-р³ УКРНОІВІ виконує функції Національного органу інтелектуальної власності з 08.11.2022.

Згідно з ч. 1, абз. 1 ч. 2, ч. 5 ст. 28 Закону № 3687 (в редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин) права, що впливають з патенту, діють від дати публікації відомостей про його видачу. Патент надає його власнику виключне право використовувати винахід (корисну модель) за своїм розсудом, якщо таке використання не порушує прав інших власників

патентів. Патент надає його власнику виключне право забороняти іншим особам використовувати винахід (корисну модель) без його дозволу, за винятком випадків, коли таке використання не визнається згідно з цим Законом порушенням прав, що надаються патентом.

Відповідно до ст. 33 Закону № 3687 (в редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин) права на винахід (корисну модель) можуть бути визнані в судовому порядку недійсними повністю або частково у разі: а) невідповідності запатентованого винаходу (корисної моделі) умовам патентоздатності, що визначені ст. 7 цього Закону; б) наявності у формулі винаходу (корисної моделі) ознак, яких не було у поданій заявці; в) порушення вимог ч. 2 ст. 37 цього Закону; г) державної реєстрації винаходу (корисної моделі) внаслідок подання заявки з порушенням прав інших осіб. З метою визнання декларативного патенту недійсним будь-яка особа може подати до Установи клопотання про проведення експертизи запатентованого винаходу (корисної моделі) на відповідність умовам патентоздатності. За подання клопотання сплачується збір. При визнанні патенту чи його частини недійсними Установа повідомляє про це у своєму офіційному бюлетені. Патент або його частина, визнані недійсними, вважаються такими, що не набрали чинності, від дати публікації відомостей про видачу патенту.

У приватному праві *недійсність* (нікчемність чи опорюваність) може стосуватися або «вражати» договір, правочин, акт органу юридичної особи, державну реєстрацію чи документ. До правових наслідків недійсності правочину належить те, що він не створює юридичних наслідків. Тобто правовим наслідком недійсності договору є по своїй суті «нівелювання» правового результату, породженого таким договором (тобто вважається, що не відбулося переходу / набуття / зміни / встановлення / припинення прав взагалі).

Тлумачення ст. 33 Закону № 3687 свідчить, що суб'єктом, який може звертатися з позовом про визнання недійсним патенту, може бути будь-яка зацікавлена особа, оскільки цією правовою нормою не передбачені певні кваліфікуючі вимоги до особи, що звертається з відповідною вимогою.

Відповідно до п. 2.3 Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень від 08.10.1998 № 53/5⁴ і Науково-методичних

³ Далі за текстом — Розпорядження № 943-р.

⁴ Далі за текстом — Інструкція № 53/5.

рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затверджених наказом Міністерства юстиції України № 53/5 від 08.10.1998 р. (зі змінами та доповненнями станом на день проведення судових експертиз), експерту забороняється самостійно збирати матеріали, які підлягають дослідженню, а також вибирати вихідні дані для проведення експертизи, якщо вони відображені в наданих йому матеріалах неоднозначно.

Розглянемо приклад судової практики щодо позовних вимог стосовно визнання недійсним патенту України на корисну модель і зобов'язання вчинити дії.

Позивач ДП «Ефорт-Гарант-17» в особі директора звернувся до суду з позовом до відповідачів, просив суд ухвалити рішення, яким визнати *недійсним патент України № 118627 на корисну модель «Охоронна система «Аресконт»* від дати публікації відомостей про його видачу та зобов'язати Міністерство розвитку економіки, торгівлі України внести зміни до Державного реєстру патентів на корисні моделі щодо визнання повністю недійсним вказаного патенту й опублікувати в Офіційному бюлетені «Промислова власність» відомості про визнання недійсним патенту України № 118627 на корисну модель «Охоронна система «Аресконт» від дати публікації відомостей про його видачу.

В обґрунтування пред'явлених вимог позивач посилається на те, що 07.06.2017 р. відповідач ОСОБА_1 подав до Міністерства розвитку економіки, торгівлі України заявку № u20105624 на реєстрацію корисної моделі, об'єктом якої була «Охоронна система «Аресконт». 10.07.2018 на підставі наданих відповідачем заявки та документів Міністерством розвитку економіки, торгівлі України було видано патент № НОМЕР_1 на корисну модель «Охоронна система «Аресконт». Таким чином, позивач зазначає, що відповідач Міністерство розвитку економіки, торгівлі України здійснив *державну реєстрацію патенту № НОМЕР_1 на ім'я ОСОБА_1*. У зв'язку з чим зазначені обставини призвели до отримання ОСОБА_1 *виключних прав на використання вищевказаної корисної моделі на свій розсуд*. Разом з тим позивач вважає, що видача Міністерством розвитку економіки, торгівлі України та отримання ОСОБА_1 патенту України на корисну модель № НОМЕР_1 здійснені із суттєвим порушенням чинного законодавства.

На думку позивача, патент України на корисну модель № НОМЕР_1 *був виданий за результатами прове-*

дення лише формальної експертизи заявки, а корисна модель «Охоронна система «Аресконт» *не відповідає умовам патентоздатності* (не є новою). Також беручи до уваги те, що наявність деклараційного патенту України № НОМЕР_2 на корисну модель «Охоронна система «Аресконт» порушує охоронюваний законом інтерес Позивача, оскільки ОСОБА_1 як власник оскаржуваного патенту, звинувачуючи Позивача в неправомірному використанні корисної моделі «Охоронна система «Аресконт», неодноразово звертаючись у зв'язку з цим до державних та інших правоохоронних органів, створює Позивачу перешкоди у здійсненні Позивачем своєї законної охоронної діяльності.

Таким чином, Позивач вважає, що патент України НОМЕР_2 повинен бути *визнаний повністю недійсним у судовому порядку*. В обґрунтування чого посилається також на експертні висновки, якими підтверджується невідповідність корисної моделі «Охоронна система «Аресконт» за патентом України № 11827 умові патентоздатності «новизна», а саме: висновок судового експерта Львівського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України № 4795 судової експертизи у сфері інтелектуальної власності від 08.11.2018; висновок експертизи Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент) № 16825/ЗУ/18 від 22.06.2018 за результатами проведеної кваліфікаційної експертизи корисної моделі «Охоронна система «Аресконт» за патентом України НОМЕР_2 від 10.08.2017 щодо умов патентоздатності; висновок експертизи Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент) № 19523/ЗУ/18 від 11.07.2018 за результатами проведеної кваліфікаційної експертизи корисної моделі «Охоронна система «Аресконт» за патентом України № НОМЕР_2 від 10.08.2017 щодо умов патентоздатності.

Ухвалою Печерського районного суду м. Києва від 28.01.2019 відкрито провадження у цивільній справі та вирішено справу розглядати в порядку загального позовного провадження.

У ході розгляду справи на підставі клопотання позивача було замінено первісного відповідача — Мінекономрозвитку на його правонаступника — Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності».

Дослідивши матеріали справи, суд дійшов такого висновку.

Звертаючись до суду з цим позовом та обґрунтовуючи порушення своїх прав та охоронюваного законом інтересу, *позивач посилається на наявну невідповідність корисної моделі за патентом України № НОМЕР_1* такій умові патентоздатності, як новизна, оскільки сукупність її суттєвих ознак стала загальнодоступною у світі до дати подання заявки відповідачем до відповідної установи.

З урахуванням матеріально-правового обґрунтування цього позову необхідно встановити, чи відповідає корисна модель за патентом України № НОМЕР_1 такій умові патентоздатності, як новизна. Зазначене питання належить до предмета доказування у справі, а для встановлення новизни корисної моделі необхідні спеціальні знання.

Як вбачається зі змісту висновку, на вирішення судового експерта було поставлене питання: «Чи відповідає корисна модель «Охоронна система «Аресконт» за патентом України № НОМЕР_1 умові патентоздатності «новизна» відповідно до матеріалів справи № 757/63332/18-ц?». Висновок складено на підставі наявних матеріалів справи — даних і документів.

Провівши експертизу, експерт дійшов висновку, що *технічним результатом* корисної моделі за патентом України 3118627 є «підвищення ефективності та надійності охоронної системи, розширення її функціональних можливостей, прямий доступ користувачів системи до даних про стан охоронюваних об'єктів із пришвидшенням реагування на тривожні події, зменшення витрат на технічне обслуговування і програмне забезпечення системи та, відповідно, зниження вартості обслуговування системи».

Таким чином, відповідно до матеріалів справи № 757/63332/18-ц корисна модель «Охоронна система «Аресконт» за патентом України № 11867 *відповідає умові патентоздатності «новизна»*.

Зі змісту наданого висновку вбачається, що експертизу проведено судовим експертом Науково-дослідного центру судової експертизи з питань інтелектуальної власності Міністерства юстиції України, який має базову вищу природничу освіту (освітньо-кваліфікаційний рівень — спеціаліст) і вищу технічну освіту (освітньо-кваліфікаційний рівень — спеціаліст) та вищу освіту у сфері інтелектуальної власності (освітньо-кваліфікаційний рівень — спеціаліст) і є атестованим судовим експертом з правом проведення експертиз у сфері

інтелектуальної власності за спеціальністю 13.3 «Дослідження, пов'язані з винаходами і корисними моделями» (свідоцтво Міністерстві юстиції України № 25-Д від 25.06.20, видане ЦЕКК при Міністерстві юстиції України, дійсне до 25.06.23). Стаж експертної роботи з 2020 р. Стаж роботи у сфері інтелектуальної власності з 2006 р.

Оцінивши доданий позивачем висновок до матеріалів справи в сукупності з іншими доказами у справі за правилами ст. 89 Цивільного процесуального кодексу України, *суд не знайшов обставин, які б давали підстави стверджувати про необґрунтованість, неправильність висновку чи суперечливість його іншим матеріалам справи*. За таких обставин він є належним і допустимим доказом у справі.

Ураховуючи установлені в ході розгляду справи обставини і те, що судом встановлено відповідність спірної корисної моделі за патентом України № 1 умовам патентоздатності «новизна», *позов у частині вимог про визнання патенту недійсним не підлягає задоволенню*.

Рішенням Печерського районного суду м. Києва⁵ позов ДП «Ефорт-Гарант17» залишено без задоволення.

Не погоджуючись із рішенням суду першої інстанції, ДП «Ефорт-Гарант17» подало апеляційну скаргу, в якій просить скасувати рішення Печерського районного суду міста Києва від 05.09.2022 та ухвалити нове рішення, яким задовольнити позов.

Апеляційна скарга обґрунтована тим, що заявка відповідача ОСОБА_1 на видачу патенту на корисну модель «ІНФОРМАЦІЯ_1» пройшла формальну експертизу і не пройшла кваліфікаційну експертизу.

Тому деклараційний патент України № НОМЕР_1 на корисну модель «ІНФОРМАЦІЯ_1», виданий за результатами проведення формальної експертизи заявки, не підтверджує того, що ця корисна модель була новою станом на дату видачі деклараційного патенту України № НОМЕР_1.

До Київського апеляційного суду надійшла заява позивача ДП «Ефорт-Гарант17» про залучення до участі у справі правонаступника ДП «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент), а саме: Державної організації «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій».

Колегія апеляційного суду, вислухавши доповідь судді-доповідача, пояснення учасників справи, вивчивши матеріали справи, доводи апеляційної скарги

⁵ Рішення Печерського районного суду м. Києва від 05.09.2022. Справа № 757/63332/18-ц. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/106962320.

та відзиву на неї, дійшла висновку, що *апеляційна скарга підлягає задоволенню з огляду на таке.*

Ураховуючи матеріально-правове обґрунтування цього позову, суду необхідно встановити, чи відповідає корисна модель «ІНФОРМАЦІЯ_1» за патентом України № НОМЕР_1 умові патентоздатності «новизна» та чи порушуються права й охоронювані законом інтереси позивача у зв'язку з отриманням відповідачем ОСОБА_1 виключних прав на використання вищевказаної корисної моделі. Зазначені питання належать до предмета доказування у справі.

Оцінивши висновки експертів на предмет дотримання вимог ст. 106, ч. 1, 2 ст. 107 ЦПК, колегія апеляційного суду *не приймає як належні та допустимі докази висновки експертів.*

Експерт склав висновок не за зверненням учасника справи, у висновку експерта не зазначено, що висновок підготовлено для подання до суду та що експерт обізнаний про кримінальну відповідальність за завідомо неправдивий висновок.

1. Висновок експертизи щодо умов патентоздатності Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент) № 16825/ЗУ/18 від 22.06.2018, експерт.

Експертиза проведена за клопотанням ОСОБА_6, яка вказана у Висновку Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент) про видачу деклараційного патенту на корисну модель за результатами формальної експертизи від 03.07.2017 № 16313/ЗУ/17, як представника ОСОБА_1 у справах інтелектуальної власності.

Із метою визнання деклараційного патенту недійсним будь-яка особа може подати до Установи клопотання про проведення експертизи запатентованого винаходу (корисної моделі) на відповідність умовам патентоздатності (ч. 2 ст. 33 Закону № 3687).

Разом з тим докази, що підтверджують повноваження ОСОБА_6 як представника відповідача ОСОБА_1 у цій справі відповідно до ст. 60, 62 ЦПК, у матеріалах цивільної справи відсутні.

2. Висновок експертизи щодо умов патентоздатності Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент) № 19523/ЗУ/18 від 11.07.2018, експерт. Експертиза проведена за клопотанням ОСОБА_7.

Докази, що підтверджують повноваження ОСОБА_7 у цій справі як представника сторін відповід-

но до ст. 60, 62 ЦПК, у матеріалах цивільної справи відсутні.

У висновку експерта не зазначено, що висновок підготовлено для подання до суду і що експерт обізнаний про кримінальну відповідальність за завідомо неправдивий висновок.

Експерт склав висновок не за зверненням учасника справи, у висновку експерта не зазначено, що висновок підготовлено для подання до суду.

3. Висновок експерта № 1223 за результатами проведення експертизи об'єктів інтелектуальної власності від 30.08.2018 Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності Національної академії правових наук України, судовий експерт.

Експертиза проведена за листом ФОП ОСОБА_8. Разом з тим докази, що підтверджують повноваження ФОП ОСОБА_8 як представника сторін відповідно до ст. 60, 62 ЦПК, у матеріалах цивільної справи відсутні.

У висновку експерта не зазначено, що висновок підготовлено для подання до суду.

4. Висновок експерта № 1257 за результатами судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності від 15.03.2019 р. Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності Національної академії правових наук України, судовий експерт.

Експертиза проведена за листом адвоката від 25.02.2019.

Разом з тим докази, що підтверджують повноваження адвоката як представника відповідача ОСОБА_1 у цій справі відповідно до ст. 60, 62 ЦПК станом на день звернення до експертної установи 25.02.2019, у матеріалах цивільної справи відсутні. А згідно з відзивом представника відповідача ОСОБА_1 — адвоката договір про надання правової допомоги укладений між відповідачем ОСОБА_1 та адвокатом 05.03.2019 № 05/03/2019.

Оцінивши зазначені вище висновки експертів на предмет дотримання вимог ст. 102, 104, 107 ЦПК, колегія апеляційного суду *не приймає як належні та допустимі докази висновки експертів.*

5. Висновок експерта № 227/19 ч. 1 за результатами проведення експертизи у сфері інтелектуальної власності від 03.01.2020 Науково-дослідного центру судової експертизи з питань інтелектуальної власності, складений експертом.

Як зазначено у Висновку експерта, разом із листом до експертної експертизи надійшли ухвала про

проведення комплексної судової економічної експертизи та експертизи у сфері інтелектуальної власності від 30.08.2019, матеріали кримінального провадження. Зазначена ухвала в матеріалах справи відсутня, тому неможливо встановити, чи вказані джерела інформації, які можуть містити відомості про об'єкти дослідження, що стали загальновідомими до дати подання заявки до Установи, а саме 07.06.2017.

Для відповіді на поставлене перед експертом питання № 10 «Чи відповідає винахід за патентом № НОМЕР_1 умові патентоздатності «новизна» відповідно до матеріалів справи?» експертом було досліджено матеріали кримінального провадження стосовно джерел інформації, які можуть містити відомості про об'єкт дослідження, що стали загальнодоступними до дати подання заявки до Установи, а саме до 07.06.2017.

За результатами такого дослідження експертом встановлено, що матеріали кримінального провадження не містять джерел інформації, які можуть містити відомості про об'єкт дослідження, що стали загальнодоступними до дати подання заявки до Установи, а саме до 07.06.2017. Таким чином, корисна модель за патентом № НОМЕР_1 *відповідає умові патентоздатності «новизна» відповідно до матеріалів справи.*

Оскільки експерт склав висновок за відсутності джерел інформації, які можуть містити відомості про об'єкт дослідження, що стали загальнодоступними до дати подання заявки до Установи, а саме до 07.06.2017, зазначений експертний висновок не приймається апеляційним судом як доказ з огляду на те, що експертне дослідження з цього питання *експертом не проводилося у зв'язку з відсутністю джерел інформації.*

6. Висновок експерта № 214/20 від 21.05.2021 Науково-дослідного центра судової експертизи з питань інтелектуальної власності, складений судовим експертом за результатами проведення судової експертизи, призначеної судом першої інстанції.

Підсумовуючи вищевикладене, зі змісту зазначеного висновку експерта № 214/20 від 21.05.2021 вбачається, що судовим експертом самостійно вибрані вихідні дані для проведення судової експертизи, оскільки перелік об'єктів, що підлягають дослідженню, їх коротке найменування та основні характеристики в ухвалі суду першої інстанції не визначені.

А як вбачається з матеріалів справи, *охоронні документи*, що містять описані технічні рішення на ко-

рисну модель із метою виявлення серед них патенту на корисну модель, аналогічну тій, що охороняється патентом України № НОМЕР_1, у матеріалах справи також відсутні.

Щодо інших висновків експертів, які додані до матеріалів справи з дотриманням положень ст. 102, 104, 106, 107 ЦПК, колегія апеляційного суду враховує, що *вони не мають заздалегідь установленої сили та оцінюються апеляційним судом разом з іншими доказами за правилами, встановленими ст. 89 ЦПК.*

Досліджуючи зміст зазначених вище експертних висновків стосовно дотримання здійсненої перевірки формули винаходу при вирішенні питання щодо наявності / відсутності новизни корисної моделі визначеному порядку та Закону № 3687 разом із рецензіями на них і враховуючи пояснення допитаних експертів, апеляційний суд установив таке.

Тлумачення формули винаходу здійснюється в межах опису і креслень, якщо такі згадуються в описі.

Відповідно до Опису до патенту № НОМЕР_1 на корисну модель «ІНФОРМАЦІЯ_1» зазначено, що в існуючих джерелах патентної та науково-технічної інформації не виявлено охоронних систем, які б мали заявлену сукупність суттєвих ознак. Запропонована корисна модель *не містить у своєму складі жодних конструктивних елементів чи матеріалів, які неможливо відтворити на сучасному етапі розвитку техніки в умовах промислового виробництва.*

Опублікована формула запатентованої корисної моделі містить один незалежний пункт за номером 1 і чотири залежних пункти за номерами 2 — 5:

1. Охоронна система, що містить установлений на щонайменше одному охоронюваному об'єкті 10 щонайменше один пристрій відеоспостереження, виконаний із можливістю передачі даних відеоспостереження та з'єднаний із відеореєстратором, виконаним із можливістю здійснення відеозапису та збереження даних відеоспостереження, щонайменше один засіб відображення даних відеоспостереження, пульт охоронної структури з базою даних користувачів системи, *яка відрізняється тим*, що включає встановлений на щонайменше одному охоронюваному об'єкті щонайменше один сигналізаційний датчик, з'єднаний із сигналізаційним електронним пристроєм, виконаним із можливістю збереження даних щонайменше одного сигналізаційного датчика та відображення даних щодо спрацьовування щонайменше одного

сигналізаційного датчика, перетворення даних щонайменше одного сигналізаційного датчика в електронний сигнал та відправки електронного сигналу до пульта охоронної структури, датчик живлення щонайменше одного пристрою відеоспостереження та відеореєстратора, з'єднаний із сигналізаційним електронним пристроєм і виконаний з можливістю передачі даних про стан живлення щонайменше одного пристрою відеоспостереження та відеореєстратора через сигналізаційний електронний пристрій до пульта охоронної структури, також система включає спостережений пункт користувача системи, з'єднаний з відеореєстратором, відеореєстратор і щонайменше один засіб відображення даних відеоспостереження, що розташовані на спостережному пункті користувача системи, при цьому сигналізаційний електронний пристрій із щонайменше одним сигналізаційним датчиком оснащено одним джерелом живлення, а відеореєстратор із щонайменше одним пристроєм відеоспостереження — іншим джерелом живлення.

2. Охоронна система за п. 1, яка відрізняється тим, що відеореєстратором є відеореєстратор NVR, відеореєстратор HDVR або інші.

3. Охоронна система за п. 1, яка відрізняється тим, що щонайменше одним сигналізаційним датчиком є датчик руху, температури, вологи, тиску, звуку, інфрачервоного випромінювання та/або інших.

4. Охоронна система за п. 1, яка відрізняється тим, що датчик живлення щонайменше одного пристрою відеоспостереження та відеореєстратора вбудований у сигналізаційний електронний пристрій.

5. Охоронна система за п. 1, яка відрізняється тим, що спостережний пункт користувача системи включає пристрій для передачі тривожного сигналу на пульт охоронної структури.

Технічний результат корисної моделі «ІНФОРМАЦІЯ_1» за деклараційним патентом України № НОМЕР_1 від 10.08.2017 згідно з Описом до патенту полягає у такому: «Технічним результатом запропонованої корисної моделі є підвищення ефективності та надійності охоронної системи, розширення її функціональних можливостей, прямий доступ 40 користувачів системи до даних про стан охоронюваних об'єктів із пришвидшенням реагування на тривожні події, зменшення витрат на технічне обслуговування і програмне забезпечення системи та, відповідно, зниження вартості обслуговування системи».

Експертиза у сфері інтелектуальної власності, за результатами якої складений висновок експерта, проведена неповно і необ'єктивно, з порушенням вимог Інструкції та методичними порушеннями, а зроблені в результаті дослідження висновки є необ'єктивними і необґрунтованими, що є наслідком порушення принципів об'єктивності та повноти дослідження, визначених ст. 3 Закону України «Про судову експертизу», цей висновок викликає сумніви у його правильності та, на переконання експерта, не може вважатися джерелом доказів.

Питання рецензування висновків судових експертів урегульовано Порядком проведення рецензування висновків судових експертів та висновків експертних досліджень, затвердженим наказом № 775/5 від 25.05.2015 (у редакції, що діяла на дату надання рецензії).

При оцінці рецензій на висновки експертів апеляційний суд ураховує, що рецензія на висновок експерта по своїй суті не є повторною чи додатковою експертизою, у ній не оцінюються докази. Експерт, який надає рецензію, оцінює, зокрема, методи і повноту дослідження, логіку висновку.

З огляду на встановлене, в апеляційного суду відсутні підстави не враховувати зазначені вище висновки як докази при ухваленні судового рішення.

Оцінивши додані позивачем висновки експертів, які встановили, що «корисна модель «ІНФОРМАЦІЯ_1» за патентом України № НОМЕР_1 не відповідає умові патентоздатності «новизна» на момент подання заявки № u201705624 від 07.06.2017 відповідно до наданих документів» у сукупності з іншими доказами у справі за правилами ст. 89 ЦПК, апеляційний суд установив невідповідність корисної моделі «ІНФОРМАЦІЯ_1» за патентом України № НОМЕР_1 умовам патентоздатності «новизна» на момент подання заявки № u201705624 від 07.06.2017.

Звертаючись до суду з цим позовом та обґрунтовуючи порушення своїх прав та охоронюваного законом інтересу позивач посилається на наявну невідповідність корисної моделі за патентом України № НОМЕР_1 такій умові патентоздатності, як новизна, оскільки сукупність її суттєвих ознак стала загальнодоступною у світі до дати подання заявки відповідачем до відповідної установи.

З огляду на встановлене, апеляційний суд вважає, що позивачем доведено наявність порушення його прав

у зв'язку з тим, що відповідач ОСОБА_1 як власник оскаржуваного патенту, звинувачуючи позивача в порушенні його прав як власника патенту шляхом використання без його дозволу корисної моделі «ІНФОРМАЦІЯ_1», неодноразово звертався у зв'язку з цим до правоохоронних органів, що створює позивачу перешкоди у здійсненні ним своєї законної охоронної діяльності.

На підставі наведених положень закону апеляційний суд визнає *обґрунтованою і такою, що підлягає задоволенню, позовну вимогу* щодо зобов'язання Державної організації «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» внести зміни до Державного реєстру патентів на корисні моделі щодо визнання повністю недійсним зазначеного патенту й опублікувати в Офіційному бюлетені «Промислова власність» відомості про визнання недійсним патенту України № НОМЕР_1 на корисну модель «ІНФОРМАЦІЯ_1» від дати публікації відомостей про його видачу.

Постановою Київського апеляційного суду⁶ апеляційну скаргу Дочірнього підприємства «Ефорт-Гарант17» задоволено.

У вересні 2024 р. УКРНОІВІ подало до Верховного Суду касаційну скаргу, в якій просить постанову апеляційного суду в частині розподілу судових витрат скасувати, справу передати на новий розгляд до апеляційного суду для вирішення питання про розподіл судових витрат.

У вересні 2024 р. ОСОБА_1 звернувся до Верховного Суду з касаційною скаргою, в якій просить постанову апеляційного суду скасувати, рішення суду першої інстанції залишити в силі, а також вирішити питання про розподіл судових витрат.

У жовтні 2024 р. від ДП «Ефорт-Гарант-17» надійшов відзив, підписаний представником, який просить касаційну скаргу УКРНОІВІ залишити без задоволення, а постанову апеляційного суду в частині стягнення судових витрат — без змін.

У листопаді 2024 р. матеріали справи № 757/63332/18-ц надійшли до Верховного Суду.

Ухвалою Верховного Суду від 20.01.2026 у задоволенні клопотання УКРНОІВІ про розгляд справи за участю представника відмовлено, справу призначено до судового розгляду.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ⁷

У справі, що переглядається:

при зверненні до суду з позовом про визнання недейсним патенту України на корисну модель і зобов'язання вчинити дії ДП «Ефорт-Гарант-17» зазначало, що отримання ОСОБА_1 патенту України на корисну модель № НОМЕР_1 здійснене із *суттєвим порушенням норм законодавства*. Зазначений патент виданий за результатами проведення лише формальної експертизи заявки, а корисна модель «ІНФОРМАЦІЯ_1» *не відповідає умовам патентоздатності* (не є новою). На обґрунтування цієї обставини позивач посилався на експертні висновки, якими підтверджується невідповідність корисної моделі «ІНФОРМАЦІЯ_1» за патентом України № НОМЕР_2 умові патентоздатності «новизна». Наявність у ОСОБА_1 деклараційного патенту України № НОМЕР_2 на корисну модель «ІНФОРМАЦІЯ_1» *порушує охоронюваний законом інтерес* ДП «Ефорт-Гарант-17», адже позивач здійснює господарську діяльність із надання охоронних послуг. Крім того, ОСОБА_1 як власник оспорюваного патенту, звинувачуючи позивача у порушенні його прав як власника патенту шляхом використання без його дозволу корисної моделі «ІНФОРМАЦІЯ_1», неодноразово звертаючись у зв'язку з цим до державних, у тому числі й правоохоронних, органів, створює *позивачу перешкоди у здійсненні ним своєї законної діяльності*;

суд першої інстанції вважав, що висновки, які були надані сторонами, підготовлені працівниками однієї і тієї ж установи та є різними за своїм змістом, що породжує обґрунтовані сумніви в їх об'єктивності, неупередженості та незалежності один від одного, тому задовольнив клопотання ОСОБА_1 і призначив незалежну судову експертизу. За результатами проведення зазначеної експертизи до суду було направлено висновок експерта від 21.05.2021 № 214/20, складений за результатами проведення судової експертизи у сфері інтелектуальної власності. Як вбачається зі змісту висновку, корисна модель «ІНФОРМАЦІЯ_1» відповідає умові патентоздатності «новизна». Отже, урахуваючи установлені під час розгляду справи обставини, суд першої інстанції вважав, що позовні вимоги не підлягають задоволенню;

⁶ Постанова Київського апеляційного суду від 24.04.2024. Справа № 757/63332/18-ц. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/120807184.

⁷ Постанова Верховного Суду від 11.02.2026 у справі № 757/63332/18-ц. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/134159862?fbclid=IwY2xjawQ4w5ZleHRuA2F1bQlxMABicmlkETFTeDI4Y3NHVkrUS1hCRnZoc3J0YwZhcHBfaWQQMjlyMDM5MTc4ODIwMDg5MgABhNRcVhNU9D7A1Y7yOqXroGR-h7Hkag4KtnusBLJUDziADhzSm_2_XbeQh5n50_aem_dLgdtX9GI_UHPx2I3ERDQ.

апеляційний суд вважав, що суд першої інстанції не навів мотиви відхилення по суті дев'яти висновків експертів, складених на замовлення позивача, не зазначив і вказані експертні висновки не оцінив на предмет їх належності, допустимості, достовірності та достатності. Під час апеляційного розгляду суд апеляційної інстанції здійснив оцінку всіх одинадцятьох висновків експертів, які наявні у матеріалах справи, зокрема: десяти висновків експертів, які надані сторонами (дев'ять — позивачем ДП «Ефорт-Гарант-17», одного — відповідачем ОСОБА_1), та висновку експертизи, яка проведена на підставі ухвали суду першої інстанції за клопотанням відповідача ОСОБА_1, а також п'яти рецензій на висновки експертів, які надані відповідачем ОСОБА_1. З огляду на проведену оцінку апеляційний суд дійшов висновку, що сукупність суттєвих ознак корисної моделі «ІНФОРМАЦІЯ_1» за патентом України № НОМЕР_1 стала загальнодоступною у світі до дати подання ОСОБА_1 заявки від 07.06.2017 № u201705624 на зазначену корисну модель за деклараційним патентом України від 10.08.2017 № НОМЕР_1, тобто не відповідає умові патентоздатності «новизна» на момент подання заявки. Крім того, суд вважав, що позивач довів наявність порушення його прав у зв'язку з тим, що відповідач ОСОБА_1 як власник оспорюваного патенту, звинувачуючи позивача у порушенні його прав як власника патенту шляхом використання без його дозволу корисної моделі «ІНФОРМАЦІЯ_1», неодноразово звертався у зв'язку з цим до правоохоронних органів, що створювало позивачу перешкоди у здійсненні ним своєї законної діяльності. Тому суд апеляційної інстанції зазначив про існування підстав для задоволення позовних вимог ДП «Ефорт-Гарант-17» про визнання недійсним патенту України на корисну модель і зобов'язання вчинити дії;

проте при розгляді справи суди належним чином не врахували, що як наявність підстав для визнання недійсним патенту на корисну модель, так і порушення суб'єктивного цивільного права або інтересу особи, яка звернулася до суду, має встановлюватися саме на момент видачі патенту. Водночас суди не з'ясува-

ли, чи були порушені права позивача саме на момент видачі патенту.

За таких обставин судові рішення слід скасувати, а справу направити на новий розгляд до суду першої інстанції для встановлення та оцінки обставин щодо порушення суб'єктивного цивільного права або інтересу ДП «Ефорт-Гарант-17» саме на момент видачі деклараційного патенту України від 10.08.2017 № НОМЕР_2 на корисну модель «ІНФОРМАЦІЯ_1».

З огляду на результат розгляду справи за касаційною скаргою ОСОБА_1 (скасування судових рішень судів попередніх інстанцій і направлення справи на новий розгляд до суду першої інстанції), а також ураховуючи, що УКРНОІВІ оскаржує в касаційному порядку постанову апеляційного суду в частині вирішення питання про розподіл судових витрат, касаційний суд задовольняє касаційну скаргу УКРНОІВІ частково, а доводи зазначеної касаційної скарги не аналізує.

Доводи касаційних скарг дають підстави для висновку, що рішення суду першої інстанції та постанову суду апеляційної інстанції ухвалені без дотримання норм матеріального і процесуального права. Тому касаційні скарги УКРНОІВІ та ОСОБА_1 слід задовольнити частково, судові рішення скасувати, а справу направити на новий розгляд до суду першої інстанції.

Таким чином, робимо висновки:

— права, що випливають із патенту, діють від дати публікації відомостей про його видачу, зокрема такі виключні права, як: використовувати винахід (корисну модель) за своїм розсудом, якщо таке використання не порушує прав інших власників патентів, а також забороняти іншим особам використовувати винахід (корисну модель) без його дозволу, за винятком випадків, коли таке використання не визнається згідно із Законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» порушенням прав, що надаються патентом;

— наявність підстав для визнання недійсним патенту на корисну модель і порушення суб'єктивного цивільного права або інтересу особи, яка звернулася до суду, має встановлюватися саме на момент видачі патенту.

СВОБОДА ОТРИМУВАТИ ТА ПОШИРЮВАТИ ІНФОРМАЦІЮ: АСПЕКТ СТАТТІ 10 ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ¹

Віталій Ковтун, доцент кафедри конституційного права України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доцент, к. ю. н.

Марина Ковтун, шеф-редактор Вісника НААУ, адвокат, доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доцент, к. ю. н.

Свобода отримувати інформацію на підставі статті 10 Конвенції до сих пір не переведена у площину позитивних зобов'язань держави. Зокрема, доступ громадськості до інформації визнаний на основі національного та європейського законодавства, зобов'язує Суд здійснити перевірку обмежень цього права, як у справах, що стосуються свободи вираження думки.

ЄСПЛ наголошує, що стаття 10 не надає особі права доступу до інформації, що знаходиться в розпорядженні органу державної влади, і не зобов'язує уряд надавати таку інформацію особі. Однак таке право чи обов'язок може виникнути, якщо доступ до інформації є необхідним для реалізації особою свого права на свободу вираження поглядів, зокрема «свободи отримувати та поширювати інформацію», і якщо відмова у доступі становить втручання у це право².

Втручання у права заявника за п. 1 ст. 10 Конвенції порушуватиме положення Конвенції, якщо не відповідатиме вимогам п. 2 ст. 10 Конвенції. Тому слід визначити, чи було воно «встановлене законом», чи переслідувало одну або декілька законних цілей, наведених у цьому пункті, та чи було воно «необхідним у демократичному суспільстві» для досягнення цих цілей. Принципи щодо оцінки того, чи було втручан-

ня у право на свободу вираження поглядів «встановлене законом», були узагальнені в рішенні у справі «Компанії «Сатакуннан Марккінапюрссі Ой» та «Сатамедіа Ой» проти Фінляндії» [ВП] (<...>) [GC], заява № 931/13, пп. 142 — 145, від 27.06.2017). Принципи щодо того, чи було воно «необхідним у демократичному суспільстві», були узагальнені в згаданому рішенні у справі «Угорський Гельсінський Комітет проти Угорщини» ((Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary), п. 187). Крім того, відсутність ефективного судового перегляду може підтвердити порушення ст. 10 Конвенції (див. рішення у справі «Бака проти Угорщини» [ВП] (Baka v. Hungary) [GC], заява № 20261/12, п. 161, від 23.06.2016, з подальшими посиланнями)³.

Рішення по справі «Нідерландська радіомовна корпорація та інші проти Нідерландів» (Case of Nederlandse Omroep Stichting and others V. the

¹ Аналітичний огляд окремих рішень ЄСПЛ (станом на квітень 2026 року) має науково-практичний та консультативний характер. Для повного розуміння суті висловленої в судових рішеннях юридичних позицій необхідно ознайомитися з їх повними текстами, що розміщені на веб-сайтах ЄСПЛ: URL: hudoc.echr.coe.int.

² **Case of Magyar Helsinki Bizottság V. Hungary**, (Application no. № 18030/11), § 156, 8 November 2016), URL: hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-167828 (дата звернення: 25.04.2026).

³ **CASE OF YURIY CHUMAK V. UKRAINE**, (Application no. 23897/10), § 40-41, 18 березня 2021 року (остаточне 18/06/2021) URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_g52#Text (дата звернення: 25.04.2026).

Netherlands)⁴, заява № 20066/18, від 21.04.2026, заявниками є дві нідерландські телерадіокомпанії — Nederlandse Omroep Stichting та RTL Nederland B.V., а також газета De Volkskrant B.V. Справа стосується запитів заявників ЗМІ про розкриття інформації щодо дій уряду Нідерландів у зв'язку зі збиттям літака рейсу MH17 авіакомпанії Malaysia Airlines у липні 2014 року. Посилаючись на ст. 10 (право на отримання та поширення інформації та ідей), заявники ЗМІ скаржаться на часткове нерозкриття цієї інформації.

Факти. 17 липня 2014 року рейс MH17 авіакомпанії «Малайзійські авіалінії», що прямував з Амстердама до Куала-Лумпура, був збитий на сході України. Усі 298 цивільних осіб на борту загинули, 196 з яких були громадянами Нідерландів. Згодом, тісно співпрацюючи з Україною та іншими постраждалими державами, Нідерланди координували зусилля з повернення та репатріації, а в серпні 2014 року разом з Австралією, Бельгією та Україною створили спільну слідчу групу («JIT») для проведення кримінального розслідування катастрофи рейсу MH17 за участю Малайзії та Євроюсту (див. *Ukraine and the Netherlands v. Russia* [GC], № 8019/16 та 3 інші, §§ 54 та 126, 09.07.2025)⁵.

Відразу після збиття рейсу MH17 було мобілізовано національну кризову структуру Нідерландів, на основі якої було активовано низку урядових органів, включаючи Міністерський комітет з питань кризового менеджменту (*Ministeriële Commissie Crisisbeheersing* — «МССб»), до складу якого входили міністри відповідних міністерств, та Міжвідомчий комітет з питань кризового менеджменту (*Interdepartementale Commissie Crisisbeheersing* — «ІССб»), до складу якого входили високопосадовці з різних міністерств (див. докладнішу інформацію в пп. 58 — 63 нижче). Разом МССб та ІССб утворили основу національної організації з управління кризовими ситуаціями у відповідь на збиття MH17. У різні дні жовтня та листопада 2014 року заявники звернулися до тодішнього Міністра безпеки та юстиції («Міністр») з проханням розкрити всі документи МССб та ІССб, що стосуються політичного та адміністративного врегулювання катастрофи MH17, включаючи протоколи їхніх зустрічей. Заявники посилалися на статтю 10 Конвенції та Закон про прозорість державного

управління (*Wet openbaarheid van bestuur* — «Wob»; див. пп. 47 — 53 нижче), який з того часу був скасований та замінений (див. п. 56 нижче).

10 лютого 2015 року Міністр видав рішення щодо запитів заявників. Загалом було виявлено 255 документів. Міністр відмовився розкрити 79 із цих документів, тоді як решту документів було розкрито повністю або частково з вирізаннями. Приймаючи ці рішення, Міністр посилався на чотири різні підстави для відмови, взяті зі ст. 10(2) та 11(1) Закону про прозорість державного управління (*Wob*), встановлюючи щоразу, що інтереси, захищені відповідними окремими підставами, переважають суспільний інтерес, якому служило розкриття відповідної інформації. Заявники також отримали список, який містив, *серед іншого*, назви та дати всіх 255 документів та підстави (якщо такі були) для нерозкриття (пп. 5 — 8).

Розкриття інформації перед парламентом та громадськістю. Палата представників та громадськістю регулярно отримували оновлену інформацію про авіакатастрофу MH17, зокрема через брифінги, звіти про хід справи та відповіді на парламентські запитання. Відповідно до пропозиції, прийнятої Палатою представників у 2016 році (Парламентські документи, Нижня палата парламенту (*Kamerstukken II*) 2015/16, 33 997, № 73), документи, пов'язані з MH17, зберігаються для передачі до Національного архіву, частково з метою майбутньої підзвітності уряду за вирішення цієї справи (п. 43).

Конфіденційне розкриття інформації дослідникам для цілей оцінювання. У жовтні 2015 року Рада безпеки Нідерландів опублікувала два звіти щодо збиття рейсу MH17. Перший звіт стосувався технічного розслідування причин катастрофи та питання польотів над зонами конфлікту (див. справу *Ukraine and the Netherlands v. Russia*, згадану вище, § 128). Другий звіт стосувався того, як було складено список пасажирів та інформовано найближчих родичів жертв у Нідерландах.

У 2015 році національну організацію з управління кризовими ситуаціями, що виникла у відповідь на катастрофу MH17, оцінила команда дослідників з Університету Твенте за дорученням Дослідницького та документального центру (*Wetenschappelijke Onderzoek- en Documentatiecentrum*) Міністерства юстиції та безпеки. У рамках цього дослідження дослідникам з Університету

⁴ *Case of Nederlandse Omroep Stichting and others v. the Netherlands*, (Application no. 20066/18), 21 April 2026. URL: hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-249690 (дата звернення: 25.04.2026).

⁵ *Case of Ukraine and The Netherlands v. Russia* (Applications nos. 8019/16, 43800/14, 28525/20 and 11055/22), 9 July 2025. URL: hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-244292 (дата звернення: 25.04.2026).

Твенте було надано конфіденційний доступ до всієї відповідної інформації щодо катастрофи МН17 (див. роботу угоду, відтворену в Додатку D до звіту про оцінку). Звіт про оцінку було опубліковано 09.12.2015 (Парламентські документи, Нижня палата парламенту 2015/16, 33 997, № 55, додаток) (пп. 44 — 45).

Загальні принципи. Суд ще раз наголошує, що ст. 10 не надає особі права доступу до інформації, що знаходиться в розпорядженні органу державної влади, і не зобов'язує уряд надавати таку інформацію особі. Однак таке право чи обов'язок може виникнути, якщо доступ до інформації є необхідним для реалізації особою свого права на свободу вираження поглядів, зокрема «свободи отримувати та поширювати інформацію», і якщо відмова у доступі становить втручання у це право (див. *Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary* [ВП], № 18030/11, § 156, 08.11.2016) (п. 66).

Вирішуючи це питання, Суд керуватиметься принципами, викладеними у справі *Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary* (там само, §§ 149-80), та оцінюватиме справу з огляду на її конкретні обставини та з урахуванням таких критеріїв: (а) мета запиту на інформацію; (б) характер запитуваної інформації; (с) роль заявника та (д) чи була інформація готовою та доступною (п. 67).

Застосування загальних принципів до цієї справи.

Суд зазначає, що заявники є новинними організаціями, які займаються поширенням інформації про суспільні справи (див. також *Girginova v. Bulgaria*, № 4326/18, §§ 62 та 67, від 04.03.2025, та *Zöldi v. Hungary*, № 49049/18, § 37, від 04.05.2024). Вони запросили інформацію від Міністра для здійснення відповідних підготовчих кроків у журналістській діяльності на основі оригінальних документальних джерел (див. також *Kenedi v. Hungary*, № 31475/05, § 43, від 26.05.2009, та *Sieć Obywatelska Watchdog Polska v. Poland*, № 10103/20, §§ 62-63, від 21.03.2024), з чітко вираженим наміром повідомити про ліквідацію наслідків катастрофи МН17 та прийняття рішень після неї. Досвід заявників, їх професійні стандарти та охоплення широкої громадськості не були поставлені під сумнів ані на національному рівні, ані перед Судом (див. також *Yuriy Chumak v. Ukraine*, № 23897/10, § 29, 18.03.2021).

Суд також вважає, що характер запитуваної інформації сприятиме обговоренню питання, що становить суспільний інтерес (див. також *Sieć Obywatelska Watchdog Polska*, § 62, та *Yuriy Chumak*, §§ 30-31, обидва цитовані вище). Катастрофа МН17, безперечно, привернула широку увагу та викликала значні громадські дискусії.

Дійсно, вона вплинула на велику кількість жертв, їхніх найближчих родичів та суспільство в цілому. Той факт, що Міністр чітко визнав масштаб суспільного впливу у національних провадженнях (див. пункт 16 вище; порівняйте *Zöldi*, § 36, та *Šeks*, § 40, обидва цитовані вище), і що було замовлено підготовку звіту для оцінки національного управління кризами та прийняття рішень (див. п. 45 вище; порівняйте *Saure v. Germany* (рішення), № 6106/16, § 36, 19.10.2021), лише підкріплює висновок про те, що катастрофа МН17 та дії Уряду щодо неї були питаннями великого суспільного інтересу.

Нарешті, Суд зазначає, що запитувана інформація була готова та доступна, і немає підстав вважати, що її розкриття було б особливо обтяжливим для національних органів влади (див. також *Magyar Helsinki Bizottság*, § 179, та *Šeks*, § 42, обидва згадані вище).

Таким чином, Суд переконаний, що заявники скористалися правом на поширення інформації з питання, що становить суспільний інтерес, та звернулися за доступом до інформації з цією метою відповідно до ст. 10 Конвенції. Таким чином, оскільки стаття 10 застосовується, заява не є несумісною *ratione materiae* з положеннями Конвенції (пп. 68 — 71).

2. Оцінка Суду

(а) Наявність втручання.

З огляду на вищезазначені міркування (див. пп. 68 — 71 вище), Суд вважає, що часткова відмова національних органів влади розкрити запитувану інформацію (див. також пп. 96 — 99 нижче) становила втручання у права заявників згідно зі ст. 10 § 1 Конвенції. Суд зазначає, що це питання не оскаржувалося сторонами. Тому він перейде до розгляду питання про те, чи було це втручання виправданим відповідно до другого пункту ст. 10 (п. 89).

Таке втручання буде сумісним зі ст. 10 лише за умови, що воно було «передбачене законом», переслідувало одну або декілька законних цілей, згаданих у п. 2 цього положення, та було «необхідним у демократичному суспільстві» (див. вищезгадану справу *Magyar Helsinki Bizottság*, § 181) (п. 90).

(б) Законність.

Суд зазначає, що міністр відмовився розкрити частину запитуваної інформації на підставі таких статей Закону про прозорість державного управління: ст. 10(1)(b) («національна безпека»); ст. 10(2)(а) («відносини між Нідерландами та іншими державами або міжнародними організаціями»); ст. 10(2)(е) («повага до особистого життя»); стаття 10(2)(g) («непропорційно несприятливе становище» (*disproportionate*

disadvantage) та ст. 11(1) («особисті думки щодо політики, що містяться в документах, складених для цілей внутрішніх консультацій», див. пп. 8 — 13, 17 та 24 — 30 вище). Відділ адміністративної юрисдикції (*Administrative Jurisdiction Division*) підтримав відмову з цих підстав у своєму рішенні від 25.10.2017 (див. пп. 37 — 42 вище). Суд не знаходить підстав ставити під сумнів позицію органів влади, що ці законодавчі положення забезпечували правову основу для оскаржуваного нерозголошення (див. також *Magyar Helsinki Bizottság*, згадане вище, § 185; *Társaság a Szabadságjogokért Hungary*, № 37374/05, §§ 31-32, від 14.04.2009; *Gaflic v. Romania*, № 59174/13, §§ 64-68, від 13.10.2020; та *Sieć Obywatelska Watchdog Polska*, згадане вище, § 62). Відповідно втручання було «передбачене законом» у значенні ст. 10 § 2 Конвенції (п. 91).

Що стосується твердження заявників про те, що критерій «особливих обставин» був незаконним або неправильним з огляду на їхній статус журналістів та наслідки катастрофи рейсу МН17 (див. пп. 77 — 81 вище), Суд вважає, що це питання належить до сфери розгляду того, чи було втручання «необхідним у демократичному суспільстві» за конкретних обставин справи (див. пп. 96 — 112 нижче; порівняйте *Gaflic*, § 75, та *Šeks*, § 61, обидва цитовані вище) (п. 92).

(с) Легітимна мета. Суд вважає, що підстави, передбачені в Законі про прозорість державного управління (див. пункт 91 вище), відповідають низці законних цілей, визначених у ст. 10 § 2 Конвенції. Зокрема, вони стосуються «національної безпеки» та захисту державних таємниць і міжнародних відносин (див. також справу *Girginova*, цитовану вище, § 90; справу *Saure v. Germany*, № 8819/16, § 51, 08.11.2022; *Šeks*, цитована вище, § 61; та *Sieć Obywatelska Watchdog Polska*, цитована вище, § 62), «захисту прав інших осіб» (див. *Magyar Helsinki Bizottság*, § 186, та *Társaság a Szabadságjogokért*, § 34, обидві цитовані вище), а також «запобігання розголошенню інформації, отриманої конфіденційно» (див. справу «*Saure v. Germany*», згадану вище, § 51, та справу «*Saure v. Germany* (№ 2)», № 6091/16, § 54, 28.03.2023) у значенні ст. 10 § 2 Конвенції та судової практики Суду. Отже, Суд погоджується з Урядом, що втручання переслідувало законні цілі у значенні ст. 10 § 2 Конвенції (п. 93).

(d) Необхідно в демократичному суспільстві. **Загальні принципи,** що стосуються оцінки того, чи є втручання у свободу вираження поглядів «необхідним у демократичному суспільстві», чітко закріплені в судовій практиці Суду та були узагальнені таким чином

(див., зокрема, справу *Magyar Helsinki Bizottság*, згадану вище, § 187, з подальшими посиланнями) (п. 94).

Суд також наголосив, що справедливість судового розгляду та процесуальні гарантії, надані заявнику, є факторами, які слід враховувати при оцінці пропорційності втручання у свободу вираження поглядів, гарантовану ст. 10. У таких справах, як ця, що стосуються питань національної безпеки, Суд, отже, ретельно перевірятиме національну процедуру прийняття рішень, щоб переконатися, що вона передбачала належні гарантії для захисту інтересів відповідної особи (див. *Šeks*, § 65, та *Saure*, § 54, обидва цитовані вище та з подальшими посиланнями). Відсутність ефективного судового перегляду може підтверджувати висновок про порушення ст. 10 (див. *Baka v. Hungary* [GC], № 20261/12, § 161, 23.06.2016, з подальшими посиланнями, та *Yuriy Chumak*, цитований вище, § 4) (п. 95).

(i) Висновок. З огляду на вищевикладене, Суд вважає, що, оцінюючи обставини, подані на їх розгляд, міністр та Відділ адміністративної юрисдикції належним чином врахували принципи та критерії, викладені в судовій практиці Суду щодо зважування інтересів у разі розгляду запиту про розкриття інформації, що перебуває у владі держави. При цьому особлива вага надавалася конфіденційності внутрішніх обговорень та попереднього прийняття рішень на засіданнях Кабінету міністрів та його підкомітетів. З огляду на інформацію у матеріалах справи та подані сторонами матеріали, Суд не вважає вагомими підстав, які б вимагали від нього замінити свою думку на думку національних органів влади та скасувати проведений ними процес збалансування інтересів (див. також *Šeks*, § 72; *Saure*, § 57; та *Saure* (№ 2), § 61, усі цитовані вище; див. також *Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v. Finland* ВП], № 931/13, §§ 196 та 198, 27.06.2017). Суд переконаний, що підстави, на які посилалися для часткового нерозкриття запитуваних документів, були як релевантними, так і достатніми для того, щоб продемонструвати, що втручання, на яке скаржить заявник, було «необхідним у демократичному суспільстві». Органи влади держави-відповідача діяли в межах своєї свободи розсуду, встановлюючи справедливий баланс між конкуруючими інтересами, що стояли на кону (п. 113).

Отже, Суд дійшов висновку, що порушення ст. 10 Конвенції не було (п. 114)

З ЦИХ ПРИЧИН СУД ОДНОГОЛОСНО, 1. *Оголошує* заяву прийнятною; 2. *Постановляє*, що порушення статті 10 Конвенції не було.

ПРОЄКТ ВШАНУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ АДВОКАТСЬКОГО СПАДКУ ЯК НАПРЯМОК СПІВПРАЦІ АДВОКАТУРИ ТА МІСЦЕВИХ ГРОМАД

7 листопада 2025 року у місті Стрий Львівської області відбулася Урочиста академія вшанування адвокатського спадку Євгена та Ярослава Олесницьких. Формат проведення заходу став апробацією нового проєкту Національної асоціації адвокатів України, Ради адвокатів Львівської області та Стрийської районної державної адміністрації «Живі простори незламності: цінності адвокатського спадку». Під час його реалізації будуть проведені історичні дослідження, створені фізичні і цифрові експозиції, опубліковані статті та книги про внесок адвокатів у розбудову української державності, розвиток правозахисної діяльності та формування національної ідентичності. Автором цієї ідеї виступив голова Стрийської РДА, суддя у відставці Богдан Янко, адже Стрийщина особливо багата на місця пам'яті видатних історичних постатей, серед яких гетьман Іван Виговський, адвокат Іларіон Бачинський, адвокатська родина Олесницьких та інші. У своєму вітальному слові, яке пропонуємо вашій увазі, він звернув особливу увагу на адвокатський спадок як елемент нематеріальної культурної спадщини і цінний ресурс розвитку освітнього, культурного та туристичного потенціалу Стрийського району.

Під час презентації проєкту було підписано тристоронній меморандум про співпрацю між НААУ, Радою адвокатів Львівської області та Стрийською районною державною адміністрацією. Першими ластівками проєкту стали відкриті за ініціативою Центру досліджень адвокатури і права НААУ навчальна аудиторія імені Євгена Олесницького у Стрийському фаховому коледжі ЛНУП та Кабінет-музей історії адвокатури Стрийщини у Вищому професійному училищі № 8 м. Стрия.

Пропонуємо вам ознайомитися із баченням представників місцевої влади та освітніх закладів Стрийщини освітнього, туристичного та виховного потенціалу реалізації проєкту вшанування адвокатського спадку. Центр досліджень адвокатури і права НААУ планує масштабування цього важливого проєкту, адже саме від місцевих громад залежить збереження та продовження історичних традицій.

Вітальне слово учасникам Урочистої академії вшанування адвокатського спадку родини Олесницьких

Дорогі друзі, колеги, шановні гості!

З метою вшанування внеску видатних українських адвокатів та популяризації їхнього спадку відбувається сьогоднішня Урочиста Академія, присвячена пам'яті видатних українських правників, чия діяльність залишила глибокий слід у правовій історії нашої країни. Родина Олесницьких — це не просто історія успіхів у судовій залі чи юридичній практиці, це історія людей, носіїв високих моральних принципів, незламної віри в справедливість та великої любові до своєї Батьківщини. Їхня праця і вчинки визначали долю не лише правосуддя, а й державності нашої нації.

Особливу подяку хочу висловити Силам Оборони України, які тримають рубежі країни та захищають нашу землю. У тилу наш обов'язок — допомагати їм і дбати про збереження національної ідентичності та культурної спадщини України, зокрема адвокатського спадку.

Проект «Живі простори незламності: цінності адвокатського спадку» має на меті створення фізичних і цифрових експозицій, що відображають внесок українських адвокатів у розбудову державності, правозахисну діяльність та формування національної ідентичності, а також популяризацію адвокатських цінностей і традицій серед молоді. Концептуально проект ґрунтується на підході до спадщини як «живого процесу», що передбачає її збереження через активне включення у сучасні освітні та суспільні практики. Особливого значення набуває нематеріальна культурна спадщина, яка охоплює соціальні практики, знання, цінності та професійні традиції. У цьому вимірі адвокатський спадок постає як важливий елемент нематеріальної культурної спадщини, що репрезентує етичні засади правничої діяльності, культуру правозахисту та громадянської відповідальності, а також має значний потенціал для освітніх і туристичних практик.

Проект має потужний освітній компонент і реалізується через інтеграцію спадщини у навчальний процес за спеціальностями «Право», «Туризм та рекреація» та «Агент з організації туризму. Адміністратор». Для студентів правових спеціальностей це можливість вивчення історії адвокатури, правничої етики та розвитку правових інститутів України, а для студентів туристичних спеціальностей — створення культурно-пізнавальних маршрутів, екскурсійних програм та інтерактивних заходів на основі локальної адвокатської спадщини.

Таким чином, адвокатський спадок трансформується у ресурс розвитку освітнього, культурного та туристичного потенціалу Стрийського району.

Нематеріальна культурна спадщина у цьому проекті відіграє важливу роль у зміцненні національної ідентичності, міжпоколіннєвій передачі цінностей, знань і традицій, сприяє соціальній згуртованості громади, формуванню громадянської свідомості та створює підґрунтя для розвитку креативних індустрій і культурного туризму. Адвокатський спадок як елемент нематеріальної культурної спадщини поєднує професійні традиції, етичні норми та історичну пам'ять і водночас забезпечує потенціал для застосування у сучасних освітніх та туристичних практиках.

Наукова новизна проекту полягає в обґрунтуванні адвокатського спадку як елементу нематеріальної культурної спадщини, розробці концепції «живих просторів» як інноваційної моделі актуалізації спадщини, визначенні механізмів інтеграції історико-правової спадщини в освітній процес, розкритті потенціалу НКС як ресурсу розвитку культурного та освітнього туризму та обґрунтуванні ролі міжінституційної співпраці у сфері збереження спадщини.

Практичне значення проекту полягає у можливості його використання у сфері освіти для навчально-практичної підготовки студентів, у сфері туризму — для створення нових туристичних маршрутів та продуктів, у сфері охорони культурної спадщини — як модель актуалізації нематеріальної культурної спадщини, у діяльності органів влади — як інструмент розвитку культурної політики та партнерств, а також у наукових дослідженнях для вивчення взаємодії спадщини, освіти і туризму. Реалізація проекту відкриває перспективи масштабування на інші регіони України та створення мережі «живих просторів» як центрів збереження та популяризації національної спадщини.

Проект «Живі простори незламності» є важливим кроком у розвитку правової та культурної свідомості українців, інтегруючи спадщину родини Олесницьких у сучасні освітні та туристичні практики, забезпечуючи передачу цінностей, формування громадянської відповідальності та розвиток локального туристичного потенціалу. Нехай ця спадщина стане джерелом натхнення для молодих юристів, туристів та всіх громадян України, допомагаючи будувати правову державу, зберігати пам'ять предків і творити Переможний мир.

Богдан Янко,
голова Стрийської районної державної адміністрації

Концепція проєкту «Живі простори незламності: цінності адвокатського спадку» у системі збереження нематеріальної культурної спадщини та розвитку освітньо-туристичного потенціалу Стрийського району

У сучасних умовах суспільних трансформацій, зумовлених повномасштабною війною та процесами переосмислення національної ідентичності, особливого значення набуває культурна спадщина як чинник суспільної стійкості, консолідації та розвитку. Діяльність у сфері охорони культурної спадщини сьогодні виходить за межі збереження об'єктів і дедалі більше орієнтується на їх актуалізацію у сучасному соціокультурному просторі.

У цьому контексті важливим напрямом роботи сектору культурної спадщини Стрийської районної державної адміністрації є підтримка ініціатив, спрямованих на інтеграцію історико-культурної спадщини в освітні, культурні та туристичні практики.

Одним із таких прикладів є проєкт «Живі простори незламності: цінності адвокатського спадку», реалізований у партнерстві з органами адвокатського самоврядування, закладами освіти та органами місцевої влади.

Метою проєкту є створення фізичних і цифрових експозицій, що відображають внесок українських адвокатів у розбудову державності, правозахисну діяльність та формування національної ідентичності, а також популяризація адвокатських цінностей і традицій серед молоді.

Концептуально проєкт ґрунтується на підході до спадщини як «живого процесу», що передбачає її збереження через активне включення у сучасні освітні та суспільні практики. Особливого значення набуває нематеріальна культурна спадщина (НКС), яка охоплює соціальні практики, знання, цінності та професійні традиції. У цьому вимірі адвокатський спадок постає як важливий елемент НКС, що репрезентує етичні засади правничої діяльності, культуру правозахисту та громадянської відповідальності.

Нематеріальна культурна спадщина є одним із ключових чинників збереження національної ідентичності, особливо в умовах суспільних криз і воєнних викликів. Вона виконує не лише культуроохоронну, але й соціальну, освітню та консолідуючу функції.

Значення НКС полягає у тому, що вона:

- забезпечує міжпоколіннєву передачу цінностей, знань і традицій, формуючи безперервність культурного розвитку;
- сприяє зміцненню національної ідентичності та громадянської свідомості, особливо серед молоді;
- виступає інструментом соціальної згуртованості, об'єднуючи громади навколо спільних культурних практик;
- створює підґрунтя для розвитку креативних індустрій та культурного туризму;
- забезпечує адаптацію традицій до сучасних умов, зберігаючи їхню актуальність.

У контексті проєкту адвокатський спадок розглядається як специфічний прояв НКС, що поєднує професійні традиції, етичні норми та історичну пам'ять, і водночас має значний потенціал для використання у сфері освіти та туризму.

Практична реалізація проєкту відбулася у межах Урочистої Академії вшанування адвокатського спадку адвокатів Олесницьких, приуроченої до 165-річчя від дня народження Євгена Олесницького та 150-річчя Ярослава Олесницького. *Відповідно до програми заходу, ключовими результатами стали:*

- підписання меморандуму про співпрацю між Національною асоціацією адвокатів України, Радою адвокатів Львівської області та Стрийською районною державною адміністрацією, що забезпечує інституційну підтримку подальших ініціатив;
- у Стрийському фаховому коледжі Львівського національного університету природокористування — відкриття навчальної аудиторії імені адвоката Євгена Олесницького, що функціонує як освітній простір для вивчення історії адвокатури та формування правничої культури;

— у ДНЗ «Вище професійне училище № 8 м. Стрия» — відкриття Кабінету-музею з історії адвокатури Стрийщини як інтерактивного освітньо-культурного простору та презентація концепції і результатів проєкту.

Важливим складником проєкту є його освітній компонент, що реалізується через міждисциплінарну інтеграцію змісту спадщини у підготовку здобувачів освіти.

У Стрийському фаховому коледжі проєкт поєднується з освітніми програмами за спеціальностями «Право» та «Туризм та рекреація». Для студентів-правників це можливість вивчення історії адвокатської професії, правничої етики та розвитку правових інститутів. Для здобувачів освіти у сфері туризму — це база для формування навичок створення культурно-пізнавальних маршрутів, екскурсійних програм та туристичних продуктів на основі локальної спадщини.

У ДНЗ «Вище професійне училище № 8 м. Стрия», де здійснюється підготовка за спеціальністю «Агент з організації туризму. Адміністратор», створений Кабінет-музей виконує функцію навчально-практичної платформи. На його основі здобувачі освіти розробляють туристичні маршрути, екскурсійні сценарії, інтерактивні заходи та інші продукти у сфері культурного туризму.

Таким чином, адвокатський спадок трансформується у ресурс розвитку освітнього та культурного туризму, сприяючи формуванню локального туристичного продукту та підвищенню привабливості регіону.

Важливим аспектом є також забезпечення міжпоколіннєвої трансмісії цінностей. Залучення молоді до вивчення та популяризації адвокатського спадку сприяє формуванню правової культури, громадянської відповідальності та усвідомлення ролі історичної пам'яті у процесах державотворення.

Наукова новизна дослідження полягає у:

- обґрунтуванні адвокатського спадку як елементу нематеріальної культурної спадщини;
- розробці концепції «живих просторів» як інноваційної моделі актуалізації спадщини;
- визначенні механізмів інтеграції історико-правової спадщини в освітній процес за спеціальностями «Право», «Туризм та рекреація» та «Агент з організації туризму. Адміністратор»;
- розкритті потенціалу адвокатської спадщини як ресурсу розвитку культурного та освітнього туризму;
- обґрунтуванні ролі міжінституційної співпраці у сфері збереження культурної спадщини.

Практичне значення проєкту полягає у можливості його використання:

- у сфері освіти — як навчально-практичної бази для підготовки фахівців;
- у сфері охорони культурної спадщини — як моделі актуалізації НКС;
- у діяльності органів влади — як інструменту розвитку культурної політики та партнерств;
- у наукових дослідженнях — як основи для подальшого вивчення взаємодії спадщини, освіти і туризму.

У межах заходів також відбулася культурно-мистецька програма, виступи художньої самодіяльності та презентація гастрономічної спадщини регіону, що включала гетьманський борщ, налисники незламності та гетьманський чай.

Результати проєкту будуть масштабовані на інші навчальні установи, музеї територіальних громад Стрийського району, що відкриває перспективи формування мережі «живих просторів» як інноваційних центрів збереження та популяризації культурної спадщини.

**Ольга Боднар,
завідувач сектору культурної спадщини
Стрийської районної державної адміністрації**

«Адвокатський спадок як ресурс розвитку туристичних магнітів краю»

У сучасних умовах трансформації українського суспільства, зокрема в контексті повномасштабної війни, особливого значення набувають нематеріальні ресурси розвитку територій. До таких ресурсів належить адвокатський спадок як складова правової, культурної та історичної пам'яті, що формує ціннісні орієнтири суспільства та сприяє зміцненню інституцій правової держави.

Адвокатська спадщина в Україні є не лише свідченням розвитку правничої думки, але й важливим елементом національної ідентичності. Постаті видатних правників, їхня професійна діяльність, громадянська позиція та внесок у становлення правової культури формують підґрунтя для сучасних практик збереження історичної пам'яті та її актуалізації в публічному просторі.

У цьому контексті особливої уваги заслуговує проєкт «Живі простори незламності: цінності адвокатського спадку», реалізований у ДНЗ «Вище професійне училище № 8 м. Стрия» з нагоди відзначення 165-річчя від дня народження Євгена Олесницького та 150-річчя Ярослава Олесницького. Цей проєкт є прикладом інтеграції історико-правової спадщини у сучасні освітні, культурні та туристичні практики.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю пошуку нових підходів до розвитку внутрішнього туризму, зокрема через осмислення локальної історії та персоналій як основи для формування туристичних продуктів. У цьому аспекті адвокатський спадок виступає як ресурс для створення тематичних маршрутів, екскурсійних програм, подієвого туризму та культурного сторітелінгу.

Особливу роль у цьому процесі відіграє освітній компонент. Наявність у закладі освіти спеціальності «Агент з організації туризму. Адміністратор» створює передумови для практичної інтеграції спадщини у професійну підготовку здобувачів освіти.

Проєкт функціонуватиме як навчально-практична платформа, де студенти мають можливість:

- розробляти авторські туристичні маршрути, пов'язані з постатями адвокатів;
- створювати екскурсійні програми та інтерактивні формати (квести, тематичні події);
- формувати туристичні продукти з використанням елементів локальної історії;
- набувати компетентностей у сфері культурного менеджменту та гостинності.

Таким чином, адвокатський спадок трансформується з історико-культурного явища у дієвий інструмент розвитку туристичної привабливості території. Водночас освітній заклад виступає як центр формування локального туристичного бренду, поєднуючи функції збереження спадщини, професійної освіти та креативної індустрії.

Важливим аспектом є також міжпоколіннева трансмісія цінностей. Залучення молоді до вивчення та популяризації адвокатського спадку сприяє формуванню правової культури, громадянської відповідальності та усвідомлення значення історичної пам'яті у процесах державотворення.

Узагальнюючи, слід зазначити, що адвокатський спадок у сучасних умовах може розглядатися як багатофункціональний ресурс, який поєднує культурний, освітній та економічний потенціал. Його інтеграція у туристичну сферу сприяє не лише розвитку територій, але й зміцненню національної ідентичності та популяризації української правової традиції.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці методик використання історико-правової спадщини у туристичному продукті, а також у вивченні впливу таких ініціатив на розвиток локальних громад.

Надія Федор,
ДНЗ «Вище професійне училище № 8 м. Стрия»

Місце і роль правової культури та адвокатської спадщини у формуванні поваги до права та справедливості

Сучасне суспільство неможливо уявити без високого рівня правової культури та правосвідомості. В умовах побудови демократичної, соціальної та правової держави саме правова культура є тією основою, на якій формуються моральні та правові орієнтири людини, її повага до закону, справедливості та суспільних цінностей.

Важливе місце у цьому процесі належить адвокатурі — професійній спільноті, покликаний захищати права і свободи громадян, стояти на варті справедливості та гуманності. Адвокатська діяльність — це не лише професія, а покликання, що формує довіру суспільства до правосуддя й утверджує авторитет права.

1. *Поняття та сутність правової культури.*

Правова культура — це складова загальної культури суспільства, яка відображає рівень розвитку правосвідомості, ступінь знання законодавства, готовність і здатність дотримуватися норм права, а також усвідомлення його цінності.

Вона охоплює три основних складники:

- правову свідомість — знання, переконання, цінності, емоції, пов'язані з правом;
- правову поведінку — дії, що відповідають вимогам законодавства;
- правову діяльність — практичне втілення правових знань у реальному житті.

Розвинена правова культура передбачає, що громадяни не лише знають закон, а й визнають його моральну силу, сприймають право як гарантію свободи, рівності та справедливості.

2. *Роль правової культури у формуванні поваги до права.*

Повага до права не може виникнути сама по собі — вона формується через освіту, виховання, власний життєвий досвід і приклад інших. Там, де людина бачить справедливе застосування законів, неупереджене судочинство, чесну адвокатську діяльність — там народжується довіра до права.

Правова культура впливає не лише на індивіда, а й на суспільство в цілому. Вона створює атмосферу законності, коли порушення норм права засуджується громадською думкою, а правомірна поведінка — схвалюється. Високий рівень правової культури є запорукою стабільності держави, соціального миру та громадянської відповідальності.

3. *Адвокатура як носій правової культури і захисник справедливості.*

Адвокатура — це важливий правовий інститут, що забезпечує реалізацію права кожного на захист і правову допомогу. Вона є невід'ємним елементом демократичного правопорядку.

Роль адвоката полягає не лише в тому, щоб представляти інтереси клієнта в суді, а й у тому, щоб забезпечувати баланс між особистими правами людини та суспільним благом, дбати про утвердження верховенства права.

Професійна діяльність адвокатів має виховний вплив на суспільство: через свою практику вони демонструють зразки поваги до закону, толерантності, неупередженості, гуманності та відповідальності. Адвокат стає прикладом правової поведінки — символом чесності, об'єктивності та захисником істини.

4. *Адвокатська спадщина: історичні традиції та моральні орієнтири.*

Історія української адвокатури є невід'ємною частиною національної правової культури. Ще за часів козацької держави діяли народні суди, де представники громади виконували функції, подібні до адвокатських, — вони виступали на захист скривджених, шукали правди й справедливості.

У XIX–XX століттях українська адвокатура відіграла надзвичайно важливу роль у суспільному житті. Видатні адвокати — Микола Міхновський, Володимир Старосольський, Степан Шухевич, Євген Олесницький — не лише захищали своїх клієнтів, а й боролися за національні права українців, за людську гідність, за незалежність суду. Їхня діяльність була поєднанням професіоналізму, громадянської мужності та високих моральних принципів.

Ця адвокатська спадщина є сьогодні прикладом для нових поколінь юристів. Вона показує, що адвокат — це не просто фахівець із права, а носій ідеї справедливості, людина честі, яка має моральну відповідальність перед суспільством.

5. Сучасна адвокатура і формування правової держави.

У сучасній Україні адвокатура є важливим чинником становлення правової держави. Адвокати активно беруть участь у правових реформах, у діяльності органів самоврядування, у правопросвітницьких програмах, допомагаючи громадянам розуміти й реалізовувати свої права.

Професійна етика адвоката, заснована на принципах незалежності, конфіденційності, компетентності й добросовісності, є невід'ємною частиною загальної культури права. Кожен чесний і принциповий адвокат своєю роботою сприяє зміцненню довіри громадян до судової системи, до держави, до закону.

У той час, коли суспільство стикається з корупцією, безвідповідальністю і зловживанням владою, саме адвокатура може стати моральним орієнтиром — голосом правди, справедливості та людяності.

б. Формування правової культури через освіту і приклад.

Важливу роль у підвищенні рівня правової культури відіграє правова освіта — починаючи від школи і закінчуючи закладами вищої освіти. Проте не менш важливим є особистий приклад юристів, адвокатів, суддів, викладачів права.

Якщо громадяни бачать у представниках правничої професії чесність, принциповість і повагу до людської гідності — тоді й суспільство поступово вчиться поважати право. Адже правова культура не нав'язується законами — вона формується через виховання, досвід і щоденну практику.

Висновки

Правова культура — це духовна основа правової держави, показник морального здоров'я суспільства. Адвокатська спадщина, накопичена поколіннями фахівців, є невичерпним джерелом моральних і професійних орієнтирів.

Повага до права й справедливості виникає там, де право служить людині, а правники — служінню істині. Саме тому розвиток правової культури, підтримка незалежної адвокатури, виховання нових поколінь юристів у дусі чесності, гуманності та відповідальності є стратегічним завданням сучасної України.

Лише тоді ми зможемо говорити про справжнє утвердження верховенства права, справедливості та гідності — основних цінностей демократичного суспільства.

Наталія Баран,
заступник директора з виховної роботи
ВСП «Стрийський фаховий коледж Львівського НУП»